

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Vejledning om grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug (sorter, produktion, forarbejdning og handel)

Juni 2024

Forord

I denne vejledning kan du læse om regler og praksis, der gælder ved produktion, forarbejdning og handel med grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug.

I vejledningen beskriver vi de regler, der findes i EU's markedsdirektiver og de danske bekendtgørelser om produktion, forarbejdning og handel med grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug, og vi forklarer, hvad du skal gøre for at leve op til reglerne. Vi beskriver dansk praksis i forhold til reglerne og de muligheder for kommercielle aktiviteter, der er i forhold til reglerne.

Når der kun er nævnt frø, dækker det alle arter nævnt i bilag 1, herunder grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn.

Det er vores mål, at du i vejledningen kan finde relevante oplysninger og konkrete eksempler, ellers er du altid velkommen til at kontakte Landbrugsstyrelsen på e-mail planter&biosikkerhed@lfbst.dk eller telefon 33 95 80 00.

Planter & Biosikkerhed

Vejledning om grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug (sorter, produktion, forarbejdning og handel)

Denne vejledning er udarbejdet af Landbrugsstyrelsen i 2023. Vejledningen er gennemgået i juni 2024 uden ændringer.

Foto: Emil Dalsgaard Hansen (forside: hestebønne (*Vicia faba*)), Tystoftefonden, Bundessortenamt, Michigan State University og EFSA.

© Landbrugsstyrelsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen
Nyropsgade 30
1780 København V
Tlf.: 33 95 80 00 E-mail:
mail@lfst.dk
www.lfst.dk

ISBN 978-87-7120-022-5

Indhold

Forord 2

1.	Hvad kan du læse om i vejledningen?	6
1.1	Hvem retter vejledningen sig især til?	6
1.2	Har du spørgsmål?	7
1.3	Områdets myndigheder	7
1.4	Baggrunden for den nuværende regulering af produktion og handel med frø til kommercielt brug.....	8
1.5	Oversigt over reguleringen og dens tre hovedelementer	10
2.	Sortsafprøvning og sortsregistrering	13
2.1	Baggrund	13
2.1.1	Om sortsbegrebet og om andre typer plantemateriale til det kommercielle jordbrug	13
2.1.2	Om godkendelse og registrering af sorter og andre typer af plantemateriale til det kommercielle jordbrug.....	14
2.2	Godkendelse af sorter: sortsafprøvning, navngivning og registrering på sortsliste	15
2.2.1	SES-afprøvning	15
2.2.2	Værdiafprøvning	16
2.2.3	Navngivning af plantesorter	17
2.2.4	Sortsregistrering	17
2.2.5	Hvordan anmelder jeg en ny sort til godkendelse til dansk sortslisteoptagelse?	17
2.2.6	Vedligeholdelse af sorter (vedligeholdelsesavl)	18
2.2.7	Forlængelse og ophør af sortslistegodkendelse	18
2.2.8	Godkendelse af genmodificerede sorter (GM-sorter)	18
2.3	Sortsregistrering af bevaringssorter	19
2.3.1	Hvordan anmelder jeg en bevaringssort til godkendelse til sortslisteoptagelse?	19
2.4	Sortsregistrering af økologiske sorter til økologisk brug	20

2.5	Registrering af økologisk heterogent materiale	21
2.5.1	Hvordan anmelder jeg økologisk heterogent materiale til godkendelse hos Landbrugsstyrelsen?	22
3.	Plantenyhedsbeskyttelse (sortsbeskyttelse)	24
3.1.1	Sortsbeskyttelsens område	24
3.1.2	Sortsbeskyttelsens omfang	25
3.1.3	Forædlerens undtagelse	25
3.1.4	Afprøvning, registrering og efterkontrol	25
3.1.5	Slettelse og afmeldinger af en sort fra plantenyhedsregistret	25
3.1.6	Erhvervsmæssig anvendelse af plantenyhedsbeskyttede sorter i egen bedrift ("Farm saved seeds")	26
3.1.7	Oplysninger til sortsejeren	26
3.1.8	Hvordan anmelder jeg en sort med henblik på sortsbeskyttelse i Danmark eller EU?	26
4.	Handel med frø	28
4.1	Krav om registrering og virksomhedens forpligtelser	29
4.2	Handel med frøpartier	29
4.2.1	Krav om certificering	30
4.2.2	Undtagelser fra krav om certificering af frøpartier	31
4.2.3	Frøpartier af genmodificerede afgrøder samt utilsigtet iblanding af genmodificeret udsæd	34
4.3	Certificering	34
4.3.1	Anmeldelse til certificering	36
4.3.2	Kvalitetsnormer for frø og sædekorn	36
4.3.3	Store partier af græsser	39
4.3.4	Store moderpartier af sædekorn	40
4.3.5	Gyldighedsperiode for certificerede partier og blandinger	40
4.4	Frøbehandling	41
5.	Avlskontrol	42
5.1	Avlsbestemmelser og avlskontrol	42
5.1.1	Efterkontrol af avlskontrol	42

5.1.2	Autorisation af avlskontrollører	42
5.1.3	Avlskontrol forud for certificering	42
5.1.4	Avlskontrol, plantesundhedsmæssig	44
6.	Partikontrol	45
6.1.1	Partistørrelse	45
6.2	Prøvetagning	45
6.2.1	Autorisation af prøvetager	46
6.2.2	Prøvetagning ved officielle prøvetagere	47
6.2.3	Bestilling af officiel prøvetagning	47
6.2.4	Autoriseret prøvetagning	48
6.2.5	Forsegling og mærkning	50
6.2.6	Partinumre	53
6.3	Laboratorieanalyse	54
6.3.1	Autorisation	54
6.3.2	Betingelser for opretholdelse af autorisation	55
6.3.3	Analysebeviser	57
6.3.4	Indberetning af data	58
6.3.5	Oplysningspligt	58
6.3.6	Nedsat prøvestørrelse	58
6.3.7	Særlige regler ved laboratorieanalyse	58
6.3.8	Særlige regler der udgår 1. juli 2023	59
6.3.9	Kontrol og audit	60
6.4	Kontroldyrkning	61
6.4.1	Udpegning og anmeldelse af partier til kontroldyrkning	62
6.4.2	Indberetning af kontroldyrkningsresultater	63
7.	Plantesundhedskrav	64
7.1.1	Plantepas	65
7.1.2	Plantesundhedscertifikat	66
8.	Import, eksport og samhandel i EU	68

8.1	Samhandel og import	68
8.1.1	Indførsel af frø fra andre EU-medlemsstater (samhandel)	68
8.1.2	Import af frø fra tredjelande	69
8.2	Eksport.....	70
8.3	OECD-certificering (international handel)	71
8.3.1	Certifikater ved eksport og import	72
8.3.2	Særlige OECD-regler for opformering	72
9.	Blandinger	74
9.1.1	Blandinger til produktion af foderplanter	75
9.1.2	Blandinger, som ikke er til produktion af foderplanter	76
9.1.3	Specialblandinger af markfrø	76
9.1.4	Sammensatte sorter af olie- og spindplanter	76
9.1.5	Sortsblandinger af sædekorn	76
9.1.6	Sortsblandinger af standardfrø af grøntsagsfrø	78
10.	Småpakninger af foderplanter, bederoe og grøntsagsfrø	79
10.1.1	Foderplanter og bederoer	79
10.1.2	Grøntsagsfrø	80
11.	Handel med andet end certificeret frø.....	82
11.1	Produktion og handel med bevaringssorter	82
11.2	Standardfrø af grøntsagsfrø (undtagen cikorierod)	83
11.3	Handel med hobbysorter.....	84
11.4	Økologiske sorter til økologisk brug	84
11.5	Økologisk heterogent materiale	84
11.6	Produktion og handel med miljøfrøblandinger	85
12.	Lovgivning mv.	87
12.1	Dispensationer og sanktioner	87

12.1.1	Dispensationsmuligheder.....	87
12.1.2	Overtrædelse og sanktioner, herunder tilbagekaldelse af autorisation	87
12.1.3	Administrative bødeforlæg	88
12.2	Hvordan klager jeg over en afgørelse?	88
12.3	Hvor finder jeg gebyrer og priser?	89
12.4	Hvor finder jeg lovgivning om produktion og handel med frø?	89
Bilag 1. Regulerede arter pr. 1. januar 2023		94
Bilag 2. Vandindhold i sædekorn		101
Bilag 3. Ligestillede lande, myndigheder og arter/artsgrupper		104
Bilag 4. Gruppering af arter		106
Bilag 5. Tabel over gyldighedsperiode for certificerede partier og blandinger		112
Bilag 6. Store moderpartier og datterpartier		114
Bilag 7. Ordforklaringer		118

1. Hvad kan du læse om i vejledningen?

I vejledningen beskriver vi regler og dansk praksis for produktion, forarbejdning og handel med grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug og vi giver konkrete eksempler på, hvordan reglerne virker. I vejledningen bruges frø som samlebetegnelse for grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn, med mindre andet er direkte angivet.

1.1 Hvem retter vejledningen sig især til?

Denne vejledning beskriver reglerne og hele det omfattende system af regulering, som produktion af, forarbejdning af og handel med grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug er underlagt. Med kommercielt brug mener vi, at det pågældende frø skal bruges som udsæd, hvor den resulterende avl skal indgå i en egentlig erhvervsmæssig produktion. Reglerne for handel og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring (hobbybrug) er beskrevet i Vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring¹. Reglerne for handel med andre typer formeringsmateriale end de nævnte typer af frø er beskrevet i andre vejledninger².

Reguleringen af produktion af og handel med frø fremgår af en række bekendtgørelser, som udmønter områdets EU-regulering. Reguleringen bygger endvidere på regler fra ISTA, International Seed Testing Association³, og OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development⁴.

Vejledningen er skrevet til virksomheder, der forarbejder, producerer, mærker, forsegler og handler med frø, der skal bruges som udsæd til en erhvervsmæssig produktion. Vejledningen erstatter vejledningerne "Frø og

¹ Du finder hobbyvejledningen [her](#)

² Rapport ; Du finder vejledning til producenter og omsættere af planter m.m. om reglerne for plantesundhed og -kvalitet [her](#)

³ Du finder ISTA's hjemmeside [her](#)

⁴ Du finder OECD's hjemmeside [her](#)

Sædekorn 1 – vejledning til virksomheder, der forarbejder, producerer, mærker, forsegler og handler” fra januar 2017 og ”Vejledning om autoriserede frøanalyselaboratorier” fra juli 2016.

Vejledningen skal opfylde flere formål. Den skal give et overblik over den samlede regulering, som f.eks. kan være nyttigt for nyansatte eller andre, der har behov for at forstå reguleringens grundlæggende opbygning og principper. Derfor redegør kapitel 1.4 kort for baggrunden for den nuværende regulering, og kapitel 1.5 beskriver hovedtrækkene i denne regulering. De enkelte elementer i reguleringen beskrives så mere detaljeret i de efterfølgende kapitler.

Vejledningen skal også fungere som et opslagsværk, hvor man kan søge oplysninger om specielle aspekter af den samlede regulering. Derfor indeholder vejledningen forholdsvis detaljerede beskrivelser af reguleringens enkelte elementer. Vejledningen er endvidere forsynet med en udbygget indholdsfortegnelse, som skal gøre det lettere at søge specifikke oplysninger. Tekniske begreber og fagtermer er definerede i de kapitler, hvor de indgår samt i listen med ordforklaringer, jf. bilag 7.

Vejledningen er – som navnet siger – en vejledning, som skal gøre det lettere for læseren at forstå den bagvedliggende regulering. Vejledningen fastsætter ikke bindende regler og erstatter ikke de egentlige juridiske tekster (bekendtgørelser, EU-forordninger etc.). Som læser af vejledningen bør du derfor sideløbende orientere dig i selve lovgrundlaget, som omtales i de enkelte kapitler. En fuldstændig oversigt over områdets lovgivning og links til denne findes i kapitel 12.4. Du kan holde dig opdateret om ændringer af den her omtalte regulering ved at abonnere på faglige meddelelser fra Landbrugsstyrelsen⁵ og ved at følge med på Landbrugsstyrelsens og TystofteFondens hjemmesider⁶. Vejledningen gælder fra 1. marts 2023.

1.2 Har du spørgsmål?

Du er velkommen til at kontakte os på telefon 33 95 80 00 eller planterogbiosikkerhed@ifst.dk.

1.3 Områdets myndigheder

Landbrugsstyrelsen er den kompetente, nationale myndighed for reguleringen af produktion og handel med frø til kommercielt brug. Det er således Landbrugsstyrelsen, som udsteder områdets regler og vejledninger. En række myndighedsopgaver indenfor området er dog delegeret til andre institutioner. Hvem, der er den kompetente myndighed i de enkelte tilfælde, fremgår af bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om grøntsagsfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortsliste.

Udvalget for forædling, sorter og handel med frø (Frøudvalget) rådgiver Landbrugsstyrelsen i spørgsmål om forædling og forædlingsteknikker, plantenyhedsbeskyttelse, sortsafprøvning, certificering og handel med frø af landbrugs- og grøntsagsarter, herunder handel som metode til bevaring af jordbrugets plantegenetiske ressourcer. Oplysninger om Frøudvalget kan findes på Landbrugsstyrelsens hjemmeside⁷.

Plantenyhedsnævnet har fået delegeret myndighedsopgaverne med at træffe afgørelser om plantenyhedsbeskyttelse (jf. kapitel 3), sortslisteoptagelse (jf. kapitel 2) og certificering (jf. kapitel 4.3), jf. bekendtgørelse om Plantenyhedsnævnet. Nævnet har fem medlemmer, som udnævnes af Landbrugsstyrelsen efter indstilling fra Aarhus Universitet og Københavns Universitet. Plantenyhedsnævnets opgave, sammensætning etc. fremgår af bekendtgørelse om Plantenyhedsnævnet. Oplysninger om Plantenyhedsnævnet kan endvidere findes på TystofteFondens hjemmeside⁸.

⁵ [Du kan abonnere på faglige meddelelser her](#)

⁶ [TystofteFondens hjemmeside her](#)

⁷ [Du finder oplysninger om Frøudvalget her](#)

⁸ [Du finder oplysninger om Plantenyhedsnævnet her](#)

Plantenyhedsnævnet informerer om sine aktiviteter, herunder om indkomne anmeldelser og om tildeling af plantenyhedsbeskyttelse, i publikationsrækken: "Meddelelser fra Plantenyhedsnævnet", som findes på TystofteFondens hjemmeside⁹.

TystofteFonden er en selvejende fond, som i henhold til den gældende lovgivning har fået delegeret en række kontrolopgaver. TystofteFonden er endvidere udpeget til at udføre sortsafprøvning og officiel kontroldyrkning. Endelig er TystofteFonden sekretariat for Plantenyhedsnævnet. Oplysninger om TystofteFonden og dens aktiviteter kan findes på fondens hjemmeside. Landbrugsstyrelsen fører tilsyn med TystofteFonden i forbindelse med de delegerede opgaver og de udpegede opgaver.

Fagudvalget for sortsafprøvning afgiver ikke-bindende udtalelser til Plantenyhedsnævnet i forelagte sager om sorter, der anmeldes til optagelse i Plantenyhedsregistret. Fagudvalget afgiver endvidere ikke-bindende udtalelser til TystofteFonden om sorter, der anmeldes til optagelse, forlængelse eller sletning på sortliste, samt bistår TystofteFonden og Landbrugsstyrelsen med rådgivning om tilrettelæggelse og udførelse af sortsprøvning. Oplysninger om Fagudvalget kan findes på Landbrugsstyrelsens hjemmeside¹⁰.

Tystoftefonden

TystofteFonden varetager opgaver på vegne af Landbrugsstyrelsen.

Anmeldelse til sortliste og certificering sker til Plantenyhedsnævnet c/o TystofteFonden, der fungerer som sekretariat for Plantenyhedsnævnet:

TystofteFonden
Teglværksvej 10
4230 Skælskør
Tlf. +45 50808450
E-mail info@tystofte.dk

Foto: Tystoftefonden

Oplysninger om TystofteFonden kan findes på www.tystofte.dk.

1.4 Baggrunden for den nuværende regulering af produktion og handel med frø til kommercielt brug

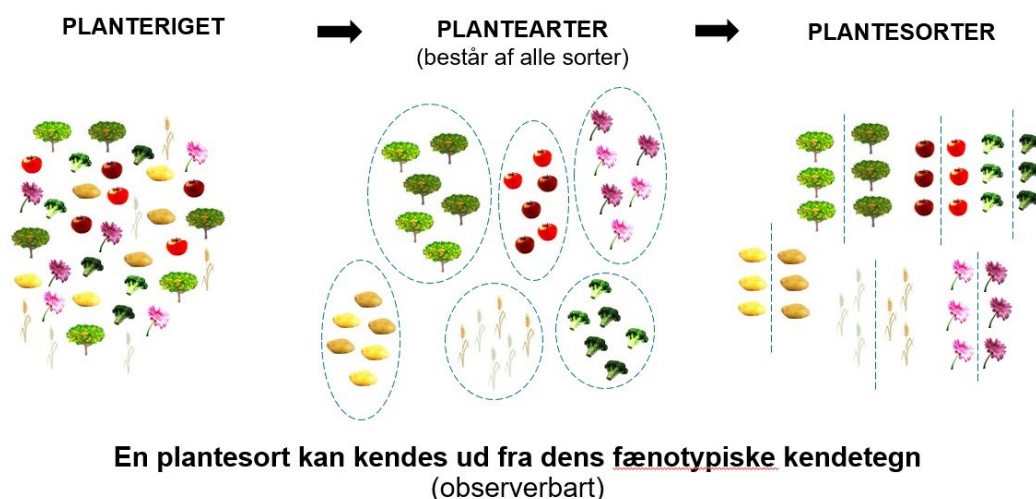
Den nuværende regulering af produktion og handel med frø er udviklet over lang tid. Denne udvikling, og dermed det omfattende regelværk, som i dag findes på området, skyldes helt overordnet flere forhold:

1. Udsæden har afgørende betydning for avlen og dermed i sidste ende for fødevareforsyningsikkerheden.
2. Udsæden er det første led i hele fødevareproduktionskæden. En afgørende forudsætning for, at en jordbruger kan få en god avl, er at udsæden har den rigtige genetiske sammensætning, dvs. at frøene er af den rigtige art og sort. Figur 1.1 skitserer de vigtige begreber art og sort: De dyrkede planter (delmængde af "Planteriget") består af en række forskellige plantearter, som hver består af forskellige plantesorter.

⁹ Du finder Meddelelser fra Plantenyhedsnævnet [her](#) ¹⁰

Du finder oplysninger om Fagudvalget [her](#)

Hvad er en plantesort?

Figur 1.1. Illustration af arts- og sortsbegrebet

En yderligere forudsætning er, at udsæden er af høj kvalitet. Det indebærer bl.a., at frøene har høj spireevne, at de er fri for frøbårne sygdomme, ikke indeholder ukrudtsfrø osv. Der er altså en lang række specifikke krav til udsæden, som skal være opfyldt, for at udsæden kan resultere i en god avl. Og at avlen bliver god, er naturligvis først og fremmest af stor betydning for jordbrugeren. Eftersom landbrugets produktion i sidste ende også vedrører både fødevareforsyningssikkerheden og samfundsøkonomien, så engagerede staten sig allerede på et tidligt tidspunkt i området. For at sikre god udsæd blev der således i 1871 oprettet en dansk statsfrøkontrol. Et egentlig landbrugsministerium blev til sammenligning først oprettet 25 år senere, i 1896. I dag er det i vid udstrækning private aktører, som sikrer udsædens sammensætning og kvalitet ved at udmønte det omfattende nationale- og EU-regelværk, der findes på området.

3. Som køber af udsæd kan det være svært at afgøre, om udsæden er af den rigtige sort, og at den har en tilfredsstillende kvalitet.

Tilbage i 1800-tallet, før frøhandlen blev reguleret, var det vanskeligt for køberen selv at gennemskue, hvad det var, man købte:

"Visse udenlandske virksomheder producerede endog frø-surrogater, f.eks. passende formet og farvet kiselgrus til "fortynding" af Rød- og Hvidkløverfrø"¹⁰. Disse tilstande kunne skabe alvorlige problemer for jordbrugerne.

Et centralt problem er, at hvis der er noget galt med frøene, vil man typisk først opdage det, efter at frøene er sået, og så vil det være både dyrt og besværligt at så om. Samtidig vil en del af vækstsæsonen være spildt, og i værste fald vil det være for sent at så om.

I dag udbydes der frø af høj kvalitet. Der er således etableret et system, som sikrer, at der er troværdig information om - og mærkning af alle frøpartier til kommercielt brug. Takket være dette system har du som køber af sådanne frø sikkerhed for, at frøene har de forventede egenskaber.

4. Frø handles globalt

Handlen med frø har været globaliseret længe inden, at dette begreb vandt indpas i dagligsproget. Frø bliver i stor stil handlet på tværs af landegrænser, og det enkelte frøparti kan derfor gå igennem mange led, inden det kommer frem til slutbrugeren. Også af denne grund er der behov for et system, som

¹⁰ W. Johannesen i "Statsfrøkontrollen 1871-1896-1921" (50-års jubilæumsskrift, København 1921)

garanterer frøenes kvalitet og sikrer troværdig information om det enkelte frøparti. Af samme grund er der internationale regler vedrørende handel med frø, herunder via ISTA og OECD.

5. Der skal hele tiden udvikles nye plantesorter

Landbruget har behov for, at der løbende bliver udviklet nye plantesorter. Det skyldes bl.a., at skadevolderne, f.eks. i form af svampesygdomme, hele tiden udvikler nye og mere aggressive former. En sort, der giver et højt udbytte i et givet år, kan vise sig at give et lavt udbytte næste år, fordi sorten ikke er modstandsdygtig mod en ny variant af en bestemt svampesygdom. Sorternes genetiske sammensætning og kontinuerlige udvikling er også vigtig for afgrødens evne til at tilpasse sig et klima i forandring. Tilpasningsdygtige og robuste sorter bidrager til at nå målene i EU's Farm to Fork strategi¹¹, som er en del af EU's Green Deal¹³.

For at sikre planteforædlernes incitament til løbende at udvikle nye og bedre plantesorter er der udviklet et system - sortsbeskyttelse - som balancerer forædlerens rettigheder til at tjene på sit arbejde med jordbrugerens rettigheder til at benytte de genetiske ressourcer. Takket være systemet får landbruget hvert år

¹¹ [Du kan læse mere om EU's Farm to Fork strategi her](#)

¹³ [Du kan læse mere om EU's Green Deal her](#)

nye og bedre sorter til rådighed, og der arbejdes kontinuerligt på at sikre det bedste udgangspunkt for fremtidens afgrøder.

1.5 Oversigt over reguleringen og dens tre hovedelementer

Den her omtalte regulering, som skal sikre, at jordbrugeren kan købe udsæd af den rigtige sort og af tilfredsstillende kvalitet, indeholder tre hovedelementer, nemlig:

1. Sortsafprøvning og sortsregistrering samt registrering af andet plantemateriale (bevaringssorter, økologiske sorter til økologisk brug og økologisk heterogent materiale) til det kommercielle jordbrug. Sortsregistrering og dermed sortslisteoptagelse giver adgang til handel inden for EU's indre marked og til eksport ud af EU, da der som udgangspunkt kun må udbydes godkendte plantesorter i handlen. For en lang række landbrugs- og havebrugsarter gælder det nemlig, at de kun må handles til professionel brug, når de er af en sort, som er afprøvet og findes på sortslisten. Sortsregistreringen er derfor et centralt element i regelværket. Her defineres det, hvad en plantesort er, og hvilke krav den skal opfylde. Sorterne bliver afprøvet for at sikre, at de overholder kravene. Sorterne skal have et godkendt sortsnavn. Sorter af de vigtigste landbrugsarter afprøves også for deres dyrknings- og nytteværdi, herunder udbytte og sygdomsmodtagelighed. Efter at være godkendt i en sortsafprøvning, bliver godkendte sorter registreret på dansk- og EU's sortsliste. Det giver jordbrugeren mulighed for at vælge sorter med de rigtige egenskaber og være sikker på, at sorten har de egenskaber, som er beskrevet.

For at imødekomme ønsker fra bl.a. økologiske jordbrugere og hobbyavlere og for at tilgodese hensynet til bevaring og brug af plantegenetiske ressourcer, er der i de senere år indført regler, som gør det muligt at markedsføre planteforædlingsmateriale, som ikke lever op til kravene for almindelige sorter, f.eks. fordi det rummer en større genetisk mangfoldighed.

Dette materiale omfatter bevaringssorter og økologisk heterogent materiale. Der er krav om, at denne form for materiale bliver registreret, men materialet undergår ikke nogen egentlig afprøvning. Fra 1. juli 2023 bliver det endvidere muligt at markedsføre økologiske sorter til økologisk brug. Sådanne økologiske sorter skal gennemgå sortsafprøvning, men i henhold til lempeligere krav.

Udover ovennævnte kategorier er det også muligt at markedsføre såkaldte hobbysorter. Som navnet antyder, er denne type plantemateriale ikke beregnet til kommerciel produktion, men derimod til hobbydyrkning, hvor avlen bruges i ens egen husholdning. Reglerne for handel med hobbysorter omtales derfor ikke nærmere i denne vejledning. Nærmere oplysninger om godkendelse og handel med hobbysorter kan ses i Landbrugsstyrelsens Vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring¹². Sortsregistrering, sortsafprøvning samt registrering af andre typer plantemateriale er beskrevet nærmere i kapitel 2.

2. Plantenyhedsbeskyttelse (også kaldet sortsbeskyttelse)
Udover sortsregistreringen, som giver markedsadgang, kan planteforædleren vælge at søge om plantenyhedsbeskyttelse (herefter sortsbeskyttelse). Sortsbeskyttelsen kræver, at sorten har nyhedsværdi, og den har til formål at give planteforædleren en intellektuel ejendomsret over en sort, som hun eller han har udviklet. Det giver planteforædleren mulighed for at opkræve en licens på salg og brug af udsæd af sorten. Dermed får planteforædleren et incitament til at udvikle nye og bedre sorter.
De andre omtalte typer plantemateriale (bevaringssorter, hobbysorter, økologiske sorter til økologisk brug samt økologisk heterogent materiale) kan ikke sortsbeskyttes. Sortsbeskyttelse er beskrevet nærmere i kapitel 3.
3. Certificering
Når en planteforædler har udviklet og har fået godkendt en ny sort, så findes der til en begyndelse kun en meget begrænset mængde udsæd af sorten. Hvis sorten skal i kommerciel dyrkning, skal den først opformeres, så der bliver udsæd tilgængelig af sorten i kommerciel mængde. Betegnelsen

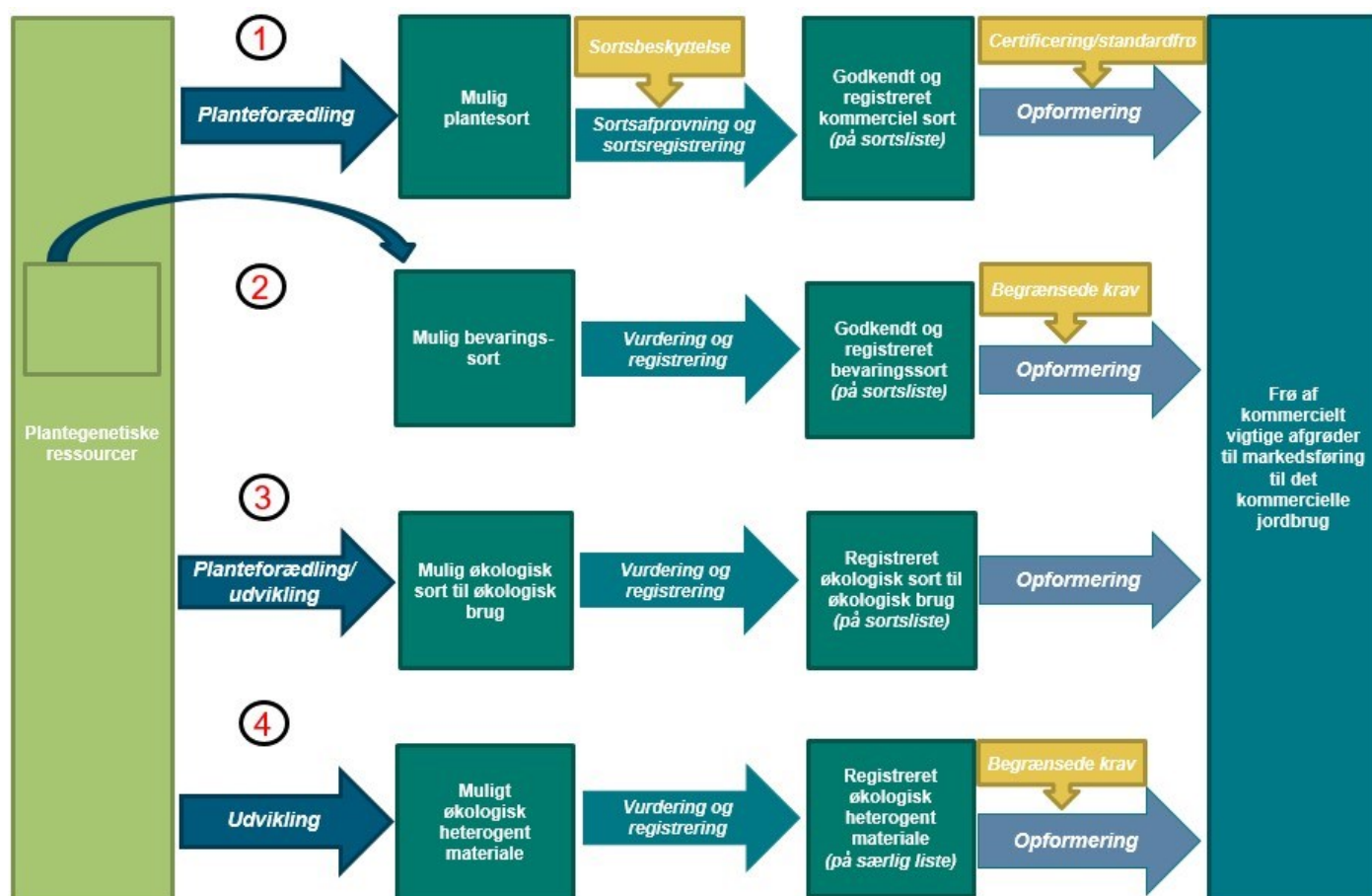
¹² [Du finder hobbyvejledningen her](#)

frøproduktion dækker over denne opformering, og den indebærer, at sorten skal dyrkes i flere opformeringsgenerationer. Hver generation skal leve op til en lang række specifikke krav, som bl.a. skal sikre, at sorten ikke forandres under opformeringen, og at der ikke iblandes andre sorter, arter eller ukrudt. Hvert parti, der opformeres, skal certificeres, før det kan bruges som udsæd til videre opformering eller salg til udsæd. Denne certificering er jordbrugerens garanti for, at den udsæd, som sås ud på marken, er af den rigtige sort og kvalitet.

Bevaringssorter, økologiske sorter til økologisk brug samt økologisk heterogent materiale indeholder større genetisk variation end gængse sorter og er derfor ikke så stabile ved opformering, som gængse sorter. Der er derfor lempede krav til produktionen af frø af disse typer plantemateriale, og de undergår ikke certificering.

For sorter af grøntsager (undtagen cikorierod) er det muligt at markedsføre frøpartier, som ikke er certificerede, nemlig under kategorien "standardfrø". Denne kategori certificeres ikke, men er underlagt lempeligere krav, jf. kapitel 4.2.2.

Certificeringen er beskrevet nærmere i kapitel 4.3. Reglerne for produktion af frø af bevaringssorter, økologiske sorter til økologisk brug og økologisk heterogent materiale findes i kapitel 11.1, 11.4 og 11.5.

Figur 1.2. Oversigt over frøforsyningskæden – fra plantegenetiske ressourcer til markedsførte frø af kommercielt vigtige afgrøder til kommercielt brug.

Figuren viser, hvordan frøene af kommercielt vigtige afgrøder¹³ til det kommercielle jordbrug fremkommer. Udgangspunktet er de plantegenetiske ressourcer, som er planteforædlingens "råstof". Plantegenetiske

¹³ I bilag 1 er der en oversigt over hvilke arter, der er kommercielt vigtige i denne forstand.

ressourcer er alt det materiale, som planteforædleren bruger i sit forædlingsarbejde: egne forædlingslinjer, materiale fra private eller offentlige genbanker, kommercielle sorter, afgrødernes vilde slægtinge osv.

Figuren viser (jf. nummereringen), at materialet til det kommercielle jordbrug skal være registreret som en af følgende kategorier:

- 1) Plantesorter
- 2) Bevaringssorter
- 3) Økologiske sorter til økologisk brug
- 4) Økologisk heterogent materiale

Figuren viser videre, hvordan disse typer plantemateriale fremkommer, og hvordan registreringen og opformeringen foregår. Der er altså fire "spor" i figuren, som plantemateriale af kommercielt vigtige arter til det kommercielle jordbrug kan følge.

Den langt overvejende del af det plantemateriale, som dyrkes i det danske kommercielle jordbrug, er plantesorter, som stammer fra spor 1. Sådanne plantesorter fremkommer ved planteforædling. En mulig sort undergår derefter sortsafprøvning og sortsregistrering. Sideløbende kan der søges om sortsbeskyttelse. Når sorten er godkendt og registreret, bliver den opformet og certificeret eller, for de fleste arter af grøntsagsfrø, solgt som standardfrø.

Bevaringssorter (jf. spor 2) er typisk gamle sorter, som er bevarede i den fælles nordiske genbank NordGen og som udvælges herfra. Bevaringssorter undergår ikke sortsafprøvning, men registreres på sortliste som bevaringssorter på basis af en konkret vurdering og en identitetsafprøvning. Der er begrænsede krav til produktionen af frø, så bevaringssorter bliver ikke certificerede. De kan heller ikke sortsbeskyttes.

Økologiske sorter til økologisk brug (jf. spor 3) vil kunne markedsføres, når ordningen træder i kraft 1. juli 2023. Økologiske sorter til økologisk brug skal undergå sortsafprøvning og registreres på sortliste, men efter lempede krav. Derimod skal økologiske sorter til økologisk brug opfylde de gængse krav til certificering.

Økologisk heterogent materiale (jf. spor 4) udvikles fra plantegenetiske ressourcer. Materialet undergår ikke egentlig afprøvning, men registreres på basis af en konkret vurdering på en særlig liste, som Landbrugsstyrelsen opretholder. Der er begrænsede krav til produktionen af frø, så materialet bliver ikke certificeret. Det kan heller ikke sortsbeskyttes.

2. Sortsafprøvning og sortsregistrering

Dette kapitel beskriver reglerne for afprøvning og registrering af plantesorter samt for vurdering og registrering af andre typer plantemateriale, dvs. bevaringssorter, økologiske sorter til økologisk brug samt økologisk heterogent materiale.

Kapitlet indeholder nogle baggrundskapitler, som giver en overordnet introduktion til begreber som sorter og andre typer plantemateriale, sortsafprøvning og sortsregistrering. Derpå følger en række kapitler, som specifikt retter sig mod virksomheder eller andre, der ønsker at anmelde sorter eller andet plantemateriale til afprøvning og registrering.

2.1 Baggrund

2.1.1 Om sortsbegrebet og om andre typer plantemateriale til det kommercielle jordbrug

Udsædens genetiske egenskaber - og dermed de resulterende afgrødernes fænotypiske udtryk og egenskaber - er som nævnt i kapitel 1 af afgørende betydning for avlen. Når landmænd skal købe frø til udsæd, er det derfor vigtigt, at de ved, hvilke egenskaber de fremspirede planter vil få. Sortsbegrebet gør dette muligt, og derfor er dette begreb et centralt element i reguleringen af handlen med frø til kommercielt brug.

Lovgivningen, som omtales i denne vejledning, opererer med et præcist defineret sortsbegreb: For at kunne godkendes som en sort i lovgivningens forstand skal en række betingelser således være opfyldte:

Plantesorter er botaniske enheder af planter, som

- 1) kan kendes fra hinanden og 2)
ikke ændrer sig ved opformering.

Betingelse 1) betyder, at hver enkelt sort har sin unikke kombination af genetisk bestemte egenskaber, dvs., at sorten er selvstændig og ensartet.

Betingelse 2) betyder, at en plantesort kan opformeres, uden at den unikke kombination af genetiske egenskaber ændrer sig, dvs., at sorten er stabil. Forudsat, at opformeringen foregår under de rigtige betingelser jf. kapitel 4.3 om certificering, er det altså muligt at frembringe kommercielle mængder udsæd af en given plantesort, uden at den genetiske sammensætning af sorten ændrer sig.

I denne vejledning bruges begrebet sort i denne snævre forstand.

Nogle sorter opformeres som sortshybrider. Det vil sige at sorten ikke er en indavlet linje, men er en krydsning af to eller flere forskellige sortslinjer kaldet forældrekomponenter. Der findes en række forskellige hybridsystemer hvor der findes variationer, både i antal forældrekomponenter, der bruges, og i måden den sterile morplante dannes og vedligeholdes. Typisk krydses en hansteril morlinje med en fertil farlinje. Den sterile morlinje vedligeholdes ved hjælp af en maintainerlinje, der er den fertile variant af morlinjen. Når der produceres frø af hybridsorter, er alle opformeringsgenerationer forud for det endelige hybridfrø, der skal sælges til landmanden, en opformering af komponentlinjerne.

Takket være sortsbegrebet, har man skabt et system for regulering af handel med frø til kommercielt brug, som sikrer en meget høj grad af forudsigelighed for landmanden: som køber af sådanne frø ved man præcis, hvilke egenskaber frøene har og den resulterende afgrøde vil have. For det kommercielle landbrug og dermed for fødevarerforsyningssikkerheden er denne forudsigelighed vigtig.

Af forskellige grunde er det også muligt at handle med andre typer plantemateriale, som ikke er sorter i ovennævnte forstand, og som derfor ikke nødvendigvis opfylder de nævnte betingelser

Af hensyn til bevaring og brug af jordbrugets plantegenetiske ressourcer er det muligt at markedsføre bevaringssorter, dvs. bevaringsværdige landracer og gamle sorter, som er truet af genetisk erosion. Disse landracer og gamle sorter er typisk for uensartede til at kunne opfylde de ovennævnte betingelser 1) og 2) på nuværende tidspunkt. De er således undtaget fra de gængse krav til produktion og certificering, jf. kapitel 4.2.2. Bevaringssorter har imidlertid andre egenskaber, som gør det ønskeligt at dyrke dem, f.eks. deres gastronomiske egenskaber eller deres kulturhistoriske betydning.

Af hensyn til ønsker fra det økologiske jordbrug vil det fra 1. juli 2023 være muligt at forhandle økologiske sorter til økologisk brug, som mht. visse egenskaber tillades at være mere variable – og dermed mindre ensartede – end gængse sorter. Endvidere er det muligt at forhandle økologisk heterogent materiale, som rummer en større genetisk diversitet end sorter og derfor vil ændre sig under opformering. Derfor er økologisk heterogent materiale undtaget fra de gængse krav til sortsafprøvning og certificering, jf. 4.2.2.

2.1.2 Om godkendelse og registrering af sorter og andre typer af plantemateriale til det kommercielle jordbrug

Et centralt element i reguleringen af handlen med frø til kommercielt brug indenfor EU er, at det udbudte plantemateriale skal være godkendt og registreret, typisk på en sortsliste. Dette krav omfatter alle de kommercielt vigtigste afgrøder, som defineret i EU. Mindre vigtige afgrøder er derimod ikke omfattet af dette krav. Plantearter og afgrøder, som er omfattet af dette krav, fremgår af bilag 1. Derudover omfatter kravet også andre arter, som ikke er relevante for den foreliggende vejledning om frø (f.eks. læggekartofler).

For de kommercielt vigtigste afgrøder må der til kommercielt brug kun udbydes frø af godkendte sorter i handlen, dvs. sorter, der er optaget på sortsliste i enten Danmark eller en anden EU-medlemsstat. Derudover er der

mulighed for at få materiale godkendt og registreret som bevaringssort eller hobysort på dansk sortliste. For visse afgrøder kan der endvidere godkendes økologiske sorter til økologisk brug til optagelse på dansk og EU-sortliste. Endelig er der mulighed for at få materiale godkendt og registreret som økologisk heterogent materiale på en liste, som Landbrugsstyrelsen opretholder.

For at blive godkendt skal en sort gennemgå en officiel undersøgelse, den såkaldte sortsafprøvning. Afprøvningen skal foregå på en institution, som er akkrediteret af EU's sortskontor (CPVO)¹⁴. Hvis resultaterne af sortsafprøvningen er tilfredsstillende bliver en sort optaget på dansk sortliste eller en national sortliste i en anden EU-medlemsstat, såkaldt sortsregistrering. De omhandlede afgrøder og kravene til sortsregistrering beskrives nærmere i kapitel 2.2.

Bevaringssorter godkendes og registreres ikke på baggrund af en egentlig SES-afprøvning, men ud fra andre kriterier, jf. kapitel 2.3. Det samme gælder for registrering af økologisk heterogent materiale, jf. kapitel 2.5.

Økologiske sorter til økologisk brug skal ligeledes gennemgå en sortsafprøvning, inden de kan optages på sortliste, men kravene til denne afprøvning afviger på nogle punkter fra den gængse sortsafprøvning, jf. kapitel 2.4.

Endelig skal det bemærkes, at kravene om registrering kun gælder, hvis der er tale om frø til kommercielt brug, altså hvor avlen skal bruges i en erhvervsmæssig produktion. Handel og overdragelse af frø til ikke-kommercielle formål er ikke omfattet af kravene. Anvendelser af frø til sådanne formål er beskrevet i Vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring¹⁷.

Sorter, hvis frø er bestemt til at blive eksporteret til tredjelande, er heller ikke omfattet af kravet om registrering i EU. Sådanne sorter og frø er derimod underlagt modtagerlandets regler.

Reglerne for sortlisteregistrering fremgår af bekendtgørelse om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortliste. De lempeligere regler for sortsafprøvning af økologiske sorter til økologisk brug træder i kraft 1. juli 2023. Reglerne for registrering af økologisk heterogent materiale fremgår af Økologiforordningen samt Kommissionens delegerede forordning om økologisk heterogent materiale.

2.2 Godkendelse af sorter: sortsafprøvning, navngivning og registrering på sortliste

Nye sorter kan kun blive registreret på dansk sortliste efter at have undergået en egentlig afprøvning i marken, den såkaldte sortsafprøvning, som i Danmark varetages af TystofteFonden. Det er Plantenyhedsnævnet som godkender sorten til optagelse på sortliste. Nye sorter kan også registreres på national sortliste i en anden medlemsstat efter afprøvning på et afprøvningssted i den pågældende medlemsstat. For at blive registreret, skal plantesorten derudover have et godkendt navn.

Sortsafprøvningen indebærer, at sorten over mindst to vækstsæsoner dyrkes under kontrollerede forhold, hvor den undersøges for en lang række karakterer og egenskaber.

Sortsafprøvningen omfatter to forskellige elementer:

- a) SES-afprøvning (afprøvning for Selvstændighed, Ensartethed og Stabilitet)
- b) Værdiafprøvning (afprøvning for dyrknings- og nytteværdi)

Alle sorter af arter, som skal handles som certificeret frø eller standardfrø, skal undergå en SES-afprøvning, men visse afgrøder kan blive sortsregistrerede uden at have undergået en værdiafprøvning, nemlig:

- Sorter af græsser til andet end foderbrug (f.eks. plæne- eller pyntegræsser),
- Sorter af grøntsager, bortset fra cikorierod,

¹⁴ [Du finder CPVO's hjemmeside her](#)

¹⁷ [Du finder hobbyvejledningen her](#)

- Sorter (f.eks. indavlede linjer), der alene anvendes som komponenter for hybridsorter, som opfylder kriterierne for sortslisteoptagelse.

2.2.1 SES-afprøvning

Under SES-afprøvning undersøges det om sorten er:

1. Selvstændig, hvorved forstås, at sorten ved et eller flere kendetegn, der kan erkendes og beskrives præcist, tydeligt adskiller sig fra enhver anden sort, som er kendt i Danmark eller i en anden EU-medlemsstat.
2. Ensartet, hvorved forstås, at sorten, under hensyntagen til sortens formeringsmåde, består af planter, der bortset fra enkelte undtagelser ligner hinanden og er genetisk identiske med hensyn til de kendetegn, der benyttes ved afprøvningen af, om sorten er ensartet. Der må altså ikke være for stor forskel på de planter, som udgør sorten.
3. Stabil, hvorved forstås, at sorten, efter gentagne formeringer – eller hvis forædleren har fastlagt en særlig formeringscyklus¹⁵ - efter afslutningen af hver cyklus stadig i sine væsentlige kendetegn er i overensstemmelse med sortsbeskrivelsen. Den må altså ikke ændre sig over tid, når den opformeres.

SES-afprøvningen skal foregå i en EU-medlemsstat på et afprøvningssted, som er akkrediteret af CPVO.

SES-afprøvning foregår i praksis ved at dyrke den anmeldte sort sammen med kendte sorter (referencekollektionen) og sammenligne dem mht. en lang række morfologiske karakterer gennem hele vækstperioden. Såvel danske som udenlandske sorter inddrages i sammenligningen. Afprøvningen foregår normalt på én lokalitet og strækker sig over mindst to år. Anmelderen kan undervejs afmelde en sort og dermed afbryde afprøvningen, f.eks. hvis det efter første års afprøvning viser sig, at sorten ikke lever op til forventningerne.

Sorten beskrives på baggrund af resultaterne af afprøvningen, og en prøve af sorten indlægges i TystofteFondens frøkammer. Prøven kaldes en standardprøve eller referenceprøve. Prøven er den fysiske beskrivelse af sorten og identificerer sorten fremover ved tvivlsspørgsmål og kontrol.

¹⁵ F.eks. hybridsorter, hvor sorten fremkommer som krydsning mellem to indavlede forældrelinjer. Selve hybridsorten er ikke stabil, men forældrelinjerne er det.

SES -afprøvning

SES-afprøvningen er én ud to delelementer af sortsafprøvningen.

Ved en SES-afprøvning undersøges sorten for selvstændighed, ensartethed og stabilitet.

Afprøvningen foregår ved at dyrke den anmeldte sort side om side med andre sorter for at sammenligne en række træk.

Foto: TystofteFonden

2.2.2 Værdiafprøvning

Værdiafprøvning er en afprøvning af sortens dyrknings- (herunder sygdomsresistens mv.) og nytteværdi. Her undersøges det, om den anmeldte sort har bedre udbytte, dyrknings- eller kvalitetsegenskaber i forhold til eksisterende sorter. Det indebærer, at sortens egenskaber - i forhold til andre sorter, der er optaget på dansk sortliste – skal frembyde en forbedring i forhold til dyrkning eller i udnyttelsen af afgrøden eller de produkter, der fremstilles af denne – i hvert fald i en bestemt egn af landet. Enkelte ugunstige egenskaber kan opvejes af andre gunstige egenskaber. Værdiafprøvning stiller således et krav om, at en ny sort skal være bedre end kendte sorter på en eller flere parametre, ellers kan den ikke godkendes.

Værdiafprøvning

Værdiafprøvningen er det andet delelement af sortsafprøvningen.

Værdiafprøvningen stiller et krav om, at en ny sort skal være bedre end kendte sorter på en eller flere parametre, ellers kan den ikke godkendes.

Foto: TystofteFonden

Værdiafprøvningen gennemføres efter de til enhver tid gældende forsøgsplaner og prislister, som kan findes på TystofteFondens hjemmeside. Resultaterne af afprøvningen fremgår ligeledes af TystofteFondens hjemmeside.

2.2.3 Navngivning af plantesorter

Plantesorter skal have et godkendt sortsnavn. Sortsnavnet skal være egnet som generisk betegnelse for sorten og som identifikation af denne. Et forslag til sortsnavn skal opfylde en lang række betingelser for at kunne godkendes, f.eks. at navnet ikke må være identisk med eller kunne forveksles med andre sortsnavne. Det er Plantenyhedsnævnet, der træffer afgørelse om godkendelse af sortsnavne. Reglerne for navngivning af plantesorter fremgår af bekendtgørelse om sortsnavne.

2.2.4 Sortsregistrering

Når en plantesort har gennemgået SES- og eventuelt værdiafprøvning, afgør Plantenyhedsnævnet på basis af afprøvningens resultater, om sorten kan optages på dansk sortliste. Plantesorten skal i så fald også have fået et godkendt navn.

Når en sort er godkendt af Plantenyhedsnævnet, bliver den opført på den officielle danske sortliste, som Landbrugsstyrelsen offentliggør i bilag 2 i bekendtgørelse om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortliste. Du kan desuden finde den danske sortliste på TystofteFondens hjemmeside¹⁶.

EU-Kommissionen udarbejder fælles sortlister for henholdsvis landbrugsplantearter og for grøntsagsarter ("Common Catalogues") over alle de sorter, som er godkendt indenfor EU. Disse to EU-sortlister er foreningsmængden af alle medlemsstaternes nationale sortlister for henholdsvis landbrugsplantearter og grøntsagsarter. Når Plantenyhedsnævnet har godkendt en sort til optagelse på dansk sortliste orienterer TystofteFonden EU-Kommissionen med henblik på sortens optagelse på EU-sortliste. Sorter, som er opført på EU-sortlisterne kan frit handles inden for EU's indre marked efter reglerne i kapitel 4. OECD opretholder endvidere en OECD-sortliste, hvor Landbrugsstyrelsen årligt tilføjer sorter fra den danske sortliste.

Du kan finde EU-sortlisterne for henholdsvis landbrugsplantearter og grøntsagsarter på EU-Kommissionens hjemmeside²⁰.

2.2.5 Hvordan anmelder jeg en ny sort til godkendelse til dansk sortlisteoptagelse?

Du skal anmelde nye sorter til sortlisteoptagelse til Plantenyhedsnævnet. For at anmelde en sort, skal du være forædler eller vedligeholder af sorten eller være repræsentant for denne. Hvis du ikke har hjemsted i en EU-medlemsstat, skal vedligeholderen af sorten udpege en repræsentant, som har hjemsted i en EU-medlemsstat, som så kan indgive anmeldelsen.

Anmeldelsesskema

- I Danmark skal nye sorter anmeldes på et særligt "Anmeldelsesskema til afprøvning af en sort af landbrugsplanter, plænegræsser eller grøntsager med henblik på optagelse på den danske sortliste". Du finder anmeldelsesskemaet på TystofteFondens hjemmeside.

Teknisk spørgeskema

- Sammen med anmeldelsesskemaet skal der endvidere udfyldes og indsendes et teknisk spørgeskema ("TQ", Technical Questionnaire). Der er et teknisk spørgeskema for hver enkelt afgrøde. Du finder de tekniske spørgeskemaer for de enkelte afgrøder på TystofteFondens hjemmeside.

Standardprøve og anmeldelsesfrister

- Sammen med anmeldelsesskemaet skal du medsende udsæd af den anmeldte sort (standardprøve) til afprøvning og indlagring i TystofteFondens frøkammer. Mængden af udsæd afhænger af hvilken art, der

¹⁶ [Du finder sortlisten på TystofteFondens hjemmeside her](#) ²⁰

[Du finder EU-Kommissionens fælles sortlister her](#)

er tale om. Anmeldelsen skal være indsendt inden en given dato, som ligeledes afhænger af arten. En oversigt over udsædsmængder og anmeldelsestidspunkter findes på TystofteFondens hjemmeside. I forbindelse med anmeldelsen bliver du også bedt om at tage stilling til, om standardprøven af sorten kan blive bevaret i NordGen efter endt sortslisoptagelse.

Forslag til sortsnavn

- Når du anmelder en plantesort til optagelse på den danske sortslis eller til optagelse i plantenyhedsregisteret (se kapitel 3), skal du endvidere snarest muligt, og senest tre måneder efter en anmodning herom, sende et forslag til sortsnavn til Plantenyhedsnævnet, som træffer afgørelse om navngivning af plantesorter.

Afmelding

- Du kan under hele afprøvningsforløbet vælge at afmelde sorten og dermed stoppe den videre afprøvning af sorten.

2.2.6 Vedligeholdelse af sorter (vedligeholdelsesavl)

Du skal sikre, at der ved et systematisk tilrettelagt avlsarbejde til stadighed foreligger formeringsmateriale af den registrerede plantesort. Formeringsmaterialet skal svare til sortens fænotypiske udtryk i overensstemmelse med sortens standardprøve. Du skal føre og opbevare oplysninger om formeringen, herunder optegnelser om generationerne forud for basismaterialet. Disse optegnelser kan bruges ved en efterkontrol af vedligeholdelsen af sorten. Du skal efter anmodning fra TystofteFonden stille frø af sorten til rådighed til brug i en sådan efterkontrol eller til fornyelse af standardprøven.

2.2.7 Forlængelse og ophør af sortslisegodkendelse

Godkendelsen af en sort gælder til udløbet af det 10. kalenderår efter godkendelsen. Dvs., at hvis en sort er godkendt til sortslisoptagelse den 3. maj 2020, udløber sortsregistreringen den 31. december 2030. Godkendelsen af en sort kan forlænges for 10 år ad gangen, hvis betydningen af at opretholde dyrkningen af sorten berettiger dette, og hvis sorten i øvrigt stadig overholder betingelserne for optagelse på sortslis.

NB. Hvis du ønsker at søge om forlængelse af sortsgodkendelsen, skal du ansøge skriftligt om dette til Plantenyhedsnævnet senest to år før sortslisegodkendelsen udløber.

Plantenyhedsnævnet kan til enhver tid tilbagekalde sorter fra sortslisen, f.eks. hvis det viser sig, at sorten ikke længere er ensartet eller stabil. I givet fald skal restpartier annulleres.

Omkostninger forbundet med sortsafprøvning, certificering og kontrol betales af forædleren, vedligeholderen eller repræsentanten.

2.2.8 Godkendelse af genmodificerede sorter (GM-sorter)

Pr. 1. januar 2023 er der ikke godkendt nogen GM-afgrøder til markedsføring til dyrkning i Danmark, så derfor er reglerne om genmodificerede organismer (GMO) ikke aktuelle på nuværende tidspunkt.

I EU er der en omfattende regulering af genmodificerede organismer (GMO). Sådanne organismer må f.eks. ikke udsættes i det fri uden forudgående godkendelse. En genmodificeret plantesort er underlagt denne EU-regulering. Det betyder, at en genmodificeret plantesort udover den almindelige sortsgodkendelse også skal godkendes i henhold til GMO-reguleringen. Handel med frø af genmodificerede afgrøder er underlagt særlige regler, jf. kapitel 4.2.3.

GMO-godkendelsen omhandler en specifik genetisk modifikation, f.eks. en bestemt genkonstruktion. Denne genkonstruktion kan så efterfølgende krydses ind i en række sorter, der alle vil være omfattet af den samme GMO-godkendelse, men som hver skal undergå individuel sortsgodkendelse efter sortslovgivningens regler. En genetisk modificeret sort kan således kun optages på sortslisen, hvis den pågældende genkonstruktion er godkendt til dyrkning i EU.

Det er derfor pt. en forudsætning for at kunne sortsafprøve en genmodificeret sort i Danmark, at der er givet en godkendelse til forsøgsudsætning af GMO'en i Danmark. En sådan godkendelse giver mulighed for f.eks. at dyrke en GM-sort på en bestemt lokalitet i en afgrænset periode og under opretholdelse af nærmere fastsatte krav til dyrkningen, som bl.a. skal forhindre, at GM-materiale spredes til omgivelserne. Den pågældende sort vil dog som nævnt først kunne optages på sortliste, når den indeholdte genkonstruktion er blevet godkendt til kommerciel dyrkning i EU.

Du kan finde mere information om GMO og reguleringen af dem på Landbrugsstyrelsens hjemmeside²¹.

2.3 Sortsregistrering af bevaringssorter

For at sikre at jordbrugets plantegenetiske ressourcer kan bevares og bruges bæredygtigt, er det muligt at dyrke og handle landracer og sorter, der er truet af genetisk erosion, selvom de ikke opfylder de generelle krav til godkendelse af sorter. Sådanne sorter kan optages på den danske sortliste som en bevaringssort.

En bevaringssort er defineret som en landrace eller sort af landbrugsplanter eller grøntsagsplanter, der er naturligt tilpasset lokale eller regionale forhold, og som er truet af genetisk erosion. Derfor gælder der mere lempelige krav til sortsregistrering af bevaringssorter. Det betyder, at en bevaringssort ikke skal SES- eller vær디아fprøves, som det er tilfældet ved almindelig sortsregistrering, jf. kapitel 2.2. En bevaringssort bliver altså ikke afprøvet for, om den kan adskilles fra alle kendte sorter. I stedet skal bevaringssorten ved en identitetsafprøvning sammenlignes med en prøve af samme sort fra NordGen eller anden institution med ansvar for jordbrugets plantegenetiske ressourcer. En bevaringssort kan også være mere uensartet i f.eks. strå længde eller blomstringstidspunkt end almindelige sorter. Der er heller ikke krav om vær디아fprøvning, altså afprøvning af en bevaringssorts værdi i forhold til f.eks. udbytte og resistens mod sygdomme.

Reglerne for sortlisteoptagelse af bevaringssorter fremgår af bekendtgørelse om optagelse af sorter af planteformingsmateriale på den nationale sortliste.

Der gælder endvidere særlige regler for handel med frø af bevaringssorter af landbrugsplanter, herunder at der er begrænsning på, hvor store mængder frø der må sælges af en bevaringssort. Disse regler er beskrevet i kapitel 11.1.

2.3.1 Hvordan anmelder jeg en bevaringssort til godkendelse til sortlisteoptagelse?

Du skal indgive en anmeldelse om at få en sort registreret som bevaringssort til Plantenyhedsnævnet. Anmeldelsen skal ske på et særligt "ansøgningsskema om optagelse af en bevaringssort af landbrugsplanter til den danske sortliste". Samme skema skal også benyttes ved anmeldelse af en bevaringssort af grøntsager. Du skal ikke udfylde noget teknisk spørgeskema ved anmeldelse af en bevaringssort.

Anmeldelsen skal bl.a. indeholde:

- En beskrivelse af sortens egenskaber og dens historiske sortsnavn
- Eventuelle resultater af uofficielle analyser af sorten
- Oplysninger om praktisk erfaring med dyrkning, opformering og anvendelse af sorten
- Oplysninger om sorten fra institutioner med ansvar for de plantegenetiske ressourcer, f.eks. NordGen.
- Oplysning om sortens oprindelsesregion. Danmark betragtes som én region i forhold til bevaringssorter.

¹² [Du kan læse mere om GMO her](#)

Du finder anmeldelsesskemaet på TystofteFondens hjemmeside¹⁷. Du skal sammen med anmeldelsen indsende afprøvningsmateriale til brug for ovennævnte identitetskontrol.

¹⁷ [Du finder anmeldelsesskemaet her](#)

Plantenyhedsnævnet godkender og optager bevaringssorter på sortlisten ud fra en konkret vurdering af, om landracen eller sorten er bevaringsværdig, og om den i tilstrækkelig grad opfylder kravene til selvstændighed, ensartethed og stabilitet ved identitetskontrollen. I Danmark gælder det, at en landrace eller sort er bevaringsværdig, når NordGen har registreret den og samtidigt har accepteret det langsigtede bevaringsansvar for landracen eller sorten.

Du skal være opmærksom på, at selvom du bliver godkendt som vedligeholder af en bevaringssort, så giver det dig ikke nogen eksklusive rettigheder over sorten. Der kan således godt godkendes andre vedligeholdere af samme sort.

En sort kan ikke godkendes som bevaringssort, hvis den allerede er på sortliste i Danmark eller en anden EU medlemsstat, eller hvis den er slettet af sortlisten inden for de seneste 2 år. En sort kan heller ikke godkendes som bevaringssort, hvis den er beskyttet af en national sortsbeskyttelse eller af en EU-sortsbeskyttelse, jf. kapitel 3.1.1.

Gebyrer for anmeldelse og sortslisteregistrering af bevaringssorter fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale. Priser for identitetsafprøvning/kontrol dyrkning findes på TystofteFondens hjemmeside¹⁸.

Du kan læse om handel med bevaringssorter i kapitel 11.1.

2.4 Sortsregistrering af økologiske sorter til økologisk brug

EU-Kommissionen har vedtaget to forsøgsordninger med udvikling af økologiske sorter til økologisk brug for frø af henholdsvis landbrugsarter og grøntsagsarter. Forsøgsordningerne træder i kraft 1. juli 2023. Økologiske sorter til økologisk brug adskiller sig fra øvrige økologiske sorter ved, at også forædlingsprocessen foregår under økologisk produktion, og derved ikke kun i den sidste del af opformeringsfasen. Ordningerne giver indtil videre mulighed for lempeligere ensartethedskrav indenfor følgende arter:

- *Hordeum vulgare* (byg)
- *Zea mays* (majs, med undtagelse af perlemajs (popcorn) og almindelig sukkermajs)
- *Secale cereale* (rug)
- *Triticum aestivum* (hvede)
- *Daucus carota* (gulerod)
- *Brassica oleracea* (knudekål)

Forsøgsordningerne følger op på Økologiforordningens¹⁹ hensigt om at tilrettelægge et midlertidigt forsøg for at opfylde økologiske producenters behov, fremme forskning og udvikle økologiske sorter, der er egnede til økologisk produktion. Der vil gælde lempeligere krav til sortsafprøvning, så der i forsøgsperioden bliver mulighed for at godkende og handle med mere uensartede sorter. Forsøgene gennemføres i en syvårig periode og er underlagt årlig rapportering til EU-Kommissionen. Dette skulle gerne bidrage til at opstille kriterier for beskrivelse af sorternes karakteristika og til fastlæggelse af de fremtidige produktions- og markedsføringsvilkår.

Forsøgsordningerne indeholder undtagelser fra de gældende sortsafprøvningskriterier, som beskrives nærmere herunder. Der er ikke undtagelser fra krav om certificering, se kapitel 4.2.2 og kontrol med handel som standardfrø, se kapitel 11.2.

Anmeldelse af sorter til afprøvning som økologiske sorter til økologisk brug skal ske til TystofteFonden, som for alt andet sortsmateriale.

Omkostninger forbundet med sortsregistrering, certificering og kontrol vil skulle betales af anmelderen. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

¹⁸ [Du finder prislisterne her](#)

¹⁹ [Du finder økologiforordningen \(EU\) 2018/848 her](#). Forordningen er direkte gældende i Danmark.

2.4.1.1 Landbrugsarter

Økologiske sorter af landbrugsarter til økologisk brug skal gennemgå en SES- og værdiafprøvning som grundlag for optagelse på den danske sortliste og på EU's fælles sortliste.

Ved SES-afprøvning af økologiske sorter til økologisk brug bliver det muligt at afvige fra kravene til ensartethed for nogle egenskaber. Kravene til sorternes selvstændighed og stabilitet gælder fortsat for økologiske sorter til økologisk brug.

Ved bedømmelse af økologiske sorters ensartethed skal alle egenskaber for arten beskrives. For udvalgte karakterer, der ikke bruges til gruppering af sorterne, må sorterne være mere uensartede end gængse sorter. I bilag til forsøgsordningen nævnes de egenskaber, hvor der tillades større uensartethed for den enkelte art. For de egenskaber, hvor der tillades større uensartethed, skal sortens ensartethed være på niveau med sammenlignelige sorter, hvis sådanne findes.

Værdiafprøvning skal som udgangspunkt ske under økologiske betingelser, dvs. efter økologiforordningens bestemmelser. Andre afprøvningsforhold kan dog også komme på tale. Det særlige behov og mål med økologisk landbrug skal tilgodeses i afprøvningen og vurderingen af resultaterne. Sygdomsresistens eller –tolerance samt tilpasning til diverse lokale jord- og klimabetingelser skal undersøges. Økologiske sorter til økologisk brug skal vurderes i sammenligning med tilsvarende sorter og overordnet betragtet være en klar forbedring i forhold til dyrkning eller anvendelse. Særlige egenskaber, der har fordele for økologisk landbrugsproduktion samt foder og fødevarer, skal betragtes som særligt værdifulde.

2.4.1.2 Grøntsagsarter

Økologiske sorter af grøntsagsarter til økologisk brug skal gennemgå en SES-afprøvning som grundlag for optagelse på den danske sortliste og på EU's fælles sortliste.

Ved SES-afprøvning af økologiske sorter til økologisk brug bliver det muligt at afvige fra kravene til ensartethed for nogle egenskaber. Kravene til sorternes selvstændighed og stabilitet gælder fortsat for økologiske sorter til økologisk brug.

Ved bedømmelse af økologiske sorters ensartethed skal alle egenskaber for arten beskrives. For udvalgte karakterer, der ikke bruges til gruppering af sorterne, må sorterne være mere uensartede end gængse sorter. I bilag til forsøgsordningen nævnes de egenskaber, hvor der tillades større uensartethed for den enkelte art. For de egenskaber, hvor der tillades større uensartethed, skal sortens ensartethed være på niveau med sammenlignelige sorter, hvis sådanne findes.

2.5 Registrering af økologisk heterogent materiale

Fra 1. januar 2022 er det blevet muligt for virksomheder at producere og handle med økologisk heterogent materiale. Materialet skal produceres i henhold til bestemmelserne i økologiforordningens artikel 13 og i Kommissionens delegerede forordning²⁰. Der kan godkendes økologisk heterogent materiale af alle de arter, som er nævnt i bilag 1, men også af grøntsagsplanter, frugtplanter, planteforneringsmateriale af vin, pryddplanter og læggekartofler.

Forstligt formeringsmateriale er ikke med i ordningen.

²⁰ [Du finder EU-Kommissionens delegerede forordning \(EU\) 2021/1189 her](#)

Økologisk heterogent materiale

Økologisk heterogent materiale er planteformeringsmateriale, som ikke tilhører en sort, fordi materialet rummer en større genetisk og fænotypisk diversitet end sorter gør.

Hensigten med den større genetiske diversitet er, at den skal gøre det muligt for det økologisk heterogene materiale at tilpasse sig til forskellige former for biotisk og abiotisk stress som følge af gentagende naturlig og menneskelig udvælgelse.

Foto: Bundessortenamt

Virksomheder får mulighed for at markedsføre planteformeringsmateriale af økologisk heterogent materiale uden at skulle opfylde de sædvanlige krav til sortsregistrering. Der er endvidere begrænsede krav til bl.a. kvalitet, sundhed og identitet i forhold til de normale certificeringskrav, se nærmere om kravene i kapitel 11.5.

Økologisk heterogent materiale skal produceres i overensstemmelse med kravene i økologiforordningen i alle faser af produktionen, tilberedningen og distributionen²¹. Derfor skal din virksomhed registreres hos Landbrugsstyrelsen, både i forhold til kontrol med handel og i forhold til kontrol med de økologiske produktionsregler. Reglerne om handel med økologisk heterogent materiale er beskrevet i kapitel 11.5.

Ordnningen om økologisk heterogent materiale administreres af Landbrugsstyrelsen, herunder godkendelse og registrering samt kontrol med identitet, kvalitet og mærkning. Modsat gængse plantesorter og bevaringssorter er det altså ikke Plantenyhedsnævnet og TystofteFonden, som varetager disse opgaver. Det økologisk heterogene materiale registreres ikke på sortlisten, men på en særlig liste, som Landbrugsstyrelsen opretholder²⁷.

2.5.1 Hvordan anmelder jeg økologisk heterogent materiale til godkendelse hos Landbrugsstyrelsen?

Du skal sende ansøgninger om godkendelse af økologisk heterogent materiale til Landbrugsstyrelsen på: planter&biosikkerhed@lbst.dk

Anmeldelsen skal indeholde følgende:

1. Dine kontaktoplysninger
2. Arten og betegnelsen for det økologiske heterogene materiale
3. En beskrivelse af de vigtigste agronomiske og fænotypiske karakteristika, der er fælles for denne bestand af planter, herunder avlsmetoder, ethvert tilgængeligt resultat af forsøg vedrørende disse karakteristika, produktionslandet og anvendt forældremateriale.

²¹ Du kan læse om, hvilke økologiregler, der i øvrigt gælder på vores hjemmeside om økologi her ²⁷
Du kan finde listen over økologisk heterogent materiale her

4. En erklæring om at oplysningerne i punkt 1, 2 og 3, er korrekte
5. En repræsentativ prøve af det økologiske heterogene materiale (til brug for eventuel kontrol af overholdelse af kravene om handel med økologisk heterogent materiale). Prøven sendes til:

Landbrugsstyrelsen, Nyropsgade 30, 1780 København V

Att. Planter & Biosikkerhed

Pakken mærkes "økologisk heterogent materiale"

Landbrugsstyrelsen kontrollerer den foreslåede betegnelses egnethed ved EU's sortsmyndighed CPVO. Krav til materialets betegnelse fremgår af den delegerede forordnings bilag 1, del B. Landbrugsstyrelsen har op til tre måneder til behandling af ansøgningen. Denne periode forlænges, hvis vi i perioden har bedt om yderligere oplysninger. Hvis vi ikke har indvendinger imod materialet i forhold til kravene for økologisk heterogent materiale, så vil det økologisk heterogene materiale herefter blive opført på en officiel liste over økologisk heterogent materiale, der frit kan handles i EU.

Indtil videre koster det ikke noget at anmelde, producere og handle med økologisk heterogent materiale, idet Landbrugsstyrelsen afholder alle omkostninger forbundet med administration og kontrol i forbindelse med indkøring af ordningen. På et senere tidspunkt kan gebyrer for kontrol af ordningen dog komme på tale.

3. Plantenyhedsbeskyttelse (sortsbeskyttelse)

Dette kapitel beskriver hvad plantenyhedsbeskyttelse er, og hvilke betingelser en sort skal opfylde for at blive plantenyhedsbeskyttet. Her kan du læse om optagelsen i Plantenyhedsregistret, afmelding af sorter i registreret og hvordan du anmelder en sort til plantenyhedsbeskyttelse.

Plantenyhedsbeskyttelse (herefter sortsbeskyttelse) eller sortsrettigheder, er en intellektuel ejendomsbeskyttelse af plantesorter, som giver indehaveren af beskyttelsen (sortsejeren) særlige rettigheder over den beskyttede sort – herunder at sortsejeren får mulighed for at opkræve en licensafgift, når sorten sælges eller opformeres af andre. Sortsbeskyttelsen er sædvanligvis planteformidlerens eneste indtægtskilde for det ofte omfattende og langvarige arbejde med at udvikle en ny plantesort. Sortsbeskyttelsen skaber derved et incitament for at udvikle nye plantesorter.

Sortsbeskyttelsen kan gælde enten i Danmark, altså omfatte brugen af sorten på dansk territorium, eller i EU, altså omfatte brugen af sorten i alle EU's medlemsstater. Sortsbeskyttelsen i Danmark og EU baserer sig på den internationale konvention for beskyttelse af nye plantesorter, også kaldet UPOV-konventionen. En lang række lande (78 lande pr. 1. januar 2023) har tiltrådt denne konvention og er dermed UPOV-medlemslande²². Det betyder også, at du kan søge om sortsbeskyttelse i andre lande, og dermed få sortsrettigheder, der gælder i de lande.

Sortsbeskyttelsen kan gælde op til 25 år, dog indtil 30 år for sorter af kartoffel. Sortsbeskyttelsen kan ikke forlænges yderligere. Efter sortsbeskyttelsen er ophørt, har sortsejeren ikke længere særlige rettigheder over sorten, som derfor frit kan benyttes.

Afgørelser om tildeling af dansk sortsbeskyttelse og dermed følgende registrering i Plantenyhedsregisteret træffes af Plantenyhedsnævnet, jf. kapitel 1.3.

Reglerne om dansk sortsbeskyttelse fremgår af lov om plantenyheder.

Reglerne om EU sortsbeskyttelse fremgår af EU's forordning om sortsbeskyttelse (Rådets Forordning (EF) Nr. 2100/94 af 27. juli 1994 om EF-sortsbeskyttelse).

3.1.1 Sortsbeskyttelsens område

En sort af alle slægter og arter af planter kan sortsbeskyttes, hvis sorten er:

1. Selvstændig, dvs. at sorten ved en eller flere egenskaber eller kombinationer af egenskaber kan skelnes fra enhver anden sort, som er kendt på anmeldelsestidspunktet.
2. Tilstrækkeligt ensartet, dvs. at sorten – under hensyntagen til artens formeringsmåde – består af planter, som er tilstrækkelig ens med hensyn til de kendetegn, som undersøges.

²² [Du kan finde oplysninger om UPOV-konventionen og dens medlemslande her](#). UPOV-konventionen er blevet revideret nogle gange – de fleste medlemmer (herunder DK) har tiltrådt 1991-konventionen.

3. Stabil i sine særlige egenskaber (hovedkarakterer), dvs. at sorten kan opformeres uden at ændre sine særlige egenskaber, såfremt opformeringen foregår i henhold til forædlerens anvisninger.

1 til 3 er altså de samme SES-krav, som tidligere er omtalt i kapitel 2.2.1. Udover disse krav skal sorten endvidere:

4. Være ny, dvs. at sorten ikke tidligere har været udbudt til salg eller på anden måde er overdraget indenfor en given periode.
5. Have et godkendt sortsnavn, jf. kapitel 2.2.3.

Andre typer af plantemateriale, dvs. bevaringssorter, hobbysorter, økologisk heterogent materiale og økologiske sorter til økologisk brug kan ikke sortsbeskyttes, eftersom de ikke kan opfylde de SES-krav, som stilles til beskyttede sorter.

3.1.2 Sortsbeskyttelsens omfang

En beskyttet sort må kun med sortsejerens tilladelse, og kun på de vilkår som denne har fastsat – herunder om betaling af en passende licensafgift:

- Anvendes til erhvervsmæssig produktion, formering eller behandling og opbevaring med henblik på formering.
- Udbydes til salg, sælges, overdrages eller opbevares med henblik på salg eller overdragelse.

Den, der erhvervsmæssigt formerer en beskyttet sort eller sælger formeringsmateriale af denne, skal give sortsejeren de oplysninger, som er nødvendige for opkrævning af licensafgift.

Også visse typer materiale, som er afledt af en beskyttet sort, er omfattet af ovennævnte krav, f.eks. essentielt afledte sorter (jf. §16, stk. 4, i lov om plantenyheder).

3.1.3 Forædlerens undtagelse

Beskyttede sorter kan anvendes til forsøg og til videreførelse, uden at der skal betales licensafgift til sortsejeren.

3.1.4 Afprøvning, registrering og efterkontrol

Plantenyhedsnævnet vurderer, om en anmeldt sort opfylder betingelserne for sortsbeskyttelse. Det skal dokumenteres gennem SES-afprøvning, se kapitel 2.2.1 – i den udstrækning, som Plantenyhedsnævnet vurderer, at det er nødvendigt. Det er den samme SES-afprøvning, der foretages, som ved ansøgning om sortslisteoptagelse. Hvis sorten anses for at opfylde betingelserne optager Plantenyhedsnævnet sorten i Plantenyhedsregisteret under et godkendt sortsnavn.

Samtidig med offentliggørelsen af registreringen udfærdiger Plantenyhedsnævnet et beskyttelsesbrev, som du modtager mod indbetaling af et registreringsgebyr. Beskyttelsesbrevet har en gyldighed på et år og kan forlænges for et år ad gangen i indtil 25 år (for sorter af kartoffel dog i indtil 30 år). Du kan forlænge beskyttelsesbrevets gyldighed ved at indbetale et årligt registreringsgebyr til Plantenyhedsnævnet.

Plantenyhedsnævnet kan gennemføre efterkontrol for at sikre, at du som sortsejer vedligeholder sorten tilstrækkeligt.

3.1.5 Slettelse og afmeldinger af en sort fra plantenyhedsregisteret

Plantenyhedsnævnet kan slette en beskyttet sort fra Plantenyhedsregisteret, hvis det kan godtgøres, at sorten på registreringstidspunktet ikke opfyldte betingelserne for registrering, eller hvis nævnet ved efterkontrol finder, at sorten ikke er tilstrækkeligt vedligeholdt, eller hvis det årlige registreringsgebyr ikke er betalt. Sortsejeren kan også selv afmelde en beskyttet sort fra registeret.

3.1.6 Erhvervsmæssig anvendelse af plantenyhedsbeskyttede sorter i egen bedrift ("Farm saved seeds")

Plantenyhedsbeskyttelsen omfatter som udgangspunkt også en jordbrugers brug af egen udsæd af en beskyttet sort, jf. bekendtgørelse om formering af plantenyheder til erhvervsmæssig anvendelse i egen bedrift.

Sortsejeren kan således kræve licensafgift af enhver, som til erhvervsmæssigt brug på egen bedrift formerer den beskyttede sort med henblik på at udså den. Afgiften varierer fra sort til sort²³.

Den, som formerer en beskyttet sort til erhvervsmæssig anvendelse i egen bedrift, skal derfor senest på tidspunktet for udsåningen meddele sortsejeren dette og samtidig sende de oplysninger, som er nødvendige for, at sortsejeren kan beregne og opkræve licens for brugen af sorten.

Reglerne om brug af egen udsæd kommer kun til anvendelse, hvis bedriften overstiger et vist areal med de berørte afgrøder (5,3 ha for kartofler, 17,6 ha for øvrige afgrøder), jf. de nærmere regler i ovennævnte bekendtgørelse. For visse arter (som er anført i bekendtgørelsen) gælder kravet om licensafgift ved brug af egen opformering kun, hvis opformeringen sker med et særligt formål. For de arter, som også er omfattet af denne vejledning gælder kravet således kun, hvis opformeringen sker med henblik på produktion af frø til udsæd. Disse arter er angivet i bilag 1, kolonne 8. For øvrige arter, er der ikke krav om et særligt formål, før der kan opkræves licens ved brug af egen opformering.

3.1.7 Oplysninger til sortsejeren

Hvis du som jordbruger bruger beskyttede sorter i din produktion, er du forpligtet til at give visse oplysninger til sortsejeren. Hvilke oplysninger, der skal gives, kan være aftalt mellem dig og sortsejeren, hvis I har indgået en kontrakt. Hvis I ikke har indgået en kontrakt, skal du på anmodning fra sortsejeren bl.a. oplyse følgende²⁴:

- 1) Navn og bopæl samt adressen på bedrift.
- 2) Oplysning om, hvorvidt du har anvendt avlen af en eller flere af sortsejeren's sorter til udsåning på bedriftens marker.
- 3) Hvis du har foretaget en sådan anvendelse, den mængde af det aflede produkt af den eller de pågældende sorter, som du har anvendt.
- 4) På samme betingelse navn og adresse på den eller de personer, der som tjenesteydelse har forarbejdet den pågældende avl for dig med henblik på udsåning.

Tilsvarende oplysningsforpligtelse gælder for leverandører af forarbejdningstjenesteydelser, så som lønrensere, mobilrensere o. lign.

Derudover kan Landbrugsstyrelsen bidrage med ovenfor nævnte oplysninger, hvis styrelsen er i besiddelse af dem som følge af den øvrige kontrol styrelsen udfører.

Oplysningsforpligtelsen er med til, at sortsejeren kan opkræve den retmæssige licensafgift hos landmændene for erhvervsmæssig brug af den beskyttede sort til udsæd³¹.

Hvis du ikke afgiver de oplysninger sortsejeren beder om, risikerer du, at sortsejeren vil anlægge en sag imod dig ved domstolene for at håndhæve sin ret til licenafgifter.

3.1.8 Hvordan anmelder jeg en sort med henblik på sortsbeskyttelse i Danmark eller EU?

Du kan anmelde en sort til sortsbeskyttelse i Danmark eller i EU. I første tilfælde gælder sortsbeskyttelsen kun på dansk territorium, mens den i det andet tilfælde gælder i hele EU.

²³ [Du kan finde afgifterne på Danske Sortsejeres hjemmeside her](#)

²⁴ [Du kan finde Kommissionens Forordning \(EF\) Nr. 1768/95 her](#) ³¹

[Du kan finde Rådets Forordning \(EF\) Nr. 2100/94 her](#)

a) Anmeldelse af sorter til sortsbeskyttelse i Danmark

Som sortsejer kan du anmelde en sort til sortsbeskyttelse i Danmark. Anmeldelsen skal sendes til Plantenyhedsnævnet. Hvis du ikke har bopæl eller sæde her landet eller i en anden EU-medlemsstat, skal du udpege og give fuldmagt til en, som har det. Denne fuldmægtig skal så sende anmeldelsen.

Anmeldelsen skal indgives på en særlig anmeldelsesblanket, som kan hentes på TystofteFondens hjemmeside. Ved anmeldelsen betales et anmeldelsesgebyr. Sammen med anmeldelseskemaet skal der endvidere udfyldes og indsendes et teknisk spørgeskema ("TQ", Technical Questionnaire). Der er et teknisk spørgeskema for hver enkelt afgrøde. Du finder de tekniske spørgeskemaer for de enkelte afgrøder på TystofteFondens hjemmeside.

Sammen med anmeldelseskemaet skal du medsende udsæd af den anmeldte sort (standardprøve) til afprøvning og indlagring i TystofteFondens frøkammer. Mængden af udsæd afhænger af hvilken art, der er tale om. Anmeldelsen skal være indsendt inden en given dato, som ligeledes afhænger af arten. En oversigt over udsædsmængder og anmeldelsestidspunkter findes på TystofteFondens hjemmeside.

I den forbindelse bliver du også bedt om at tage stilling til, om standardprøven af sorten kan blive bevaret i NordGen efter endt plantenyhedsbeskyttelse.

Fra det tidspunkt, du har anmeldt sorten, har du fortrinsret til at opnå beskyttelse af sorten i forhold til andre, som efterfølgende anmelder den samme sort til beskyttelse. Hvis du indenfor de seneste 12 måneder har anmeldt sorten i en UPOV-medlemsstat, kan du anmode Plantenyhedsnævnet om, at fortrinsretten skal gælde fra tidspunktet for denne anmeldelse.

I tidsrummet fra anmeldelsestidspunktet af en sort til dennes optagelse i Plantenyhedsregisteret kan du som anmelder gøre dine rettigheder i henhold til sortsbeskyttelsen gældende. De licensafgifter, som du opkræver i denne periode, skal dog indsættes på en lukket konto, og de frigives først, hvis sorten bliver optaget i Plantenyhedsregisteret. I modsat fald skal du tilbagebetale beløbet med renter.

Når du anmelder en sort til sortsbeskyttelse, skal du snarest muligt - og senest tre måneder efter en anmodning herom - sende Plantenyhedsnævnet et forslag til sortsnavn. Se nærmere om dette i kapitel 2.2.3.

Snarest muligt efter, at Plantenyhedsnævnet har modtaget din anmeldelse, foretager nævnet en foreløbig undersøgelse af, om sorten opfylder betingelserne for at opnå sortsbeskyttelse. Hvis nævnet vurderer, at disse betingelser er opfyldt, offentliggør nævnet en meddelelse om anmeldelsen med opfordring til at mulige interesserede, indenfor en given frist, kan komme med indsigelser mod registrering af sorten.

Gebyrer og priser for anmeldelse og afprøvning af en sort til sortsbeskyttelse findes i bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og på TystofteFondens hjemmeside. Lovgivning om området er omtalt i kapitel 12.4.

b) Anmeldelse af plantesorter til plantenyhedsbeskyttelse i EU

Som sortsejer kan du også anmelde en sort til sortsbeskyttelse i EU. Anmeldelsen skal sendes til EU's sortskontor, CPVO. På CPVO's hjemmeside kan du finde oplysninger om, hvordan anmeldelsen skal indsendes.

4. Handel med frø

Dette kapitel handler om reglerne for handel med og udveksling af frø. Her beskrives virksomheders forpligtelser, og de krav der bliver stillet til virksomheders registrering og certificering af frøpartier. Du kan også læse om kvalitetsnormer, certificeringskategorier, frøbehandling og undtagelser fra krav til certificering.

Frø er fundamentet for vores landbrugs- og gartneriproduktion, derfor er handel og udveksling af frø omfattende reguleret. Formålet er, at sikre kvalitetsfrø, der igen skal sikre høj produktivitet. EU's lovgivning gælder for produktion af og handel med frø i hele EU med henblik på kommercielt brug, herved forstår vi især erhvervsmæssig produktion i landbrug og gartneri.

Hvad forstås ved handel?

Handel betyder i denne sammenhæng: salg, besiddelse med henblik på salg, udbud til salg samt enhver overdragelse, levering eller overførsel af frø til brug i erhvervsmæssig produktion.

Reglerne gælder både salg mod og uden vederlag. Det betyder, at handel også kan foregå uden, at der sker nogen form for betaling for frøene. Det afgørende er, at frøene overdrages fra én person eller virksomhed til en anden, og at de skal bruges til erhvervsmæssig produktion.

Landbrugsstyrelsen er den kompetente, nationale myndighed for reguleringen af produktion af og handel med frø til kommercielt brug. En række myndighedsopgaver og kontrolopgaver indenfor området, er dog delegeret til andre institutioner, se vejledningens kapitel 1.

Som omtalt i vejledningens kapitel 1 og 2 indebærer reglerne, at frø kun må handles, når sorten er registreret på en EU-medlemsstats nationale sortliste og dermed også på EU's fælles sortslister, og frøet er certificeret, eller for så vidt angår grøntsagsfrø produceret som standardfrø. Alternativt skal materialet være registreret som økologisk heterogent materiale eller som en bevaringssort, og i så fald stilles der ikke krav om certificering af frøene. Fra 1. juli 2023 kan sorten også være registreret som en økologisk sort til økologisk brug, dog er der for disse sorter krav om certificering, medmindre der er tale om grøntsagsfrø, der er produceret som standardfrø.

Certificeringen er jordbrugerens garanti for, at frøene er af den rigtige sort og har den krævede kvalitet. Forkert sort, lav spireevne eller uønskede frø i udsæden kan have store konsekvenser for køberen – og i sidste ende for fødevareforsyningssikkerheden. Det kan resultere i lavere afregning af avlen eller udgifter til omsåning af marken. Der kan også ske spredning af uønskede arter, som der skal bruges tid og penge på at fjerne flere år frem i tiden.

For at kunne sikre kvaliteten med henblik på certificering er der krav om, at frø skal kontrolleres i flere generationer, fra det forlader forædleren som en ny sort, til det udsås på marken til produktion af f.eks. fødevarer eller foder. Kravene i vores nationale regulering følger af EU-reguleringen. EU-reguleringen og Danmarks medlemskab af OECD forpligter desuden Danmark til, at overholde de retningslinjer som vedtages i OECD. Kravene skal sikre identitet, sporbarhed samt ensartet kvalitet. Danmark har derudover vedtaget en række højere danske krav for sædekorn, som skal være opfyldt ved produktion og certificering i Danmark, se kapitel 4.3.2.

Mange landbrugs- og grøntsagsarter er omfattet af reguleringen og skal opfylde reglerne om sortsregistrering, produktion og handel i de danske bekendtgørelser om frø. Det er især de kommercielt vigtige arter, der er reguleret og særligt af hensyn til fødevareforsyningssikkerheden. Du kan se de arter, der er omfattet af reguleringen i bilag 1.

Undtagelser fra krav om certificering

Arter, der ikke er nævnt i bilag 1, kan frit sælges også til kommercielt brug uden at skulle følge reglerne om certificering beskrevet i kapitel 4.3, f.eks. krav om forsegling, mærkning, prøvetagning og analyse. Som eksempler på sådanne arter kan nævnes: emmer, rucola og basilikum. Frøpartier af disse arter kan f.eks. indgå i blandinger, der ikke er til foderbrug, se kapitel 9 om blandinger. Du skal dog være opmærksom på, at der kan gælde andre krav end krav om certificering, f.eks. EU's plantesundhedsregler, som beskrevet i kapitel 7.

Du kan læse om regler og dansk praksis for handel med og overdragelse af grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til ikke-kommerciel brug og bevaring i vores vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring (hobbyvejledningen).

4.1 Krav om registrering og virksomhedens forpligtelser

De enkelte produktionsenheder i din virksomhed skal registreres ved TystofteFonden, hvis I producerer og/eller handler frø til kommercielt brug. For at blive registreret skal I sende en mail til TystofteFonden på certificering@tystofte.dk.

Hvis virksomheden har hjemsted i et land uden for EU, skal virksomheden have en repræsentant i en EU-medlemsstat.

I skal underrette TystofteFonden skriftligt om ændringer, der har betydning for jeres registrering. Det kan f. eks. være adresseændringer, ændringer i kontaktperson/er og ejerskifte, eller hvis I ikke længere udfører aktiviteter, der medfører, at I skal registreres.

Hvis der er tale om produktion af arter, der er omfattet af plantesundhedskrav, jf. kapitel 7, skal din virksomhed ligeledes registreres ved Landbrugsstyrelsen.

I er som virksomhed forpligtet til at føre regnskab over jeres køb, beholdninger og handel med frø med oplysninger om mængde, reference- eller avlspartinumnummer for ind- og udgående partier samt om afsender og modtager af disse. I skal opbevare regnskabet i mindst tre år.

Omkostninger forbundet med registrering betales af virksomheden. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortlisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

4.2 Handel med frøpartier

Hovedreglen er, at et frøparti til kommercielt brug skal være certificeret, inden det må handles som udsæd i Danmark og EU, se kapitel 4.3.

Ved kommercielt brug forstår vi handel med frø til landbrugs- og gartneriproduktion, dvs. erhvervsmæssig produktion. Handel betyder i denne sammenhæng: salg, besiddelse med henblik på salg, udbud til salg samt enhver overdragelse, levering eller overførsel af frø. Reglerne gælder både salg mod og uden vederlag. Det betyder, at handel også kan foregå, uden at der sker nogen form for betaling for frøene. Det afgørende er, at frøene skal bruges som udsæd til erhvervsmæssig produktion. Hvis man bruger en del af sin egen avl som udsæd til en erhvervsmæssig produktion ("farm saved seed") er der dog ikke tale om handel, så her gælder der andre regler jf. kapitel 3.1.6.

Hvis særlige betingelser er opfyldt kan kravet om certificering før handel i særlige tilfælde fraviges, se kapitel 4.2.2:

- Handel til første led i handelskæden inden resultat for spireevne foreligger
- Handel med sædekorn i Danmark, når virksomheden har sikret sig, at EU's minimumsnormer er opfyldt (Erstatningsordningen)
- Handel med præ-basis- og basisfrøpartier, der ikke opfylder EU's minimumsnorm for spireevne.

Partierne skal dog efterfølgende certificeres.

Der er desuden en række tilfælde, hvor frøpartier må handles uden at være eller efterfølgende blive certificeret, hvis særlige betingelser er opfyldt:

- Handel til lande uden for EU (eksport)
- Handel med ikke endeligt certificeret udsæd i Danmark
- Ikke endeligt certificeret frø til andre EU-medlemsstater (grå mærkesedler)
- Forsøg, videnskabelige formål og forædling samt undersøgelses- eller forsøgsformål
- Sorter under afprøvning for optagelse på sortliste (orange mærkesedler), se kapitel 4.2.2, pkt. 8

- Arter eller sorter, der ikke er omfattet af reglerne
- Levering i lukkede systemer, se kapitel 4.2.2, pkt. 10

Derudover er der mulighed for at handle frøpartier, som opfylder andre krav end certificeringskravene, og som dermed ikke skal certificeres for at kunne handles:

- Produktion og handel med bevaringssorter, se kapitel 2.3 og kapitel 11.1
- Standardfrø af grøntsagsfrø (minus cikorerod), se kapitel 11.2
- Hobbysorter, se kapitel 1.5 og kapitel 11.3
- Økologiske sorter til økologisk brug, se kapitel 2.4 og kapitel 11.4
- Økologisk heterogent materiale (gul mærkeseddel med grønt kryds), se kapitel 2.5 og kapitel 11.5
- Miljøfrøblandinger, se kapitel 11.6

Reglerne om handel og undtagelser fra certificering er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 1 og 11 i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Du skal være opmærksom på, at der kan gælde andre krav i forbindelse med handel med frøpartier end de krav, der er beskrevet i dette kapitel og denne vejledning. Der kan f.eks. være tale om krav og rettigheder, som også gælder frø, der ikke er omfattet af kravene beskrevet i denne vejledning, f.eks. rettigheder, overdragelse af frø til forsøg og udvikling, plantesundhedskrav, særlige krav til økologisk producerede frøpartier og krav for euforiserende stoffer²⁵. Vejledningen indeholder altså ikke en udtømmende liste over krav, der kan være gældende.

4.2.1 Krav om certificering

Reglerne fastlægger, at frø skal certificeres. Certificering er en godkendelse, som betyder, at frøet overholder nationale og EU's mindstekrav til renhed, spireevne, ensartethed, sporbarehed osv. Reguleringen sker af hensyn til fødevarerforsyningsikkerheden ved at øge landbrugets produktivitet gennem højt ydende sorter og høje kvalitetskrav samt for at sikre harmoniserede handels- og eksportmuligheder. Certificeringen giver således køberen af frøet garanti for, at frøene er af den rigtige sort, og at de har tilstrækkelig høj kvalitet.

Et frøparti må handles, når det er certificeret efter reglerne beskrevet i kapitel 4.3, dvs. når virksomheden har modtaget besked fra TystofteFonden om, at partiet er certificeret. Det er virksomhedens ansvar at sikre, at virksomheden har modtaget officiel besked om certificering af de enkelte partier inden frøpartierne handles.

Et frøparti må gerne handles, selvom der endnu ikke foreligger resultater fra kontroldyrkning af en prøve af det certificerede parti. Hvis resultatet fra kontroldyrkningen efterfølgende viser, at frøpartiet ikke opfylder normerne for sortsægthed og sortsrenhed, skal virksomheden sikre, at eventuelle rester af partiet ikke handles som frø til såning.

Et certificeret frøparti må handles gyldigt i Danmark i en vis periode afhængig af art, se kapitel 4.3.5. Ved handel til andre medlemsstater af EU, gælder gyldighedsperioden ikke, men virksomheden skal sikre sig og kunne dokumentere, at frøpartiet opfylder EU's minimumsnormer på salgstidspunktet, f.eks. ved en fornyet prøvetagning og analyse af spireevnen.

4.2.2 Undtagelser fra krav om certificering af frøpartier

I dette kapitel uddybes de undtagelser, der er nævnt i indledningen til kapitel 4. Undtagelserne er indført af forskellige årsager, som f.eks. mulighed for at kunne handle en vare inden frøet er certificeret, da der for nogle arter er meget kort tid mellem høst og såning af næste års afgrøde.

1. Handel til første led i handelskæden inden resultat for spireevne foreligger

Det er muligt at handle et frøparti til første led i handelskæden, selvom den officielle laboratorieanalyse for spireevne endnu ikke er afsluttet. Det er en betingelse, at der foreligger et foreløbigt analysebevis, at

²⁵ [Du kan læse mere om Lægemiddelstyrelsens krav i lov om euforiserende stoffer jf. LBK nr. 1334 af 09/12/2019 her](#)

virksomheden har oplyst købers navn til Plantenyhedsnævnet, og at frøpartiet tillægsmærkes jf. bekendtgørelsens mærkningskrav med oplysning om den foreløbige konstaterede spireevne.

Det er en forudsætning, at frøpartiet trækkes tilbage og annulleres, hvis den endelige spireevne ikke overholder EU's minimumsnorm.

2. Handel med sædekorn i Danmark, når virksomheden har sikret sig, at EU's minimumsnormer er opfyldt (Erstatningsordningen)

Når et frøparti er anmeldt til certificering som sædekorn, må det handles i Danmark, selvom resultatet af den officielle laboratorieanalyse og kontroldyrkningen endnu ikke foreligger.

Det er en betingelse, at virksomheden er tilmeldt Erstatningsordningen for Sædekorn²⁶ og dermed har forpligtet sig til at betale erstatning til køberen af frøpartiet, hvis frøpartiet efterfølgende viser sig ikke at overholde de danske kvalitetsnormer.

Det er en derudover en betingelse, at virksomheden har sikret sig, at frøpartiet overholder EU's minimumskvalitetsnormer før salg, se kapitel 4.3.2. Det kan f.eks. ske ved, at virksomheden foretager en analyse af den oprensede råvare. Hvis det senere med resultaterne af den officielle laboratorieanalyse eller kontroldyrkning viser sig, at partiet ikke overholder EU's minimumsnormer, vil Plantenyhedsnævnet overgive sagen til Landbrugsstyrelsen til retslig forfølgelse.

3. Handel med præ-basis- og basisfrøpartier, der ikke opfylder EU's minimumsnorm for spireevne

Det er ikke lovligt at handle et parti, hvor virksomheden er bekendt med at EU-minimumsnormen ikke er opfyldt. Frøpartier af kategorierne præ-basis og basis må imidlertid handles selvom EU's minimumsnorm for spireevne ikke er overholdt.

Det er en betingelse, at virksomheden tillægsmærker partiet med den konstaterede spireevne og meddeler TystofteFonden, at der er foretaget tillægsmærkning.

Når frøpartiet er tillægsmærket med den konstaterede spireevne, vil partiet ikke være erstatningspligtigt for manglende opfyldelse af EU's minimumsnorm for spireevne efter pkt. 2.

4. Handel til lande uden for EU

Ved eksport af frøpartier til lande uden for EU er der ikke krav om certificering af frøet. Modtagerlandet kan dog kræve, at partiet f.eks. er OECD-mærket og opfylder kravene til OECD-certificering, se kapitel 8.3. Modtagerlandet kan desuden have andre krav, f.eks. til plantesundhed, se kapitel 7.

5. Handel med ikke-endeligt certificeret frø i Danmark (råvare)

Det er tilladt i Danmark at handle med råvare, der er avlet i Danmark. Der er ingen særlige krav om mærkning af partiet, men det er en betingelse, at avlens identitet er kendt. Det er en forudsætning at avlen er godkendt ved avlskontrollen.

Avlen kan efterfølgende oprenses og certificeres med henblik på handel i Danmark, EU eller til lande udenfor EU.

Når godkendt avl/råvare skal handles til andre EU-medlemsstater eller til lande udenfor EU gælder i stedet reglerne i pkt. 6.

6. Ikke endeligt certificeret frø til andre EU-medlemsstater (grå mærkesedler)

²⁶ [Du kan finde de gældende erstatningsregler her](#)

Frøpartier, der endnu ikke er certificerede, kan handles til andre EU-medlemsstater som ikke endeligt certificeret frø.

Det er en betingelse, at avlen er fra et areal, der er godkendt ved avlskontrollen og at udlægspartiet er godkendt ved kontroldyrkning.

Frøpartiet skal mærkes med oplysninger om partiet og anmeldes til TystofteFonden, der udsteder et officielt følgedokument om partiet. Mærkning og krav til følgedokument fremgår af bekendtgørelsernes bilag om mærkning.

OECD reglerne har en tilsvarende mulighed for handel med ikke endeligt certificeret frø forud for OECD-certificering af frøpartiet.

Se desuden pkt. 5.

7. Forsøg, videnskabelige formål og forædling samt undersøgelses- eller forsøgsformål

Det er muligt at handle frø produceret i EU i små mængder til forsøg, videnskabelige formål og forædling, uden at frøene skal opfylde krav om certificering. Undtagelsen giver mulighed for at foretage forsøg og udviklingsaktiviteter og således sikre innovation og f.eks. udvikling af klimarobuste sorter. Se kapitel 8.1 for indførsel fra lande i EU.

Det er ligeledes muligt at handle passende mængder til andre undersøgelses- og forsøgsformål end nævnt ovenfor. Det forudsætter, at sorten er anmeldt til optagelse på den danske sortliste.

Det er en konkret vurdering af den enkelte art og formålet, hvornår der er tale om små eller passende mængder, samt om formålet falder inden for undtagelsesmulighederne.

Handel med små eller passende mængder kræver ikke forudgående godkendelse.

Det kan derfor være hensigtsmæssigt at dokumentere sådanne handler, hvis der opstår tvivl i forhold til om udvekslingen er undtaget fra eller er omfattet af reglerne om certificering.

Dokumentation for denne udveksling kan f.eks. være en forsøgsprotokol med beskrivelse af formål, mål, projektorganisation (samarbejdspartnere), materiale og mængder, metode, tidsplan samt plan for evaluering. Aktiviteterne kan gentages i flere dyrkningssæsoner.

I kan også kontakte Landbrugsstyrelsen forud for handel med henblik på vejledning om, hvorvidt en handel er omfattet af undtagelsesmuligheden.

Frøpartierne skal mærkes som beskrevet i bekendtgørelsernes bilag om mærkning.

8. Sorter under afprøvning for optagelse på sortliste

TystofteFonden og andre EU landes certificeringsmyndigheder kan tillade handel med frø af sorter, der endnu ikke er optaget på officiel sortliste. Virksomheden eller sortsrepræsentanten skal indsende ansøgning til det land, hvor sorten er under afprøvning for at blive optaget på sortliste. Udsæden skal opfylde de almindelige regler for certificering og mærkes med en orange certificeringsmærkeseddel. For frøpartier af sædekorn og markfrø gives tilladelsen til forsøg og afprøvning. For grøntsagsfrø gives tilladelsen til at opnå viden gennem praktiske erfaringer med dyrkning. Ansøgningskravene og øvrige krav er beskrevet i bekendtgørelsernes bilag om handel med sorter, der er under afprøvning for optagelse på sortliste. Ved sæsonafslutning skal virksomheden meddele solgte mængder til TystofteFonden.

9. Hvilke arter og sorter er undtaget?

Nogle arter af frø er ikke omfattet af reglerne. De arter, der ikke er nævnt i denne vejlednings bilag 1, kan frit produceres og sælges også til kommercielt brug. Som eksempler på sådanne arter kan nævnes: emmer, rucola

og basilikum. Disse arter kan dog været omfattet af andre regler, f.eks. plantesortsbeskyttelse, som beskrevet i kapitel 7, og EU's plantesundhedsregler, som beskrevet i kapitel 7.

Sorter af landbrugsplanter, der benyttes som grøntsager, er i nogle tilfælde også undtaget fra reglerne. Det skyldes, at arterne ikke er med på artslisten for grøntsagsplanter i bilag 1, i modsætning til ærter og majs, der både optræder som landbrugsplanter og grøntsagsplanter, og derfor er reguleret uanset anvendelsen. Det kan f.eks. være sorter af raps, der udelukkende bruges som babyleaves i salat.

10. Levering af frø i lukkede systemer

En virksomhed kan levere frø og udsæd i et lukket kredsløb, når der er tale om produktion af råvarer til industrielt brug. Råvarer til industrielt brug kan f.eks. være korn til melproduktion eller grøntsagsarter til frost.

Det lukkede kredsløb er kendetegnet ved, at den, der dyrker materialet, ikke får ejendomsret til hverken frø eller det afledte produkt. Alle rettigheder forbliver hos den, som ejer frøene (f.eks. en møller eller en producent af frosne ærter). Dyrkningen sker som en tjenesteydelse. Avleren betaler ikke for udsæden, og virksomheden betaler ikke for den afledte råvare. I stedet betaler virksomheden for den tjenesteydelse, som virksomheden køber i form af markkapacitet og dyrkning.

Det lukkede kredsløb kan anvendes for både sorter på sortliste, herunder bevaringssorter og hobbysorter, og sorter/materiale, som ikke er på sortliste. Ved produktion og handel i et lukket kredsløb er der heller ikke krav om certificering.

Der skal foreligge en kontrakt mellem de to parter, hvor standarder og betingelser, som det leverede frø skal opfylde, skal fremgå. Landbrugsstyrelsen kan anmode om at se kontrakten, dog uden de økonomiske vilkår, med henblik på at kontrollere, at avlen ikke er omfattet af kravene for kommerciel produktion.

Du skal være opmærksom på, at der kan være krav om licensbetaling, hvis sorten er beskyttet, se kapitel 3.1.6.

4.2.3 Frøpartier af genmodificerede afgrøder samt utilsigtet iblanding af genmodificeret udsæd

Pr. 1. januar 2023 er der ikke godkendt nogen GM-afgrøder til markedsføring til dyrkning i Danmark.

Der gælder særlige regler for handel med frø af genmodificerede afgrøder (GM-afgrøder). Disse krav er beskrevet i en vejledning, som du kan finde på Landbrugsstyrelsens hjemmeside²⁷. Lovgrundlaget for godkendelse og dyrkning af genmodificerede afgrøder kan ligeledes findes på hjemmesiden²⁸. Reglerne finder anvendelse på markedsføring af GM-afgrøder til dyrkning.

Som importør af frø til brug som udsæd, skal du være opmærksom på, at der kan være en risiko for, at der utilsigtet er iblandet ikke-godkendt genetisk modificeret (GM) materiale i de importerede frø.

I Danmark er der ikke godkendt nogen genetisk modificerede afgrøder til dyrkning. Det betyder, at der ikke må importeres genetisk modificerede frø til Danmark, heller ikke som utilsigtet iblanding i importeret ikke-genmodificeret frø til udsæd. Det fremgår af udsætningsdirektivet³⁶, som i Danmark bl.a. er gennemført i lov om miljø og genteknologi.

Landbrugsstyrelsen er ansvarlig for at føre tilsyn med, at lov om miljø og genteknologi overholdes for så vidt angår de dele, der vedrører udsætning af GMO i miljøet.

²⁷ Du kan finde vejledningen for leverandører af genetisk modificeret frø og vegetativt formeringsmateriale her

²⁸ Du kan finde lovgrundlaget for godkendelse og dyrkning af genmodificerede afgrøder her ³⁶

Du kan finde udsætningsdirektivet 2001/18/EF her

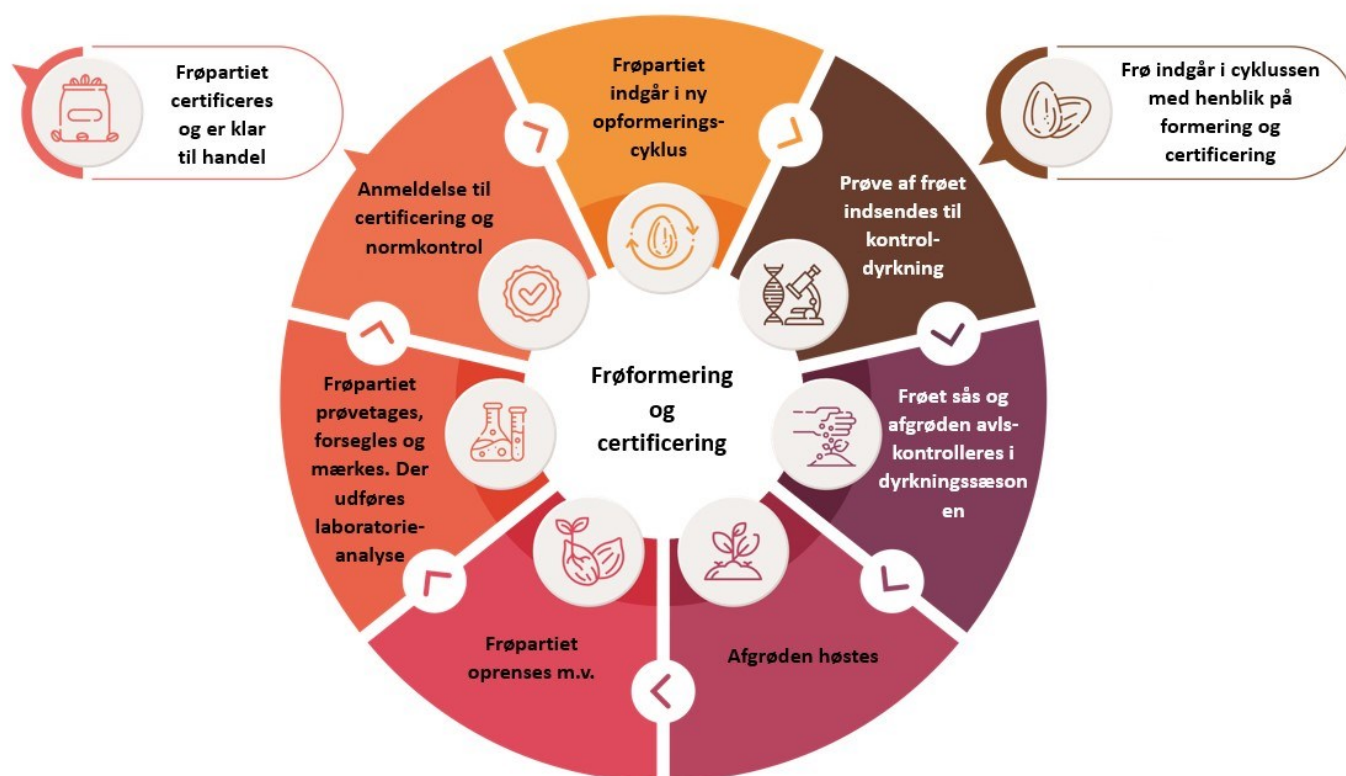
Landbrugsstyrelsen foranlediger, at et ulovligt forhold bliver lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning. Hvis der optræder ikke-godkendt GMO i et parti importeret frø til udsæd, kan Landbrugsstyrelsen nedlægge forbud imod, at det pågældende parti bliver bragt i handlen. Landbrugsstyrelsen kan også kræve, at partiet bliver destrueret. Hvis der allerede er bragt materiale fra det pågældende parti i handlen, kan Landbrugsstyrelsen kræve, at alt solgt frø til udsæd bliver kaldt tilbage og destrueret.

4.3 Certificering

Det er en betingelse for handel med partier af frø eller sædekorn, at de certificeres. For at et frøparti kan blive certificeret, skal det opfylde en række kvalitetsnormer, jf. kapitel 4.3.2. Der er f.eks. krav til frøenes sortsægtighed og sortsrenhed, spireevne osv. Disse kvalitetsnormer afhænger af hvilken afgrøde, der er tale om. Kvalitetsnormerne afhænger også af frøpartiets certificeringskategori, altså om der er tale om frø, som skal opformeres yderligere som f.eks. basisfrø, eller om der er tale om frøpartier til produktion af f.eks. foderkorn, maltbyg eller olieproduktion, som C1 og C2. Certificeringskategorierne er beskrevet nærmere i kapitel 4.3.2.

Afgørelsen om certificering af et frøparti træffes af Plantenyhedsnævnet. Der er en række undtagelser fra certificeringskravet, samt mulighed for handel med frøpartier, der ikke er certificerede, som f.eks. standardfrø og bevaringssorter. Du kan læse mere om undtagelserne og andre muligheder i kapitel 4.2.2.

Figuren nedenfor viser cyklussen for opformering og certificering af frø og de elementer, der indgår:

Figur 4.1. Opformering og certificering af frø

Figuren viser opformering og certificering for en vækstcyklus. Det normale forløb er, at frøet, der indgår i cyklussen i en kategori, efterfølgende vil blive certificeret i næste kategori, dvs. fra f.eks. kategorien præbasisfrø til kategorien basisfrø. Herefter kan basisfrøet indgå i en ny cyklus til avl af certificeret frø 1. generation/C1. Kategorierne er beskrevet i kapitel 4.3.2.

Som det fremgår af figuren²⁹ sker certificering på baggrund af:

- Avlskontrol, jf. kapitel 5
- Forsegling, jf. kapitel 6.2.5
- Mærkning, jf. kapitel 6.2.5
- Prøvetagning, jf. kapitel 6.2
- Laboratorieanalyse, jf. kapitel 6.3, og
- Kontrolstyrkning, jf. kapitel 6.4.

Desuden kontrollerer TystofteFonden på vegne af Plantenyhedsnævnet:

- Kontrol af frøpartiets oprindelse
- At sorten er godkendt i EU, jf. kapitel 2

Reglerne om certificering er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 8 i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

4.3.1 Anmeldelse til certificering

Et parti skal anmeldes til certificering af den registrerede virksomhed, der ejer partiet. Anmeldelse sker elektronisk til Plantenyhedsnævnet c/o TystofteFonden³⁰, der fungerer som sekretariat for Plantenyhedsnævnet.

For alle de arter, der er omfattet af bekendtgørelserne, er der krav om certificering, hvis de skal markedsføres. Arterne fremgår desuden af bilag 1, kolonne 3, i denne vejledning.

TystofteFonden kontrollerer, at alle relevante oplysninger om hvert anmeldt frøparti er indsendt, og at de gældende krav er opfyldt, som f.eks.:

- Er virksomheden registreret?
- Er sorten på sortliste?
- Er avlen godkendt?
- Er udlægspartiet kontroldyrket og fundet sortsægte og sortsrent?
- Er de relevante autorisationer på plads?
- Er EU's og eventuelt de danske kvalitetsnormer overholdt?
- Er krav til prøvetagning, mærkning og forsegling opfyldt?

TystofteFonden meddeler på vegne af Plantenyhedsnævnet virksomhederne, når de enkelte partier er certificeret eller afvist. Partierne må først handles, når de er certificeret, dvs. når virksomheden har modtaget besked fra TystofteFonden om, at det enkelte parti er certificeret. Der gælder visse undtagelser fra denne regel. Disse undtagelser er beskrevet i kapitel 4.2.2.

Meddelelsen om certificering eller afvisning sker via mail til virksomheden, derfor er det vigtigt, at TystofteFonden får oplyst den enkelte virksomheds mailadresse. Det er virksomhedens ansvar at oplyse mailadressen til TystofteFonden, herunder eventuelle ændringer til mailadressen.

Det er også virksomhedens ansvar at sikre, at et parti ikke udleveres, før der er modtaget meddelelse fra TystofteFonden om, at partiet er certificeret.

Omkostninger forbundet med certificering og kontrol betales af virksomheden. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortlisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteforermingsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

²⁹ Figur stillet til rådighed af OECD Seed Schemes.

³⁰ [Du kan læse mere om anmeldelse til certificering TystofteFondens hjemmeside](#)

4.3.2 Kvalitetsnormer for frø og sædekorn

Der gælder en række kvalitetsnormer, som skal være opfyldt, for at et parti frø eller sædekorn kan certificeres og handles inden for EU. Normerne er fastsat af EU. Normerne er forskellige alt efter partiernes art og kategori. Normerne fremgår af bilag 5 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om sædekorn samt bilag 2 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø. Der er blandt andet fastsat normer for sortsægthed og sortsrenhed, spireevne, specifik renhed³¹, indhold af frø af andre plantearter, herunder frihed for flyvehavre. For markfrø gælder særlige normer for indhold af hårde frø samt mindste vægtmængde til antalsbestemmelse af frø og andre plantearter.

For sædekorn gælder desuden en særlig norm for vandindhold, og der gælder særlige, højere danske normer for specifik renhed, spireevne, højeste indhold af kerner af anden kornart og frø af andre plantearter samt antal svampelegemer såsom sclerotier eller meldrøjer i en prøve. Disse højere normer skal være opfyldt for at et parti sædekorn kan certificeres med henblik på handel og produktion i Danmark. Hvis de højere danske normer ikke er opfyldt, kan partier dog sælges i EU, hvis de overholder de almindelige EU-normer.

Du kan læse mere om normerne for flyvehavre og vandindhold i det følgende.

4.3.2.1 Flyvehavre i frø og sædekorn

I Danmark har vi et udryddelsesprogram for flyvehavre³². Det betyder, at vi kan stille strengere krav til frø og sædekorn end EU's minimumsnormer. Flyvehavre er én af flere planter, der er uønskede i Danmark, idet den kan forårsage store udbyttetab i afgrøden og derfor hvert år koster mange penge i forsøg på bekæmpelse og i tab af indtægter for landbruget. Ved flyvehavre forstås planter af *Avena fatua* L., *A. sterilis* L. og andre vildtvoksende havrearter, der har løsningslag ved grunden af én eller flere kerner i småakset.

Flyvehavre er en étårig ukrudtsplante med stor spredningsevne, som kan spredes med vind, vand, fugle og via landbrugsmaskiner, og planten kan derfor være svær at bekæmpe³³.

Udryddelsesprogrammet betyder, at vi har nul-tolerance for indhold af flyvehavre i partier af certificeret frø og sædekorn, der handles i Danmark. Det betyder, at der ikke må forekomme kerner af flyvehavre i certificerede partier af frø og sædekorn. Det gælder den danske produktion af frø og sædekorn og desuden sædekornspartier, der føres ind i landet fra andre EU-medlemsstater, eller der importeres fra lande udenfor EU.

For frø- og sædekornspartier, der certificeres i Danmark, skal avlen være fri for flyvehavre ved den afsluttende besigtigelse. For sædekornspartier skal der ved laboratorieanalyse som minimum undersøges en repræsentativ prøve på et kg, dog for partier af havre en repræsentativ prøve på to kg, som i begge tilfælde skal være fri for kerner af flyvehavre.

Hvis et parti sædekorn føres ind i landet, skal det være ledsaget af en officiel erklæring om, at

- a) det er avlet på et areal, der ved avlskontrol er fundet fri for flyvehavre, og at en prøve på mindst et kg af partiet er undersøgt og fundet fri for kerner af flyvehavre, eller
- b) en prøve på tre kg af partiet er undersøgt officielt i afsenderlandet eller af et EU-autoriseret frøanalyselaboratorium, og er fundet fri for kerner af flyvehavre.

³¹ Specifik renhed er partiets fysiske renhed, som kontrolleres ved en frøanalyse i laboratoriet, i modsætning til sortsrenhed, der kontrolleres ved kontrol dyrkning.

³² [Du kan læse mere om udryddelsesprogrammet i den danske bekendtgørelse om flyvehavre og i vejledning til bekendtgørelse om flyvehavre her](#)

³³ [Du finder TystofteFondens håndbog om identificering af flyvehavre her](#)

Handel med sædekorn til andre EU-medlemsstater sker i princippet efter EU's minimumsnorm for flyvehavre, som tillader op til en kerne af flyvehavre per kg udsæd. En række andre EU-medlemsstater³⁴ har dog tilsvarende nultolerance for flyvehavre, som gælder i Danmark.

4.3.2.2 Vandindhold i sædekorn

Vandindholdet i sædekorn må højst være 16,0 pct., jf. kvalitetsnormerne i bilag 5 i bekendtgørelse om sædekorn. Det er et EU-krav, at medlemsstaterne selv skal fastsætte en kvalitetsnorm for højeste vandindhold, og de 16,0 pct. er derfor en dansk norm.

Producenter af sædekorn er ansvarlige for, at der bliver foretaget en stikprøvekontrol af sædekornspartiets vandindhold. Stikprøverne skal udtages af mindst 5 pct. af alle producentens producerede partier pr. sæson. De partier, der skal kontrolleres for vandindhold skal udpeges vilkårligt. Udpegning af sædekornspartier kan foretages af producenten eller af et autoriseret frøanalyselaboratorium, men det er virksomhedens ansvar, at det sker.

Prøverne skal udtages af en autoriseret prøvetager, jf. kapitel 6.2, og emballeres i lufttæt emballage. Analysen kan foretages enten på den samme prøve, som anvendes til certificering, på en duplikatprøve eller på en særskilt prøve udtaget samtidigt med de øvrige prøver. Producenten kan vælge selv at udpege partierne og foretage analysen for vandindhold eller vælge at få udpegning og analyse foretaget af et autoriseret frølaboratorium, som er autoriseret til analysen, jf. kapitel 6.3.

Godkendelse eller autorisation til at udføre analyse af vandindhold, registrering og indberetning af resultater er beskrevet i bilag 2.

Sædekornsproducenten skal sikre, at et parti ikke udleveres, hvis normen for vandindhold på 16 pct. ikke er overholdt. Hvis analysen udføres af et autoriseret frøanalyselaboratorium, skal virksomheden i aftalen med laboratoriet sikre sig, at resultater, der ligger over normen, tilgår virksomheden umiddelbart.

TystofteFonden monitorer stikprøvekontrollen bl.a. ved de årlige tilsynsbesøg og/eller auditbesøg af prøvetagningsstedet eller laboratoriet, herunder virksomhedens og laboratoriets procedurer for udpegning, prøvetagning og analyse af prøver, samt registrering og indberetning af resultater og konsekvenser af analyseresultater over kvalitetsnormen.

4.3.2.3 Certificeringskategorier

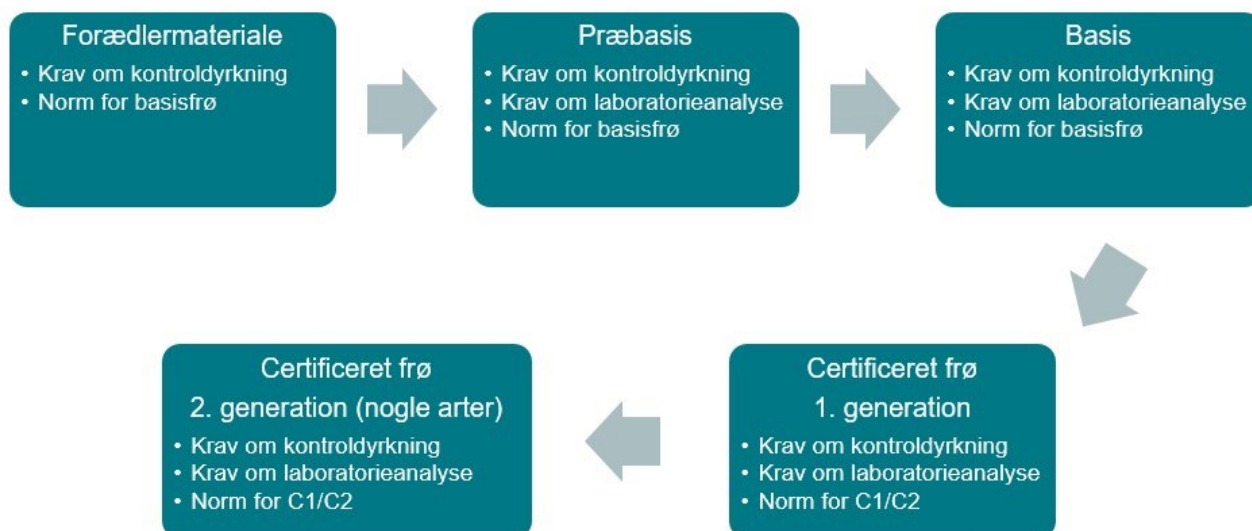
Partier af frø kan certificeres i følgende kategorier:

- Præbasis (PB)
- Basis (BA)
- Certificeret frø af 1. generation (C1 eller C)
- Certificeret frø af 2. generation (C2)

Højeste kategori er præbasis og laveste kategorier er C1 og C2. Kvalitetsnormerne beskrevet i dette kapitel varierer efter de enkelte kategorier. Jo højere certificeringskategori, jo højere kvalitetskrav gælder der, dvs. normerne er højest for præbasis og basis og typisk lavere for kategorierne C1 og C2.

Derudover findes forældermateriale, som ikke er en certificeringskategori. Forældermateriale er det oprindelige materiale af en given sort, eller tilsvarende materiale som forædleren har godkendt til brug for opformering af sorten.

³⁴ Danmark, Estland, Finland, Irland, Letland, Litauen, Malta, Nederlandene og Sverige har tilsvarende strengere krav for sædekorn. Nordirland har strengere krav både for sædekorn og foderplanter.

Figur 4.2. Det normale flow for opformering af frøpartier

Figuren viser det normale flow for opformering. Det normale flow går altså fra partier af forædlermateriale gennem præbasis, basis, C1 og evt. C2. Opformeringen sikrer, at virksomheden har frø tilgængeligt i kommercielle mængder, når man når til C1/C2.

Forædlermateriale skal kontroldyrkes og opfylde normen for basisfrø for at kunne anvendes som udlægsparti. De øvrige kategorier skal både kontroldyrkes og gennemgå en laboratorieanalyse.

Ved avl af præbasis- eller basisfrø direkte fra forædlermateriale, skal der indsendes dokumentation til TystofteFonden, en såkaldt forædlererklæring, der viser, at forædleren er indforstået med opformeringen i de tilfælde, hvor den producerende virksomhed er forskellig fra forædler.

Det er virksomheden, der beslutter, hvad der er forædlermateriale, og virksomheden kan i særlige tilfælde beslutte, at et tidligere C1 eller C2 parti har en så god kvalitet i forhold til sortsrenhed, at det kan anvendes som forædlermateriale.

I særlige tilfælde, f.eks. hvis et avlsparti ikke lever op til kvalitetskravene i den planlagte kategori, kan det certificeres i en lavere kategori, f.eks. C1 eller C2. Det kan være et parti, der er opformet som forædlermateriale igennem flere på hinanden følgende opformeringer, f.eks. hvis sorten endnu ikke er optaget på sortsliste. Det er en betingelse, at udlægspartiet til det parti, der ønskes nedklassificeret, er forædlermateriale eller præbasis, der ved avlskontrol, kontroldyrkning og laboratorieanalyse opfylder betingelserne for certificering som basissæd.

Kategorien C2 er kun tilladt for udvalgte arter. Disse arter fremgår af kolonne 3 i bilag 1. C2 er dog ikke mulig for hybrider af disse arter.

For nemheds skyld bruger vi mest betegnelsen "certificeret frø af 1. generation" eller "C1" for kategorien mellem basis og C2, men kategorien kan også hedde "certificeret frø" eller "C", for de arter, hvor C2 ikke er tilladt.

C1/C og C2 kaldes brugsfrø, dvs. frø der sælges til jordbrugeren til produktion af anden avl end avl af frø, f.eks. frø til græsplæner, gule ærter, foder, brødhvede eller maltbyg. C2, eller C1 for arter hvor C2 ikke er tilladt, kan altså ikke bruges til avl af udsæd.

Udover ovennævnte kategorier findes kategorien "standardfrø", som er en særlig kategori til grøntsagsfrø, som ikke skal certificeres, og som beskrives nærmere i kapitel 11.2. Det samme gælder bevaringssorter og økologisk heterogent materiale, som er beskrevet i henholdsvis kapitel 11.1 og kapitel 11.6.

4.3.2.4 Handelsfrø

Handelsfrø er en kategori af frø af foderplantearter, som er artsægte og opfylder kvalitetsnormerne for handelsfrø som beskrevet i bilag 5 i bekendtgørelse om markfrø. Partier af frø kan officielt godkendes som handelsfrø uden forudgående avlskontrol. Der er ingen krav til sortsrenhed og sorten skal ikke fremgå af mærkesedlen. Handelsfrø skal påsættes brune mærkesedler.

Det er udelukkende arter markeret med "(H)" i kolonne 3 i bilag 1, der må handles som handelsfrø.

4.3.3 Store partier af græsser

Virksomheder kan søge om godkendelse ved TystofteFonden til at producere større partier af græsser. Partier der er produceret i produktionsafdelinger, der er godkendt af TystofteFonden til at producere større partier af græsser, må ikke overstige 25 tons med mere end 5 pct. Betingelserne er beskrevet i bilag om godkendelse til at producere større partier af græsser i bekendtgørelse om markfrø.

4.3.4 Store moderpartier af sædekorn

Store moderpartier af sædekorn på op til 120 tons kan opdeles i flere datterpartier på op til 30 tons hver. Moderpartierne certificeres ikke. Det er udelukkende datterpartierne, der certificeres.

Produktionsvirksomheden skal ansøge TystofteFonden på mail om tilladelse til at anvende produktionsmetoden 'Store moderpartier'.

Når virksomheden har fået godkendelse fra TystofteFonden kan analyseraten for datterpartierne for overholdelse af kvalitetsnormerne beskrevet i kapitel 4.3.2. reduceres til en enkelt analyse af et af datterpartierne, hvis virksomheden ved en ikke-officiel foranalyse har sikret sig, at moderpartiet overholder EU-kvalitetsnormerne. Vægten af moderpartiet må ikke overstige de 120 tons med mere end 5 pct.

Muligheden for nedsættelse af analyseraten, og dermed anvendelse af store moderpartier, gælder for følgende arter og kategorier:

- Certificeret alm. rug (C1)
- Hybrider af alm. byg, alm. havre, alm. hvede, tritcale, spelt og durum hvede (C1)
- Certificeret sædekorn 2. generation af alm. byg, alm. havre, alm. hvede, tritcale, spelt og durum hvede (C2)

Alle datterpartier prøvetages og mærkes på sædvanlig vis. Dog indsendes kun prøver for det ene parti til analyse. Alle prøverne skal opbevares i mindst et år til brug for kontrol.

Hvis analysen af det ene parti viser, at kvalitetsnormerne ikke er opfyldt, skal de udtagne prøver fra de øvrige partier analyseres. Herefter kan de datterpartier, der opfylder kvalitetsnormerne certificeres, men de øvrige partier skal annulleres.

Kravene for produktionen fremgår af bilag 6, som desuden indeholder en skematisk oversigt for produktion af certificerede datterpartier på baggrund af store moderpartier.

4.3.5 Gyldighedsperiode for certificerede partier og blandinger

For at sikre dokumentation for spireevne ved salg af certificerede partier af sædekorn og markfrø, er der særlige danske regler, som betyder, at et certificeret frøparti kun kan handles gyldigt i Danmark i en vis periode, hvis varighed er afhængig af arten. Reglerne gælder for partier med dansk certificerings-referencenummer til salg i Danmark (uanset oprindelsen af frøet). De særlige danske regler for gyldighedsperiode for partier af markfrø og sædekorn fremgår af bilag 5. Forlængelse af gyldighed kan kun ske efter anmodning fra en registreret markfrø- eller sædekornsvirksomhed.

Reglerne om frøpartiers gyldighed fremgår af kapitel 12 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om sædekorn.

Der gælder ingen særlige gyldighedsregler for grøntsagsfrø. Det er imidlertid et krav, at partier af grøntsagsfrø skal opfylde EU's minimumsnormer for spireevne på salgstidspunktet.

Ved salg fra Danmark til andre EU-lande gælder gyldighedsreglerne ikke. I stedet gælder, at partiet ved salget skal opfylde EU's kvalitetskrav, herunder krav til spireevne. Der er således ikke EU-krav om gyldighedsperiode eller fornyet prøvetagning. Tilsvarende gælder ved salg i Danmark af partier, der er certificeret i andre EU-lande. Dog gælder, at partier ved salg i EU på salgstidspunktet altid skal opfylde EU's minimumskvalitetsnormer, og dermed også krav til spireevne. Det gælder også, når salget sker igennem flere led. Virksomheden kan f.eks. sikre sig og dokumentere, at frøpartiet opfylder EU's minimumsnormer på salgstidspunktet ved en fornyet prøvetagning og analyse af spireevnen.

4.4 Frøbehandling

Frø kan behandles på forskellig vis, f.eks. bejdses eller podes med mikroorganismer. Behandlingen skal foregå inden prøvetagning således, at prøven repræsenterer det endelige parti. Undtagelse til dette er bejdset sædekorn, hvor der kan tages en prøve både før og efter bejdsning, således at visse laboratorieanalyser kan udføres på den ikke-bejdsede prøve af hensyn til arbejdsmiljø. Dette kan tillades, da undersøgelser har vist, at resultaterne ikke afviger nævneværdigt, om laboratorieanalysen udføres på den bejdsede eller den ubejdsede prøve. Det er en betingelse, at prøven er udtaget med automatisk prøvetager. Læs mere om dette i kapitel 6.3 om laboratorieanalyse. Det er den bejdsede prøve, der anvendes til kontroldyrkning.

Hvis et parti eller en del af et parti bejdses eller på anden vis behandles efter certificering skal referencenummeret tilføjes et "bogstav" og mærkesedlerne på partiet eller delpartiet skiftes ud med mærkesedler med det nye referencenummer. Læs mere om dette i kapitel 6.2.6 om partinumre.

Information om kemisk frøbehandling skal angives på mærkesedlen under andre oplysninger. Øvrige behandlinger kan angives i det hvide felt under den officielle mærkeseddel ligesom f.eks. tusindkornsvægt.

5. Avlskontrol

Dette kapitel beskriver formålet med avlskontrol og typer af avlskontrol, herunder avlskontrol forud for certificering og plantesundhedsmæssig avlskontrol. Du kan også læse om hvem der udfører avlskontrol samt autorisation af avlskontrollører.

5.1 Avlsbestemmelser og avlskontrol

Kontrol af avlen på et areal, avlskontrol, er en del af det samlede grundlag for certificering af partier af frø. Et areal er defineret som en samling af marker med avl af frø under ét produktionssted. Formålet er at undersøge, om der er fremmede arter eller sorter i marken, forekomst af ukrudt, herunder flyvehavre, samt om krav til frihed for skadegørere, forfrugt og afstand til andre pollenkilder er opfyldt. Undersøgelsen foregår ved en markbesigtigelse som udføres af en autoriseret avlskontrollør. For grøntsagsarter udføres kontrol af præbasis- og basispartier af TystofteFonden, mens C1 kan udføres af en autoriseret avlskontrollør.

Reglerne om avlskontrol er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 3 og 4 i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø³⁵.

5.1.1 Efterkontrol af avlskontrol

Mindst fem pct. af de besigtigede arealer udtages til efterkontrol med henblik på at kontrollere avlskontrollørernes arbejde. Ved efterkontrollen besigtiges arealet igen af en officiel efterkontrollør og resultaterne fra besigtigelserne sammenholdes for at kontrollere at markbesigtigelserne udføres med tilstrækkelig kvalitet. Arealerne til efterkontrol udtages risikobaseret på basis af hvilke arter, der har forhøjet risiko, og hvilken avlskontrollør, der har besigtiget arealet.

5.1.2 Autorisation af avlskontrollører

Det er TystofteFonden, der autoriserer avlskontrollører, inden de kan udføre avlskontrol som grundlag for certificering. En avlskontrollør skal gennemføre og bestå et indledende kursus for at blive autoriseret. Der eksamineres indenfor hvert af bekendtgørelsernes område (hhv. sædekorn, markfrø og grøntsagsfrø), og autorisationen dækker dette område. Kontrollører ansat i en registreret virksomhed må kun besigtige arealer udlagt af denne virksomhed, medmindre TystofteFonden har givet tilladelse til andet. Det er en betingelse, at avlskontrolløren regelmæssigt foretager besigtigelser, hvilket normalt vil være hvert år. Autorisationen gælder i 5 år. For at få forlænget autorisationen skal kontrolløren deltage i et møde for erfarne kontrollører afholdt af TystofteFonden mindst en gang hvert 5. år, ellers udløber autorisationen automatisk. Avlskontrollører er typisk ansat ved frø- og sædekornsvirksomhederne eller ved en af de landøkonomiske foreninger.

Tidligere kunne avlskontrollører også autoriseres af Landbrugsstyrelsen, men i dag er det kun TystofteFonden, der autoriserer nye avlskontrollører eller fornyer eksisterende autorisationer.

5.1.3 Avlskontrol forud for certificering

Formålet med avlskontrollen er at kontrollere, at avlsnormerne i bilag 3 i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø er overholdt. For at kontrollere dette skal markbesigtigelsen foregå i vækstsæsonen.

Avlen skal anmeldes til TystofteFonden. Anmeldelsen må kun omfatte en avler, art, sort, kategori og areal. Som eksempel skal to arealer ved den samme avler anmeldes separat. Anmeldelse skal ske indenfor de tidsfrister, der er angivet i kapitel 4 i bekendtgørelse om sædekorn, bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

³⁵ [Du finder de gældende bekendtgørelser her](#)

Avlen skal have et unikt identifikationsnummer. Det kan være virksomhedens navn i forkortet form, herefter år og et løbenummer, som f.eks. LBST-23-001.

Virksomheden bestiller avlskontrol hos en autoriseret avlskontrollør, der er tilknyttet virksomheden, eller hos en anden autoriseret avlskontrollør, der er autoriseret af TystofteFonden eller Landbrugsstyrelsen. Autoriserede avlskontrollører, ansat i en virksomhed, kan efter forudgående tilladelse fra TystofteFonden også udføre avlskontrol for andre virksomheder. Avlskontrol kan også rekvireres hos andre udbydere af autoriseret avlskontrol, som f.eks. landøkonomiske foreninger. Alle aftaleforhold, herunder betaling, fastsættes mellem virksomhed og udbyder, som f.eks. den landøkonomiske forening eller den autoriserede avlskontrollør. Prisen for ydelsen aftales direkte mellem parterne.

Udlægspartiet er det parti, der sås ud i marken i henhold til anmeldelsen, hvoraf den producerede avl ønskes certificeret. Udlægspartiet skal være af en sort, der enten

- er optaget på den danske sortliste,
- er optaget på EUs fælles sortlister,
- er anmeldt til optagelse på sortlisten og bliver optaget inden den endelige certificering, eller
- er tilladt anvendt i et 3. land, hvis avlen udføres dertil.

Udlægspartiet skal være certificeret som præbasisfrø, basisfrø eller certificeret frø 1. generation, og der skal være udtaget prøver til kontroldyrkning, se kapitel 6.4 om kontroldyrkning. For sædekorn gælder det i øvrigt, at der skal være dokumentation for, at partiet overholder de særlige danske flyvehavregler, se kapitel 4.3.2.

Udlægspartiet kan desuden være forædlermateriale, hvis det avles på forædlerens eller dennes repræsentants ansvar. Det er et krav, at der sendes dokumentation for forædlerens accept af opformering.

Forædlermateriale skal anmeldes til TystofteFonden, partiet skal kontroldyrkes og der skal foreligge et laboratorieanalyseresultat for partiet.

Avlskontrolløren skal følge Instruks for avlskontrollører af markfrø og sædekorn³⁶. Kontrolløren skal undersøge, om arealet overholder krav vedrørende:

- Afstandsisolering fra frømarker med anden sort af samme art eller beslægtede arter
- Iblanding af anden sort
- Iblanding af andre kulturplanter og ukrudt
- Flyvehavre
- Forfrugt
- Art og sort på seneste avl og oplysning om andre pollenkilder (særligt for olie- og spindplanter)
- Afstand til nærmeste mark med stokløbere (særligt for rodfrugter)

Kravene fremgår af bilag 3 i bekendtgørelse om sædekorn, bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Resultatet af avlskontrollen noteres i et særligt skema, som du finder på TystofteFondens hjemmeside. Kontrolløren sender skemaet til virksomheden. Virksomheden skal opbevare kontrolskemaerne i mindst 2 år. Kontrolløren indberetter også resultatet af kontrollen til TystofteFonden elektronisk. Denne indberetning rummer alene bedømmelsen af arealet, hvilket minimum vil sige antal godkendte og kasserede ha samt begrundelse for evt. kassation eller nedklassificering af arealer. De øvrige iagttagelser, som avlskontrolløren har gjort i marken, og som ligger til grund for bedømmelsen, indsendes ikke og fremgår således udelukkende af skemaet.

TystofteFonden vil bede virksomhederne indsende minimum 5 pct. af skemaerne til brug for stikprøvekontrol. Hvilke arealer, der skal indsendes skemaer for, besluttet ud fra en risikovurdering f.eks. i forhold til arter eller avlskontrollør. Det sker normalt kort tid efter avlskontrollen. TystofteFonden kan desuden rekvirere skemaer ved behandling af eventuelle klager, eller hvis der ved certificering af et parti opstår behov for at undersøge registreringer for avlskontrollen udført for de forudgående generationer.

³⁶ [Du finder Instruks for avlskontrollører af frø og sædekorn på TystofteFondens hjemmeside her](#)

Nogle virksomheder anvender elektronisk udfyldelse og elektronisk indberetning via XML som system-til-system indberetning af data til TystofteFondens certificeringssystem, FCS. Desuden udtager nogle virksomheder de 5 pct. af skemaerne automatisk via rapport i virksomhedens IT-system.

5.1.4 Avlskontrol, plantesundhedsmæssig

Der kan være krav om plantesundhedsmæssig avlskontrol af fremavlsarealer. Denne kontrol er ikke en del af certificeringsreglerne, men er en kontrol, som plantesundhedsmyndighederne skal udføre som følge af Plantesundhedsforordningens krav. Denne kontrol udføres af Landbrugsstyrelsens officielle kontrollører. Kontrollen kan være en del af den almindelige overvågning af det danske plantesamfund, omsætningskontrol i EU (plantepasregler), eller i forbindelse med udstedelse af plantesundhedscertifikat til brug for international handel udenfor EU. Du kan læse mere om reglerne ved handel inden for EU i Vejledning om brugen af plantepas³⁷ samt under handel over EU's grænser³⁸ på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

I nogle enkelte tilfælde kan den plantesundhedsmæssige kontrol forud for udstedelse af plantepas ske i forbindelse med kontrollen af certificeringsaspekter og udføres af den autoriserede avlskontrollør. For avlskontrol er der tale om kontrol for *Ditylenchus dipsaci* (stængelnematod) i lucerne. Dette fremgår af bilag 3 i Vejledning om brugen af plantepas.

Når du producerer og omsætter planter, herunder frø, skal du være registreret ved plantesundhedsmyndighederne. Dette er en særskilt registrering, det er derfor ikke tilstrækkeligt, at du er registreret i certificeringssammenhæng. Du kan læse om, hvordan du lader dig registrere, og hvilke krav du i øvrigt skal overholde i Vejledning til producenter og omsættere af planter til plantning m.m. om reglerne for plantesundhed og –kvalitet.³⁹

Har du mistanke om forekomst af en særlig farlig skadegører (karantæneskadegører), har du pligt til at indberette det til Landbrugsstyrelsen. Du kan indberette og læse mere om plantesundhedsreglerne på plantesundhed.dk.

6. Partikontrol

Dette kapitel handler om partikontrol, som består af en række undersøgelser, der skal udføres før et frøparti kan certificeres. I dette kapitel kan du læse om disse undersøgelser herunder prøvetagning, laboratorieanalyse samt kontroldyrkning.

Partikontrollen er den kontrol, der sker af det enkelte parti i opformeringsprocessen forud for certificering af partiet. Hver avl, der bliver til et nyt parti, skal gennemgå en række kontroller, som undersøger om partiet overholder kvalitetsnormerne, der fremgår af bilag 5 i bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om markfrø samt bilag 2 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø. Du kan læse mere om disse kontroller og certificeringsprocessen i kapitel 4.3.

6.1.1 Partistørrelse

Partiet skal være tilstrækkeligt ensartet og der er begrænsning på, hvor stort et parti kan være. Det skyldes, at der i flere af kontrollerne skal udtages en prøve, og denne skal være repræsentativ for hele partiet. Maksimal størrelse for partier afhænger af frøets størrelse og beskaffenhed og dermed af arten. Der tillades en overskridelse af vægtmængden på maksimalt 5 pct. for at tage højde for produktionsaspekter samt vægten af emballagen. Når frøet emballeres i kasser, tælles emballagen ikke med. Det er ligeledes muligt at emballere i poser/sække, hvor vægten angives netto. Overskrider partiet den tilladte størrelse, skal det opdeles i flere partier.

Maksimalt tilladte partistørrelse fremgår af § 11 i bekendtgørelse om sædekorn og § 12 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

³⁷ [Du finder Vejledning om brugen af plantepas her](#)

³⁸ [Du finder information om handel over EU's grænser her](#)

³⁹ [Du finder Vejledning til producenter og omsættere af planter til plantning m.m. om reglerne for plantesundhed og –kvalitet her](#)

Prøvetagning

Prøven skal udtages af en person, der er uddannet til det og som lever op til kravene i bekendtgørelsen om sædekorn eller bekendtgørelsen om markfrø, bilag 4, kapitel II.

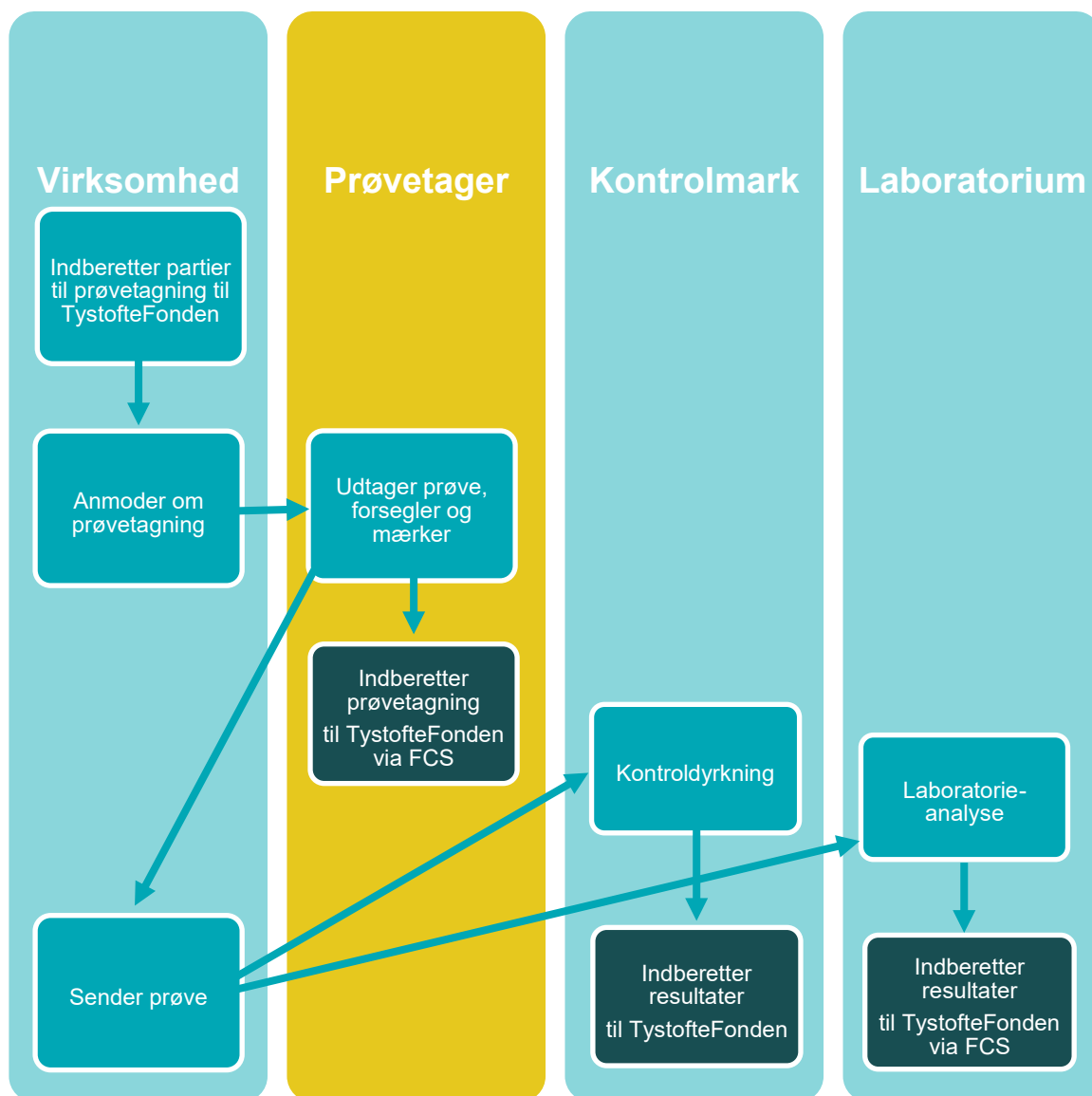
Foto: TystofteFonden

6.2 Prøvetagning

Når der produceres frø, skal der udtages en prøve af partier, der forventes anmeldt til certificering. Prøvetagning skal udføres af en officiel eller autoriseret prøvetager, der er uddannet til det og har bestået en praktisk og teoretisk prøve, og som lever op til kravene i bekendtgørelse om sædekorn, bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om grøntsagsfrø, bilag 4, kapitel II. Prøven kan også udtages ved automatisk prøvetagning under prøvetagerens ansvar. Det er virksomheden, der anmoder prøvetageren om at tage prøven. Prøven skal bruges til at kontrollere partiet ved laboratorieanalyse og til kontroldyrkning. Det er derfor vigtigt, at prøven udtages korrekt og opfylder de krav, der stilles, så det sikres, at prøven repræsenterer hele partiet. Prøvetageren tager en originalprøve og en eller flere kopiprøver. Du kan læse mere om udførelse af prøvetagning i Instruks i prøvetagning af frø⁴⁰.

Prøvetageren indberetter oplysninger om prøvetagning og mærkning til TystofteFonden. I følgende figur kan du se prøvetagerens opgaver i processen.

⁴⁰ [Du finder Instruks i prøvetagning af frø her](#)

Figur 6.1. Grafisk oversigt over prøvetagningens elementer. FCS er TystofteFondens certificeringssystem.

6.2.1 Autorisation af prøvetager

En autoriseret prøvetager er en person, der enten er ansat i en virksomhed, der arbejder med frøproduktion, eller en privat prøvetager dvs. selvstændig eller ansat udenfor branchen. Prøvetageren er autoriseret af TystofteFonden eller Landbrugsstyrelsen. Det er TystofteFonden, der autoriserer prøvetagere, inden de kan udtage prøver, som skal bruges som grundlag for certificering. Personer, der ønsker at blive autoriseret som prøvetager, skal leve op til kravene for autorisation, som fremgår af bilag 4 i bekendtgørelse om sædekorn, bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om grøntsagsfrø, og som blandt andet omfatter, at personen er uafhængig og ikke må drage personlig fordel af prøvetagningen. En prøvetager skal derudover gennemføre et kursus og bestå en praktisk og en teoretisk prøve. Kurset afholdes af TystofteFonden en gang årligt. Mindst hvert andet år skal prøvetageren deltage i i TystofteFondens opfølgningskursus som også afholdes årligt. Den teoretiske prøve afholdes i forbindelse med kursus. Den praktiske prøve afholdes på prøvetagningsstedet og bookes hos TystofteFonden. Når begge prøver er bestået udstedes et autorisationsbevis. Autorisationen omfatter de arter prøvetageren er eksamineret i, dette fremgår af autorisationsbeviset. Som et led i autorisationen skal en autoriseret prøvetager have mindst ét årligt tilsynsbesøg fra TystofteFonden. Autorisationen gælder i 2 år. For at få forlænget autorisationen skal prøvetageren deltage på et efteruddannelseskursus, der er godkendt af TystofteFonden, hvert 2. år, ellers udløber autorisationen automatisk.

6.2.2 Prøvetagning ved officielle prøvetagere

Prøvetageren kan være officiel prøvetager, dvs. ansat ved en udpeget virksomhed⁴¹. Indtil videre er TystofteFonden den eneste udpegede virksomhed. I Danmark er de officielle prøvetagere ansat ved ECS Eurocargo Services A/S, som udfører officiel prøvetagning for TystofteFonden.

6.2.3 Bestilling af officiel prøvetagning

Alle frøvirksomheder kan bestille en officiel prøvetager til opgaver i Danmark. Ydelserne faktureres efter gældende priser, som kan ses på TystofteFondens hjemmeside. Frøvirksomheden modtager regningen for officiel prøvetagning fra TystofteFonden. Hvis der er udført andre opgaver uden relation til certificering, får virksomheden en regning fra ECS Eurocargo Services A/S. Prøvetageren kommer hurtigst muligt, og du er garanteret, at der kommer en prøvetager indenfor 48 timer, hvis du bestiller inden for almindelig kontortid. Du finder oplysninger om, hvordan du bestiller prøvetagning på TystofteFondens hjemmeside.

Ved bestilling skal følgende oplyses:

- Adresse på prøvetagningssted, kontaktperson og telefonnummer
- Hvornår partiet er klar til prøvetagning/mærkning og forsegling
- Hvilket parti, der skal prøvetages, herunder partiets referencenummer
- Art, sort, mængde, enhed og kategori på partiet
- Hvilke prøver der ønskes (antal og hvilket formål), samt om prøverne skal anvendes til udstedelse af ISTAcertifikat, se kapitel 6.3 om laboratorieanalyse.

Ved prøvetagning skal virksomheden sørge for, at der er skriftlig information til prøvetageren om hvilke prøver, der skal tages. Det skal fremgå tydeligt, hvis prøverne er til brug for ISTA analyse/ISTA certifikat.

Derudover skal virksomheden sørge for, at partiet er let tilgængeligt og klart adskilt fra andre partier, at prøvetagning kan foregå i et egnet lokale, at der er et skab til rådighed som kan låses, at partierne er anmeldt til certificering, og at de forseglede prøver sendes til et laboratorium, når de er taget.

Virksomheden skal også sørge for, at der er partimærkesedler, prøveposer og prøvemærkesedler (bemærk særlige krav til ISTA-prøver) til rådighed, og at der er dæk- og forseglingsetiketter, plomber og forseglingsstrips til rådighed, hvis det er relevant. Virksomheden indkøber materialerne hos den leverandør, de ønsker, og overdrager dem til prøvetageren. Prøvetageren holder regnskab med forbruget som beskrevet i Instruks i prøvetagning af frø.

TystofteFonden fører tilsyn med officielle prøvetagere. Det betyder, at hver prøvetager mindst en gang årligt får et tilsynsbesøg af en medarbejder fra TystofteFonden. Tilsynsbesøget foregår på den eller en af de virksomheder, hvor prøvetageren udfører sine opgaver. Du skal derfor som frøvirksomhed være forberedt på, at tilsynet kan foregå på dine faciliteter.

6.2.4 Autoriseret prøvetagning

En prøvetager kan også være autoriseret. Det vil sige, at personen er ansat ved frøvirksomheden, selvstændig eller ansat udenfor branchen, men har gennemgået den samme uddannelse og skal efterleve de samme krav som de officielle prøvetagere.

Prøvetagning ved autoriserede prøvetagere kan kun ske på virksomheder, der er godkendt til det. Det er TystofteFonden der godkender en virksomhed eller afdeling (herefter kaldet prøvetagningsstedet) til at kunne få prøvetaget partier af frø af en autoriseret prøvetager.

⁴¹ Landbrugsstyrelsen udpeger virksomheder til sortsafprøvning, kontroldyrkning, avlskontrol og prøvetagning. [Du finder bekendtgørelsen om udpegning her.](#)

6.2.4.1 Autorisation af prøvetagningssted

For at kunne benytte autoriseret prøvetagning skal virksomheden ansøge TystofteFonden skriftligt om autorisation til at benytte autoriserede prøvetagere. Virksomheden skal have et kvalitetsstyringssystem. Virksomheden sender en beskrivelse af virksomhedens kvalitetsstyringssystem, herunder en kvalitetshåndbog, til godkendelse hos fonden.

Kvalitetshåndbogen skal beskrive kvalitetsstyringssystemet, hvordan det er implementeret og hvordan implementeringen dokumenteres. Specifikke procedurer skal beskrives, det er ikke tilstrækkeligt at henvise til retningslinjerne i Instruks i prøvetagning af frø, eller reglerne i bekendtgørelserne.

Kvalitetshåndbogen bør indeholde følgende:

- Beskrivelse af stedets fysiske rammer
- Beskrivelse af de processer, der indgår i kvalitetsstyringssystemet
- Beskrivelse af hvilke plantearter, der produceres, og evt. af emballagetyper
- Beskrivelse af stedets organisationsstruktur, herunder hvem der er ansvarlig for implementering af de enkelte dele af kvalitetsstyringssystemet
- En liste over medarbejdere og de opgaver, de er uddannet til at udføre
- Dokumentation for medarbejdernes uddannelse og efteruddannelse
- En liste over udstyr, der benyttes i prøvetagningen
- En liste med de dokumenter, der bruges til registrering ved prøvetagning, mærkning og forsegling
- En procedure for registrering af og opfølgning på afvigelser (afvigelser noteret i dagligdagen, via feedback fra laboratoriet, eller ved audit)
- En procedure for registrering af og opfølgning på forbedringsforslag
- En procedure for intern audit, herunder en plan for kommende audits
- En liste over hvem, der kan/må udføre intern audit
- Ledelsens evaluering

Der er ingen skabelon til kvalitetshåndbogen, og den kan foreligge i elektronisk form eller i papirversion. Der skal være sidetal i formatet, side x af y på dokumenterne, og der skal være angivet versionsnummer på de enkelte dokumenter. Der skal være en eller flere personer, som er ansvarlig for at holde håndbogen opdateret, hvordan ændringer markeres, og hvordan ændringer formidles til stedets medarbejdere.

Når kvalitetshåndbogen kan godkendes, besøger TystofteFonden prøvetagningsstedet for at vurdere, om kvalitetsstyringssystemet er implementeret på stedet. Når stedet er autoriseret, kan virksomheden anmode TystofteFonden om at navngivne, uddannede prøvetagere knyttes til stedet med henblik på at udføre autoriseret prøvetagning. Virksomheden skal følge op på afvigelser og anvisninger og holde TystofteFonden orienteret om forhold af betydning for gennemførelse af prøvetagningen.

Implementeringen af kvalitetsstyringssystemet skal løbende dokumenteres i virksomheden. Afvigelser og forbedringsforslag skal opsamles løbende, og der skal være dokumentation for, at der følges op på dem.

Virksomheden skal sørge for, at der udføres intern audit efter en plan, der sikrer, at alle dele af systemet indgår indenfor en årrække. Ledelsens evaluering skal gennemføres årligt. Både intern audit og ledelsens evaluering skal gennemføres efter retningslinjerne i ISTA Accreditation Standard for Seed Testing and Seed Sampling pkt. 10.8 og 10.9, som du kan finde på ISTA's hjemmeside⁴².

Virksomhedens opgaver

Det er virksomhedens ansvar, at alle de nødvendige prøver bliver udtaget. Virksomheden har ansvar for at originalprøven sendes til laboratoriet. Hvis virksomheden vil benytte et nyt laboratorium, de ikke har benyttet før, skal de oplyse det til TystofteFonden. I nogle tilfælde kræves der stikprøver, f.eks. til efterkontrol af laboratorieanalyser, til kontrol dyrkning af sidste generation af certificeret frø og analyse af vandindhold (kun

⁴² [Du finder ISTA Accreditation Standard for Seed Testing and Seed Sampling her](#)

sædekorn, samt evt. bederoer ved OECD certificering). Virksomheden kan selv udpege stikprøver eller bede prøvetageren eller laboratoriet om at gøre det. Der skal være en skriftlig procedure for udpegning af stikprøver.

Det er også virksomhedens ansvar at anmelde partier til certificering ved at indberette elektronisk til TystofteFonden.

Derudover skal virksomheden bl.a.:

- Udpege partierne, der skal prøvetages, og sikre, at de er tilgængelige
- Oplyse hvilke prøver, der skal tages (formål og antal), og om prøverne skal bruges til ISTA analyse, da der her er særlige krav til prøvetagningsudstyr og prøveposer
- Sikre at prøvetageren har et egnet lokale til rådighed for sit arbejde
- Sørge for, at der er godkendelser til f.eks. udlevering af løsvare, produktion af store partier af græsser, automatisk prøvetagning osv.
- Levere partimærkesedler og prøvemærkesedler samt prøveposer og forseglingsanordninger, f.eks. strips eller håndlukkeplomber.

6.2.4.2 Automatisk prøvetagning

Et automatisk prøvetagningsanlæg udtager automatisk en repræsentativ prøve af det frø, der løber igennem anlægget. Enten er prøvetageren til stede og skifter prøveopsamleren ved hvert skift af frøparti, eller også er anlægget forseglet, og anlægget kan dermed køre uden, at prøvetageren er til stede. Efter prøvetagningen er det prøvetageren, der neddel og mærker prøven. Nogle anlæg neddel også prøven automatisk. Under produktionen er det kun prøvetageren, der må have adgang til at indstille anlægget.

Auto matisk prøvetagning

Et automatisk prøvetagningsanlæg udtager automatisk en repræsentativ prøve af det frø, der løber igennem anlægget.

Foto: Ukendt oprindelse

Det er virksomhedens ansvar at søge om godkendelse af alle automatiske prøvetagere. Hvis en automatisk prøvetager udskiftes eller flyttes skal godkendelsen fornyes. Godkendelsen bliver givet til en bestemt type frø, f.eks. sædekorn eller græsfrø.

Det er også virksomhedens ansvar, at der udføres årlig afprøvning af automatiske prøvetagere. Hvis variodelere indgår i produktionsanlægget, skal disse også afprøves årligt. Virksomheden skal føre logbog over den automatiske prøvetagning, og det skal sikres, at der tages et tilstrækkeligt antal primærprøver ud af hvert parti. Opsamlingsposerne skal mærkes, så prøvetageren kan identificere prøverne. Det er prøvetageren, der sætter opsamlingsposerne på og tager dem af igen. Poserne skal være forseglet til anlægget under produktionen.

Virksomheden skal årligt afprøve det automatiske prøvetagningsanlæg.

6.2.4.3 TystofteFondens audit og proceskontrol

TystofteFonden udfører regelmæssigt audit på autoriserede prøvetagningssteder. Her vurderes prøvetagningen i forhold til stedets kvalitetshåndbog, bekendtgørelse om sædekorn og/eller bekendtgørelse om markfrø, og i forhold til Instruks i prøvetagning af frø. Derudover udfører TystofteFonden regelmæssigt procesaudit på prøvetagningssteder, der benytter automatisk prøvetagning. Du kan læse mere om automatisk prøvetagning i kapitel

6.2.4.2.

6.2.5 Forsegling og mærkning

Det er et krav, at frøpartier sælges i mærkede og forseglede pakninger. En mærkeseddel er et officielt dokument, der giver oplysninger om det parti, den er vedhæftet.

Partiets emballage skal være forseglet på en måde, der gør, at man ikke kan tilgå partiet uden, at det kan ses, at partiet har været åbnet. Det er prøvetageren eller et automatisk anlæg, der forsegler partiet.

Virksomheder, der producerer frø, skal sikre, at partier af frø mærkes og forsegles efter reglerne i de gældende bekendtgørelser. Det gælder forskellige krav til mærkning for certificerede partier, ikke-endeligt certificerede partier, partier af standardfrø, forældermateriale og småpakninger. Herudover skal prøver pakkes, mærkes og forsegles efter reglerne i Instruks i prøvetagning af frø.

Frøpartier af sædekorn, markært og hestebønne af kategorierne C1 og C2 kan på særlige betingelser sælges i løs vægt, altså uden at være forseglet, til den endelige forbruger under forudsætning af, at det er mærket korrekt.

Mærkesedler

Krav til mærkesedlens format og materiale er bestemt af typen af frø og fremgår af bekendtgørelserne på området. Mærkesedler skal være mindst 110 x 67 mm. Påsynings- og klæbemærker skal fremstilles af et materiale, der ikke let kan rives af, og de skal fastgøres på en måde, så de kun kan fjernes ved at bryde forseglingen. Mærkesedlen kan også være påtrykt f.eks. en sæk. Der er krav til mærkesedlens farve, afhængigt af partiets kategori, se kapitel 4.3.2 om kategorier. Farverne er:

- Præbasispartier skal have hvid mærkeseddel med lilla, stribe
- Basis skal have hvid mærkeseddel
- C1 skal have blå mærkeseddel
- C2 skal have rød mærkeseddel
- Forældermateriale skal have en rød og hvid mærkeseddel
- Mærkeseddel til prøve skal være orange
- Tillægsmærkeseddel til forseglede partier der prøvetages på ny med henblik på gyldighedsforlængelse skal være gul
- Mærkesedler til ikke-endelig certificeret materiale skal være grå
- Mærkesedler til blandinger skal være grønne
- Mærkesedler til handelsfrø skal være brune
- Mærkesedler til partier af sorter der endnu ikke er på officiel sortsliste skal være orange
- Der er ingen farvekrav til mærkesedlen på småpakninger af standardfrø

Mærkesedlen skal godkendes af TystofteFonden. Alle versioner inkl. alle former for ændringer skal godkendes. En producent af mærkesedler eller en frøvirksomhed kan søge om godkendelse. Disse krav er uddybet i Instruks i prøvetagning af frø.

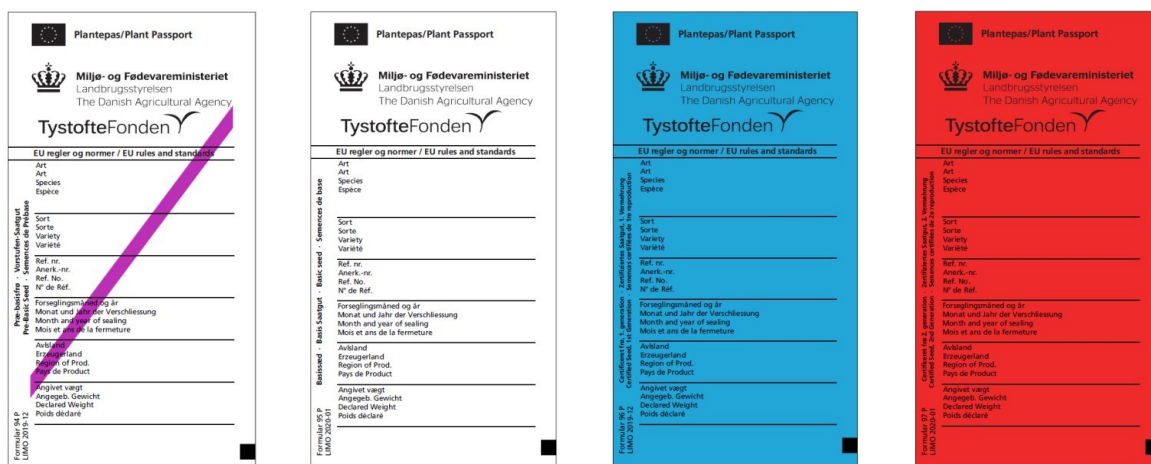
Hvis du skal mærke et parti af en art, hvor der er krav om plantepas, skal plantepas og certificeringsmærkeseddel kombineres til et samlet dokument, når der er tale om en EU-mærkeseddel. Det er ikke muligt at kombinere en OECD-mærkeseddel med et plantepas. Du kan læse mere om plantepas i Vejledning om brugen af plantepas. Se figur 6.2 der viser mærkesedler med plantepas. Kravene er uddybet i Instruks i prøvetagning af frø.

Præbasis

Basis

C1

C2

Figur 6.2. Mærkesedler med plantepas til partier af kategorierne præbasis, basis, C1 og C2.

Virksomheder, der producerer frø, skal føre regnskab med forbrug af mærkesedler. Virksomheden skal dokumentere og registrere indkøb, tryk og forbrug af mærkesedler. Det gælder også forbrug af sække med fortrykt mærkeseddel. Forbrug af mærkesedler kan f.eks. registreres med en softwarelog. Tryk af mærkesedler dokumenteres ved at registrere produktion af færdige mærkesedler. For hvert parti trykkes et antal mærkesedler, der indeholder oplysninger om partiet, herunder partinummer.

Hver mærkeseddel knyttet til et parti skal indeholde et individuelt løbenummer. Løbenumre skal være fortløbende og skal begynde med 001 for hvert parti. Alternativt kan man ved sæsonen start starte med 001 og benytte fortløbende løbenumre sæsonen ud. I dette tilfælde skal løbenumre for hvert parti angives i logbogen. Ventil sække og storsække med fortrykt mærkeseddel skal på hver sæk anføres et fortløbende nummer startende med 001. Dette skal gøres i forbindelse med opsækning.

Du kan mærke certificeret og kontrolleret frø som økologisk efter reglerne i Vejledning om økologi til jordbrugets forsyningsvirksomheder⁴³. For dansk certificeret frø skal du skrive Landbrugsstyrelsens økologikontrolkode DKØKO-050 på partimærkesedlen i det nederste hvide felt, der er beregnet til øvrige oplysninger.

Hvis du producerer økologiske produkter, skal du være opmærksom på kapitel 7 i Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion⁴⁴ om brug af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale. Du skal altid have dokumentation for oprindelse samt status og behandling af frø og formeringsmateriale. Dokumentationen kan bestå af frøposer/sække, følgesedler og faktura, hvoraf det blandt andet skal fremgå, at frøet er ubejdet.

For sædekorn kan der bruges mærkesedler efter de højere danske normer, hvis der er dokumentation for, at partiet overholder de højere danske normer. Disse skal altid benyttes for danskproducerede partier til handel i Danmark.

For ikke certificerede partier er formatet valgfrit, men det skal adskille sig fra formatet for certificerede partier.

Leverandøretiket til standardfrø

Når frøet ikke certificeres, men sælges som standardfrø (grøntsagsfrø) skal pakningen mærkes med en leverandøretiket. Der er krav til oplysningerne på etiketten samt farve. Disse kan findes i Instruks i prøvetagning af frø, kapitel 12.

⁴³ [Du finder Vejledning om økologi til jordbrugets forsyningsvirksomheder her](#)

⁴⁴ [Du finder Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion her](#) ⁵³

[Du finder designguiden her](#)

Identitetsmærkning (ID-mærkning)

Identitetsmærkesedler bruges til at identificere et parti med et entydigt referencenummer, for at skabe reference mellem analyseresultatet og parti. Der er få eller ingen oplysninger om partiet, og mærkningen giver ingen garantier om partiets kvalitet. Mærkningen må ikke bruges til certificeret frø.

Forseglingsanordninger

Forseglingsanordninger, fx strips og plomber skal være godkendt af TystofteFonden. Alle versioner inkl. alle former for ændringer skal godkendes. Forseglingen må ikke kunne genbruges, når den allerede er brugt. Landbrugsstyrelsens navn og kongekrone jf. styrelsens designguide⁵³ skal fremgå på hver forseglingsanordning hver skal have et unikt nummer. Du kan læse mere om forskellige typer forsegling og forseglingsanordninger i Instruks i prøvetagning af frø. Der skal føres regnskab med indkøb og forbrug af forseglingsanordninger og officielle forseglingsanordninger skal ved indkøb overdrages til prøvetageren.

Forseglingsetiketter

TystofteFonden har godkendt etiketter til forsegling (formular 56) med Landbrugsstyrelsens logo. Etiketterne er selvklæbende og kan ikke genbruges. Etiketterne er ikke mærket med et unikt nummer. Der skal føres regnskab med indkøb og forbrug af etiketter.

Prøvemærkesedler og –poser

Prøvemærkesedler skal godkendes af TystofteFonden. Krav til udformning er beskrevet i Instruks i prøvetagning af frø. Prøveposer skal ikke godkendes. Der skal ikke føres regnskab med indkøb og forbrug af prøvemærkesedler og –poser.

6.2.6 Partinumre

Partier af frø skal kunne identificeres entydigt. Virksomheden, der producerer partiet skal derfor tildele hvert parti et unikt referencenummer. Referencenummeret skal trykkes på de mærkesedler, som partiet mærkes med. Referencenummeret skal desuden bruges ved anmeldelse af partiet til certificering og ved tilknytning af en prøve fra et ikke-certificeret parti til et ISTA-analysecertifikat.

Referencenummeret består af en angivelse af Danmarks landekode (DK for EU-certificering og DNK for OECDcertificering), årstallet for certificeringens sæson (f.eks. 23 for sæsonen 2022/2023, en sæson løber fra 1. juli til 30. juni), prøvetagningsstedets bogstavkode (tildelt af TystofteFonden) samt en fortløbende nummerering. Der tilføjes U til bogstavkoden, når partiet ikke er af dansk oprindelse. Det er ikke altid nødvendigt at tildele nye partinumre til udenlandske partier, og det oprindelige nummer kan beholdes i følgende tilfælde:

- Der ikke prøvetages i Danmark.
- Forsegling ikke brydes.
- Der prøvetages i Danmark, og hele partiet er til stede.

For partier certificeret i Danmark tilføjes følgende endelser til partinummeret:

Partier der er bejdset efter certificering

- Der tilføjes "bogstav". Der startes med A, så B osv. Referencenummeret skal være unikt, derfor må hvert bogstav kun bruges en gang pr. parti. Hvis du er i tvivl om et bogstav er brugt, f.eks. hvis flere virksomheder håndterer samme parti, kan du kontakte TystofteFonden for oplysninger. Der må ikke anvendes bindestreg.

Parti, hvor gyldighed er forlænget

- Der tilføjes "-tal". Der startes med -1, så -2 osv. Referencenummeret skal være unikt, derfor må hvert tal kun bruges en gang pr. parti. Hvis du er i tvivl, om et tal er brugt, f.eks. hvis flere virksomheder håndterer samme parti, kan du kontakte TystofteFonden for oplysninger.

Sædekorn produceret på basis af store moderpartier

- Moderpartiet tildeles et referencenummer, og de højst fire, tilknyttede datterpartier tildeles moderpartiets referencenummer + en bogstavkode, enten J, K, L, M eller V, X, Y, Z.

Ommærkning

- Partier skal ommærkes hvis de ompakkes, ændres ved f.eks. bejdsning, ændrer klassificering (f.eks. fra basis til C2) eller ændrer certificering (f.eks. fra EU-regler til OECD-regler).

Eksempler på partinumre

DK23XX1234 (parti produceret i Danmark i sæsonen 2022/2023 af prøvetagningssted med kode xx til handel i EU)

DK23XX1234A (parti produceret i Danmark i sæsonen 2022/2023 af prøvetagningssted med kode xx til handel i EU. Partiet er bejdsset efter certificering)

DK23XX1234-2 (parti produceret i Danmark i sæsonen 2022/2023 af prøvetagningssted med kode xx til handel i EU. Gyldigheden er forlænget)

DK23XX1234L (parti produceret i Danmark i sæsonen 2022/2023 af prøvetagningssted med kode xx til handel i EU. Partiet er et datterparti af sædekorn)

DK23UXX1234 (parti produceret i udlandet i sæsonen 2022/2023 af prøvetagningssted med kode xx til handel i EU)

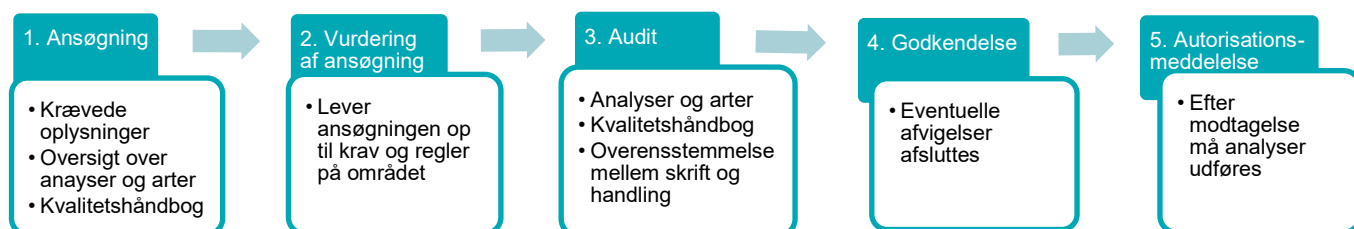
6.3 Laboratorieanalyse

En del af de undersøgelser, der kræves for at et parti frø kan certificeres, skal udføres på et frøanalyselaboratorium. I Danmark har vi ikke noget officielt laboratorium, der står for at udføre analyserne. Virksomhederne skal derfor benytte autoriserede, private laboratorier. Det er virksomheden, der skal foranledige, at prøven sendes til laboratoriet, og analysen bliver udført. I dette kapitel kan du læse om, hvordan autorisation opnås, hvad der kræves af laboratoriet, samt hvordan forholdene kontrolleres.

6.3.1 Autorisation

Både uafhængige laboratorier og laboratorier som er tilknyttet en registreret frøvirksomhed kan søge om autorisation til at udføre analyser til brug for certificering. Autorisation søges ved TystofteFonden.

Autorisation forløber som følgende:

1. Ansøgning: En ansøgning indeholdende navnet på virksomheden, adresse, telefonnummer, e-mail, CVR-nummer og navn på kontaktperson sendes til TystofteFonden på certificering@tystofte.dk. Vedlagt skal være en kvalitetshåndbog (se beskrivelse af krav nedenfor samt en oversigt over hvilke analyser og arter ansøgningen omfatter. Følgende analyser kan være omfattet af ansøgningen: renhedsanalyse, antalsbestemmelse, spiringsanalyse, vandindholdsbestemmelse og vitalitetsundersøgelse (tetrazolium).

2. Vurdering af ansøgning: TystofteFonden vurderer om ansøgningen lever op til gældende krav
3. Audit: TystofteFonden udfører audit af laboratoriet på baggrund af oversigten over omfattede analyser og arter, samt kvalitetshåndbogen. Der lægges vægt på, at forholdene på laboratoriet svarer til det beskrevne. TystofteFonden udfærdiger en auditrapport, som kan indeholde et antal afvigelser, som laboratoriet skal følge op på.
4. Godkendelse: Laboratoriet følger op på eventuelle afvigelser og TystofteFonden godkender opfølgningen.
5. Autorisationsmeddelelse: Laboratoriet modtager autorisationsmeddelelse fra TystofteFonden. Først når denne er modtaget må laboratoriet udføre analyser under autorisationen.

Generelt skal ISTA's regler følges. For alle skridt i processen med at blive autoriseret gælder det, at der kan være flere iterationer⁴⁵, hvis der observeres mangler. På TystofteFondens hjemmeside kan du finde en liste over hvilke laboratorier, der er autoriserede til frøanalyser, samt hvad autorisationen dækker for hvert laboratorium.

6.3.2 Betingelser for opretholdelse af autorisation

Analyser

- Analyser skal udføres i overensstemmelse med internationale standarder, dvs. ISTA's regler. Alle former for automatiseret analyse skal godkendes af TystofteFonden.

Analyser udført for andre virksomheder

- Når et laboratorium, der er tilknyttet en virksomhed, udfører analyser for andre virksomheder til brug for certificering, skal der foreligge en aftale mellem parterne, som skal fremvises på forlangende.

Danske virksomheder med flere tilknyttede laboratorier

- Autoriserede laboratorier med adresse i Danmark og tilknyttet den samme registrerede virksomhed må udføre analyser for hinanden, det skal dog altid fremgå, på hvilket laboratorium analysen er udført. Procedure for håndtering af prøver og analyse skal være beskrevet i kvalitetshåndbøgerne i afdelingerne. Kontrol og audit vil blive udført separat for hvert laboratorium.

Anvendelse af underleverandører

- Et dansk autoriseret frøanalyselaboratorium kan benytte en underleverandør til analyse af frøprøver, når nedenstående forudsætninger er opfyldt. Betingelserne gælder både, når underleverandøren er dansk og udenlandsk autoriseret og for officielle laboratorier. Laboratoriet skal ansøge TystofteFonden om at benytte en underleverandør til analyse af frøprøver. Det ansøgende laboratorium skal dokumentere, at følgende krav er opfyldt:
 - Underleverandøren skal være et officielt eller autoriseret laboratorium i EU
 - Underleverancen må ikke outsources yderligere
 - Krav til kompetence og kvalitetssystem for det ansøgende laboratorium gælder også for underleverandøren
 - Ansøgeren er ansvarlig for, at underleverandøren lever op til ovennævnte krav
 - Ansøgeren er ansvarlig for indberetning af analyseresultat og parti

Uoverensstemmelser

- Laboratoriet er forpligtet til at medvirke til opklaring af årsagen til eventuelle uoverensstemmelser. En uoverensstemmelse kan f.eks. være, at resultatet af en analyse foretaget i forbindelse med efterkontrol afviger meget fra analysen foretaget af det autoriserede laboratorium.

⁴⁵ Iteration betyder gentagelse, og er et begreb der bruges i forbindelse med systemudvikling.

Laboratoriets kontaktperson

- Laboratoriet skal udpege en kontaktperson. Kontaktpersonen er ansvarlig for kontakten med TystofteFonden. Hvis laboratoriet skifter kontaktperson skal dette meddeles til TystofteFonden.

Laboranter

- Laboratoriets laboranter skal gennemgå oplæring og intern eksamination for de analyser og arter, de arbejder med. Dokumentation for oplæring skal opbevares i 6 år. Dokumentation for eksamination skal opbevares i hele laborantens ansættelsesperiode. De ansatte laboranter skal dække det autoriserede område mht. arter og analyser. Laboratoriet kan således ikke opretholde autorisation til en art eller analyse, hvis kompetencen ikke haves af mindst én laborant. Laboranternes kompetencer skal vedligeholdes ved at sikre, at disse jævnligt foretager analyser på de arter, de er eksaminerede i. Alternativt kan ekspertise opretholdes ved f.eks. træning og intern ringanalyse.

Eksamination

- I kolonne 1 i bilag 4, del 1, er angivet hvilke arter, der skal afholdes eksamen i for at opnå autorisation. Kolonne 2 angiver de arter, hvor der ikke er krav om eksamination, hvis laboranten er eksamineret i den art, der står i kolonne 1. Et laboratorium kan undtagelsesvist vælge at afholde eksamen i en art i kolonne 2, hvis laboratoriet ikke analyserer prøver af arten i kolonne 1.

Lokaler og udstyr

- Laboratoriet skal have en størrelse og inventar, der understøtter, at analyserne udføres korrekt. Udstyr skal være mærket og fremgå på en udstyrsliste. Hvis det er relevant, skal der være en procedure for kalibrering og afprøvning med angivne tolerancer. Dette skal indgå i kvalitetshåndbogen. Laboratoriet skal have en frøsamling, som mindst omfatter de arter af kultur- og ukrudtsfrø, der forekommer i de prøver, laboratoriet analyserer.

Kvalitetshåndbog

- Laboratoriets kvalitetshåndbog skal beskrive procedurer for alle opgaver, der er omfattet af autorisationen.

Derudover bør den indeholde følgende punkter:

- Mål, omfang og politik
- Beskrivelse af stedets organisationsstruktur
- Beskrivelse af stedets fysiske rammer
- Beskrivelse af de metoder og processer, der indgår i kvalitetsstyringssystemet herunder procedure for udtagning af prøver til efterkontrol
- Procedure for registrering og håndtering af prøver
- Procedure for udarbejdelse af certifikater
- Procedure for dokumentation og dokumentkontrol
- Procedure for intern audit og ledelsens evaluering
- Liste over medarbejdere med angivelse af arbejdsopgaver og ansvar
- Plan for uddannelse og efteruddannelse
- Udstyrsliste
- Procedure for registrering og opfølgning på afvigelser og klager
- Procedure for registrering af og opfølgning på forbedringsforslag
- Procedure for registrering og opfølgning på fejl ved modtagne prøver.

Kvalitetshåndbogen skal opdateres løbende, så der er overensstemmelse mellem det udførte og det beskrevne arbejde.

6.3.3 Analysebeviser

Nationale analysebeviser med Landbrugsstyrelsens og TystofteFondens logo kan kun anvendes af frøanalyselaboratorier, der er autoriserede. Analysebeviset skal indeholde følgende oplysninger:

- Navn og adresse på det autoriserede laboratorium
- Art
- Sort
- Officielt referencenummer på parti
- Dato for prøvetagning
- Ansvarlig for prøvetagning (firma eller TystofteFonden, dvs. officiel prøvetagning)
- Sted for prøvetagning
- Antal enheder
- Opgivet antal kg
- Dato for modtagelse af prøve
- Dato for afslutning af analyser
- Laboratoriets prøvenummer
- Andre bemærkninger (eventuelt bejdsemiddel oplyses)
- Analysebevisets status (original, duplikat eller foreløbigt)
- Dato for underskrift
- Underskrift

For udformning og brug af logo se Landbrugsstyrelsens designmanual⁴⁶, som opdateres løbende.

Analysebevisers udformning skal godkendes af TystofteFonden. Analysebeviser godkendes på versionsniveau, dvs. ved ændringer af analysebevisernes udformning skal der søges om ny godkendelse. Der søges om godkendelse ved at sende en mail til certificering@Tystofte.dk med det foreslåede analysebevis vedhæftet og en kort beskrivelse i emnefelt og mail. Herefter vil analysebeviset blive gennemgået, og du kan blive bedt om at udføre ændringer. Når analysebeviset kan godkendes, får du besked herom. Analysebeviset må ikke tages i brug, før den endelige godkendelse er givet. Godkendelsen skal opbevares af laboratoriet så længe analysebeviset er i brug og 6 år herefter.

Underskrift

- Analysebeviset skal underskrives af laboratoriets leder. Det kan fastlægges i laboratoriets kvalitetshåndbog, hvem der skriver under på analysebeviserne, hvis det er en anden end laboratoriets leder. Underskriveren af analysebeviset påtager sig ansvaret for de udførte analyser, og for at data fra den udførte prøvetagning er opgivet korrekt på analysebeviset. Analysebeviserne må underskrives faksimile⁴⁷, men det skal i så fald sikres, at det registreres hvilken medarbejder, der har udstedt beviset, f.eks. ved at anføre underskrift/initialer på beviset eller anføre det i en log.

Duplikat

- Laboratoriet kan udstede et duplikat af analysebeviset. Duplikatet skal i så fald være en nøjagtig kopi af originalbeviset, inklusive den originale udstedelsesdato, men skal være mærket 'Duplikat' under status.

Foreløbigt

- Et analysebevis kan udstedes, før alle analyserne er afsluttede. Analysebeviset skal være mærket 'Foreløbigt' under status. Når det endelige analysebevis foreligger, erstatter det det foreløbige.

⁴⁶ [Du finder designmanualen her](#)

⁴⁷ At underskrive faksimile betyder at underskriften er gengivet/kopieret nøjagtigt ved f.eks. et stempel eller trykt på anden vis.

Sprog

- Analysebeviset kan, hvis det ønskes, oversættes til engelsk, tysk eller fransk. Hele analysebevisets indhold skal i så fald oversættes til det ønskede sprog, og oversættelsen skal godkendes af TystofteFonden

Analysér og arter, der ikke er omfattet af autorisationsordningen

- Det skal være angivet under 'Andre bemærkninger', at analysen/arten ikke er omfattet af Landbrugsstyrelsens autorisation af laboratoriet.

Brug af DK og DNK foran partiets referencenummer

- For danske partier er referencenummeret angivet således: DKååbbttt, fx DK23PB180. På OECD-certifikater er landekoden imidlertid DNK. I Danmark er det tilladt at benytte partinummer med DNK i stedet for DK, fx DNK23PB180 på analysebeviser til brug for OECD-certifikater, da partierne er entydigt identificerede ved selve referencenummeret, fx 23PB180.

6.3.4 Indberetning af data

Indberetning af analyseresultater af partier, som skal certificeres, skal følge retningslinjer som findes på TystofteFondens hjemmeside.

6.3.5 Oplysningspligt

Laboratoriet skal holde TystofteFonden opdateret om de forhold, der har betydning for autorisationen. Følgende er eksempler på ændringer, som laboratoriet har pligt til at oplyse:

- Laboratoriet ophører/skifter navn/skifter adresse
- Laboratoriet skifter kontaktperson
- Status på ISTA akkreditering ændres
- Laboratoriet begynder eller ophører med at udføre bestemte analyser/arter
- Virksomhedsoverdragelse (der kan stilles krav om ny autorisation, hvis der er omfattende ændringer)

6.3.6 Nedsat prøvestørrelse

Ved kostbart frø kan virksomheden søge Landbrugsstyrelsen om nedsat prøvestørrelse. Landbrugsstyrelsen tager stilling ud fra en konkret vurdering.

Prøvetager anfører i prøvemærkesedlens bemærkningsfelt, hvis prøven er udtaget efter en sådan tilladelse.

6.3.7 Særlige regler ved laboratorieanalyse

Frøanalyzelaboratoriet skal generelt følge de gældende internationale regler, som på frøanalyseområdet er ISTA's regler. Der er imidlertid vedtaget en dansk praksis, som er beskrevet i det følgende, og som kan anvendes i forbindelse med analyser af sædekorn. Hvis der skal udstedes et ISTA-certifikat, skal ISTA-reglerne følges, og den danske praksis kan derfor ikke benyttes i sådanne tilfælde.

Analyse på ubejdsset frø, når partiet efterfølgende bejdses

- Som udgangspunkt skal analyserne udføres på en prøve af partiet, som det er, når det bliver handlet. Det vil sige, at hvis partiet bejdses, skal prøven udtages efter bejdsning.
- For at skåne laboranten mod kemikalier i dennes arbejdsmiljø, og da sammenligninger har vist, at resultaterne ikke afviger nævneværdigt, er det tilladt at udføre analyser på sædekorn på en prøve, der er udtaget af partiet, inden det bejdses, selvom partiet senere bejdses. Det er en betingelse, at prøven er udtaget med automatisk prøvetager.

- Hvis der foreligger to spireresultater, et fra den ubejdsede prøve og et fra den bejdsede prøve, er det resultatet af den bejdsede prøve, der er gældende og skal indberettes.
- Hvis der er svampeforekomster på frøet, kan der være uoverensstemmelser, som gør, at det er analysen af prøven udtaget efter bejdsning, der bør være gældende.

Vitalitetsundersøgelse (TZ-analyse) som erstatning for spireanalyse

- For partier af rug, hvede, byg og tritcale kan spiringsanalysen erstattes af en vitalitetsundersøgelse (tetrazolium-analyse, forkortet TZ-analyse).
- Hvis der udføres både vitalitetsundersøgelse og spiringsanalyse, er det spiringsanalysens resultat, der er det gældende.
- Hvis der foreligger resultat af spiringsanalyse for den ubejdsede prøve, er det tilladt at foretage vitalitetsundersøgelsen på den bejdsede prøve, og denne vil være det gældende resultat. Dvs. følgende hierarki er gældende:
TZ på ubejdset prøve < spiring på ubejdset prøve < TZ på bejdset prøve < spiring på bejdset prøve

Hvis en prøve viser tegn på mekanisk skade eller varmeskade, skal der udføres en spiringsanalyse i stedet for, da TZ-analysen ikke forventes at være i overensstemmelse med spiringsanalysen.

Sekventiel vitalitetsanalyse

- Ved TZ-analyse af partier af rug, hvede, byg og tritcale er det tilladt at udføre sekventiel analyse. Analysen udføres som anført i beslutningsdiagrammet i figur 12.1, som findes i bilag 4, del 2.
- Ved rapportering skal du angive, at der er anvendt sekventiel analyse.

Sekventiel spireanalyse

- For almindelig byg og almindelig hvede er det tilladt at udføre sekventiel analyse efter følgende retningslinjer: der sættes fire gentagelser à 100 kerner til spiring og beslutningsdiagram anført i figur 12.2 følges. Figuren er i bilag 4, del 2.
- Ved rapportering skal du angive, at der er anvendt sekventiel analyse.

6.3.8 Særlige regler der udgår 1. juli 2023

Nedenstående regler kan benyttes indtil 1. juli 2023, hvorefter det ikke vil være muligt at benytte dem længere, i stedet skal ISTA-reglerne herefter følges.

- For almindelig byg og almindelig rug skal længden af knækkede frø være mindst 4 mm for at regnes som rent frø. Det er ikke nødvendigt at beskrive affaldet.
- For arter, hvor arbejdsprøvens størrelse er angivet til at være min. 100 g i tabel 2A i ISTA's regler, kan vejning af det rene frø udelades og rent frø beregnes som totalvægten minus affald og andre frø.
- For certificeret sædekorn 2. generation og certificeret rug 1. generation gælder følgende regel: Ifølge ISTA's regler skal enhver frugtenhed med flere frø, fx en kurv, i en prøve tømmes og frøene tælles. I den danske særregel kan frugtenheden tælles som et frø, hvis følgende proces følges, og kravene er opfyldt:
Hvis der i en prøve findes en frugtenhed med mere end ni frø, og prøven i øvrigt overholder EU-normen, kan rekvirenten kontaktes og tilbydes, at der udføres en gentagelse af analysen på en tilsvarende mængde af originalprøven (gentagelse), samt en parallelprøve. Hvis der i gentagelsen og parallelprøven ikke findes frø i en frugtenhed, kan frugtenheden i den oprindelige analyse registreres som ét fundet frø af den pågældende art. Hvis der findes yderligere frø i frugtenhed i gentagelsen og/eller parallelprøven skal frøene i frugtenheden tælles med, dvs. også frøene i den først fundne frugtenhed.
Det samlede resultat for alle tre prøver indberettes.

Ja kobsens spirebord

Spirefaciliteter skal sikre at forholdene er optimale for at opnå den bedste spireevne. Dette kan nås på forskellig vis f.eks. på Jakobsens spirebord, i spireskabe eller spirerum.

Foto: Landbrugsstyrelsen

6.3.9 Kontrol og audit

TystofteFonden kontrollerer løbende de autoriserede frøanalyselaboratorier for at sikre, at kravene i forbindelse med autorisation er opfyldt. Opretholdelse af autorisationen forudsætter, at laboratoriet udfører analyseopgaverne tilfredsstillende.

TystofteFonden udfører efterkontrol og audit, som beskrevet nedenfor samt i Instruks i prøvetagning af frø.

Kontrolanalyse (efterkontrol)

- Laboratoriet har ansvar for, at der udpeges minimum 5 pct. af de analyserede prøver til kontrolanalyse.

Udpegning af efterkontrolprøver

- De udpegede prøver skal være fra partier, hvor der udføres fuld, indberettet analyse, dvs. partier hvor der kun foretages fornyet spireanalyse (partireferencenummer slutter på -1, -2 osv.), eller hvor resultatet af analysen ikke indberettes til TystofteFonden, f.eks. forædlermateriale, kan således ikke benyttes. Det skal være beskrevet i kvalitetshåndbogen, hvordan laboratoriet sikrer, at der bliver udpeget nok prøver. Prøverne skal udpeges tilfældigt, men alle arter, laboratoriet analyserer, skal være repræsenteret. Alternativt kan efterkontrolprøverne udtages på basis af en risikovurdering, hvor arter, hvor der ikke analyseres så mange prøver (høj risiko for fejl), overrepræsenteres ved udpegning af prøver, hvorimod de arter, hvoraf laboratoriet analyserer flest prøver (lav risiko for fejl), underrepræsenteres. Alle arter skal dog fortsat være repræsenteret. Det er laboratoriet, der har ansvar for, at der bliver sendt prøver til efterkontrol. Laboratoriet kan indgå aftale med prøvetageren eller frøvirksomheden om, at denne sender efterkontrolprøverne direkte til det officielle laboratorium.

Kontrol ved officielt laboratorium

- De udpegede prøver skal ud over den ordinære analyse foretaget af laboratoriet selv, sendes til et officielt laboratorium i EU. Laboratoriet beslutter selv, hvilket officielt laboratorium der benyttes, men skal oplyse, hvilke(t) der benyttes, til TystofteFonden. Ændringer i brug af officielt laboratorium skal ligeledes oplyses. Laboratoriet skal sikre, at det officielle laboratorium foretager de samme analyser, som kræves i forbindelse med certificering. Det er en betingelse, at det officielle laboratorium er ISTA-akkrediteret. Det autoriserede frøanalaboratorium skal sikre sig, at det officielle laboratorium sender data direkte til TystofteFonden senest 1. september efter afsluttet sæson.

Opgørelse af efterkontrolresultat

- TystofteFonden opgør årligt resultatet af efterkontrollen og sender rapport om dette til laboratoriet. Rapporten kan f.eks. indeholde krav om opfølgning på enkeltresultater og trends eller systematiske afvigelser. Resultatet af efterkontrollen vil indgå i laboratoriets auditbesøg.

Ringtest

- Hvis der er mistanke om systematiske fejl skal laboratoriet igangsætte en ringtest, hvor den samme prøve analyseres på flere laboratorier i Danmark og/eller udlandet. Resultaterne sammenholdes, og der skal følges op på eventuelle uoverensstemmelser. Laboratoriet skal så vidt muligt deltage i ringtests igangsat af andre laboratorier.

Intern audit og ledelsens evaluering

- Laboratoriet skal afholde internt audit årligt, hvor auditøren skal være en person uden for virksomheden eller en medarbejder fra virksomheden, der ikke er direkte involveret i laboratoriets daglige arbejde. Laboratoriets ledelse skal afholde en evaluering en gang om året. Ved ledelsens evaluering gennemgås afvigelser, forbedringsforslag, laboratoriets resultater, kvalitetsmål osv.

TystofteFondens audit

- TystofteFonden foretager audit af laboratoriet en gang om året. Baseret på en risikovurdering kan det besluttes at afholde audit oftere. I år hvor der afholdes ISTA audit i laboratoriet, kan TystofteFondens audit springes over. På dagen for audit skal laboratoriet være i drift, og laboratoriets leder skal være til stede.

6.4 Kontrol dyrkning

Kontrol dyrkning er en del af det samlede grundlag for certificering af partier af frø og sædekorn. Ved kontrol dyrkningen undersøges, om partiet er sortsægte og sortsrent. Partier, der bruges til videre fremavl, skal altid kontrol dyrkes, mens den sidste generation af frø og sædekorn, dvs. brugsfrø, kun skal kontrol dyrkes stikprøvevis.

Ved kontrol dyrkning udsås en prøve fra et parti sammen med en standardprøve af sorten. Standardprøven er den levende beskrivelse af sorten. På den måde kan det kontrolleres, at partiet er af den korrekte sort (sortsægte), at sorten fortsat vedligeholdes, og at der ikke er iblandet frø af andre sorter i partiet (sortsren).

Partier af frø kan ikke certificeres, før resultatet af kontrol dyrkning af udlægspartiet foreligger, og resultatet viser, at partiet lever op til kravene til sortsrenhed og sortsægted. Man må derimod godt sælge partiet, inden resultatet af kontrol dyrkningen af selve det certificerede parti foreligger. Hvis resultatet efterfølgende viser, at partiet ikke lever op til kravene, må eventuelle restpartier ikke sælges som udsæd.

Kontroldyrkning

Ved kontroldyrkning udsås en prøve fra et parti sammen med en standardprøve af sorten. Standardprøven er den levende beskrivelse af sorten. På den måde kan man kontrollere, at partiet er af den korrekte sort (sortsægte), at sorten fortsat vedligeholdes, og at der ikke er iblandet frø af andre sorter i partiet (sortsren).

Fotos: TystofteFonden

6.4.1 Udpegning og anmeldelse af partier til kontroldyrkning

Alle partier, der kan anvendes til videre fremavl, skal kontroldyrkes. Partier, der ikke kan anvendes til videre fremavl, skal kontroldyrkes stikprøvevis. Partier af sædekorn af kategorien C1, der sælges i andre EU-medlemsstater, skal dog kun kontroldyrkes i samme omfang, som C2 af den pågældende art. Det er en betingelse, at partierne mærkes efter EU-minimumsnormer og ikke de højere danske normer.

I bilag 8 i bekendtgørelsen om sædefrø og bilag 9 i bekendtgørelsen om markfrø finder du en liste over stikprøveprocenter for de enkelte arter. De angivne procenter er minimumstal. For grøntsagsfrø er stikprøveprocenten 5 for alle arter.

Prøver skal sendes til kontroldyrkning inden TystofteFondens gældende tidsfrister⁴⁸.

Procedure for udtagning af stikprøver til kontroldyrkning

Virksomheden skal have en skriftlig procedure for, hvordan virksomheden sikrer, at der udtages tilstrækkeligt mange stikprøver til kontroldyrkning, at stikprøverne udtages repræsentativt, og at disse sendes til kontroldyrkning inden for gældende tidsfrister. Tidsfristerne findes på TystofteFondens hjemmeside. TystofteFonden anbefaler, at virksomheder med et kvalitetssystem, gør proceduren til en del af virksomhedens kvalitetshåndbog.

Proceduren kan f.eks. indeholde:

- Hvem i virksomheden, der er ansvarlig for udtagning og indsendelse af prøver
- Hvordan prøverne udvælges

⁴⁸ [Du finder TystofteFondens gældende frister for kontroldyrkning her](#)

- Hvordan virksomheden sikrer, at stikprøveprocenterne overholdes, og at alle de arter, der produceres på virksomheden er omfattet
- Hvordan det dokumenteres, hvilke prøver der er indsendt til kontroldyrkning
- Hvis prøver sendes til kontroldyrkning i udlandet, skal proceduren beskrive hvordan det sikres, at resultaterne formidles rettidigt til TystofteFonden
- Hvordan ansvarsfordelingen er mellem prøvetager og virksomhed i forhold til disse prøver.

Partier, der indgår i sortsblandinger eller frøblandinger, skal indgå i den pulje af partier, som virksomheden udpeger stikprøver fra. Ligeledes skal alle partier, der er dannet ud fra store moderpartier af sædekorn, indgå i virksomhedens pulje af partier, hvorfra der udpeges stikprøver.

Partier, der er dannet ved ændring af et parti som f.eks. forlænget gyldighed eller efterfølgende bejdsning, skal ikke indgå i virksomhedens pulje af partier, hvorfra der udpeges stikprøver. Dette skyldes, at det oprindelige parti allerede er indgået i en udpegningspulje.

Ved manuel udpegnings af stikprøver skal virksomheden udarbejde en arbejdsbeskrivelse, som prøvetageren skal følge. Det gælder, uanset om virksomheden anvender officiel eller autoriseret prøvetagning.

Ved elektronisk udpegnings af stikprøver, skal proceduren indeholde kravspecifikation for den automatiske udvælgelse. Krav til prøvestørrelse fremgår af kapitel 5 i Instruks i prøvetagning af frø⁴⁹. Hvis der er prøvetaget både før og efter bejdsning, er det den bejdsede prøve, der skal sendes til kontroldyrkning. Frister for indsendelse af prøver til kontroldyrkning fremgår af TystofteFondens hjemmeside.

Det er virksomhedens ansvar at udpege de partier, der skal kontroldyrkes. Det er også virksomhedens ansvar at meddele TystofteFonden, om et parti, som anmeldes til certificering, bliver kontroldyrket. Virksomheden skal anmode prøvetageren om at udtage en prøve af det udpegede parti til kontroldyrkning og sende prøven til et sted, der er godkendt til kontroldyrkning. I Danmark er det TystofteFonden, der foretager kontroldyrkning, men man kan også vælge at få kontroldyrkningen udført i et andet EU-land. Når prøven sendes ind, skal TystofteFondens krav til f.eks. posen overholdes.

Kontroldyrkning er forbundet med en udgift, som betales af frøvirksomheden til det sted, der udfører kontroldyrkningen.

6.4.2 Indberetning af kontroldyrkningsresultater

Resultaterne af kontroldyrkningen skal indberettes til Plantenyhedsnævnet senest den 15. august. Fristen gælder både for kontroldyrkning, der udføres i Danmark, i et andet land eller som stikprøver.

Hvis kontroldyrkningen udføres i Danmark, skal virksomheden ikke foretage indberetning af resultaterne, da TystofteFonden selv overfører resultaterne for det enkelte parti til nævnet.

Hvis kontroldyrkningen udføres i et andet land, skal virksomheden selv sende kontroldyrkningsresultat for udlægspartiet til TystofteFonden inden 15. august i det år, hvor resultatet foreligger. TystofteFonden indberetter resultaterne til Plantenyhedsnævnet. Det er en forudsætning for, at avlspartiet kan godkendes, at resultaterne er modtaget rettidigt.

7. Plantesundhedskrav

I dette kapitel kan du læse om hvilke regler, der gælder for plantesundhed, når du handler med frø inden- og udenfor EU. Krav til plantepas og plantesundhedscertifikat beskrives og underbygges af eksempler.

Plantesundheden er vigtig for vores planteproduktion, skove, naturområder, beplantede områder og økosystemer i EU. Plantesundheden er truet af planteskadegørere, som kan være sygdomme eller skadedyr, der er skadelige

⁴⁹ [Du finder Instruks i prøvetagning af frø her](#)

for planter og planteprodukter, og hvis risiko for indførsel til og flytning indenfor EU er stigende på grund af øget global handel og klimaændringer.

Eksempler på hvor galt det kan gå

Eksempler på hvor galt det kan gå er der desværre mange af. Et eksempel fra nyere tid er amerikansk majsugle (*Spodoptera frugiperda*), som stammer fra Nord- og Sydamerika, men er blevet indslæbt til Afrika, hvor den har forårsaget enorm skade.

Som eksempel fra EU kan nævnes *Xylella* (*Xylella fastidiosa*) som har forårsaget stor skade på især olivenlunde i det sydlige Europa.

Figur 7.1. Amerikansk majsugle på majs (kilde: Michigan State University (canr.msu.edu)) og *Xylella* på oliventræer (kilde: EFSA - European Union (efsa.europa.eu)).

Når du handler med planter⁵⁰, herunder frø, skal du derfor være opmærksom på ikke at bidrage til spredningen af plantesygdomme og andre planteskadegørere. Med plantesundhedsforordningen, som trådte i kraft den 14. december 2019, øgedes fokus på at forebygge og bekæmpe spredning af disse planteskadegørere. Overordnet er de regulerede planteskadegørere inddelt i karantæneskadegørere og regulerede ikke-karantæneskadegørere (RNQP). Karantæneskadegørere er skadegørere, som ikke findes på EU's territorium eller kun i meget begrænset omfang. Reguleringens formål er at forhindre, at de indføres og etablerer sig i EU eller spredes. RNQP'ere er skadegørere, som allerede findes på EU's territorium, men hvor deres udbredelse skal forhindres eller bremses. Derudover er der skadegørere, som kun er regulerede i såkaldte beskyttede zoner.

Når du handler med frø indenfor EU's grænser, dvs. også internt i Danmark, kan der være krav om, at varen skal følges af et plantepas.

Når du importerer frø fra lande udenfor EU, eller når du eksporterer frø ud af EU, skal varen følges af et plantesundhedscertifikat (Phytosanitary certificate), som attesterer, at varen lever op til en række plantesundhedsmæssige krav. Hvilke krav, der skal overholdes ved import til EU, fremgår af Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 2019/2072 bilag VII. Læs mere om import i Vejledning om import af planter og planteprodukter⁵¹. Kravene, når du eksporterer, afhænger af hvilke krav, det importerende land stiller. Læs mere om plantesundhedscertifikater i kapitel 7.1.2.

Udover de faste krav⁵², findes også hasteforanstaltninger for visse skadegørere. Hasteforanstaltninger er midlertidige foranstaltninger, som er indført for at håndtere en forestående plantesundhedsmæssig risiko, som ikke er håndteret i de permanente regler. Krav i forbindelse med hasteforanstaltninger fremgår af

⁵⁰ Se bilag 7 for definition af planter.

⁵¹ [Du finder Vejledning om import af planter og planteprodukter her](#)

⁵² [Kravene fremgår af Kommissionens gennemførelsesforordning \(EU\) 2019/2072, som du finder her](#)

Landbrugsstyrelsens vejledningsmateriale, f.eks. Vejledning i brugen af plantepas og Vejledning om import af planter og planteprodukter.

7.1.1 Plantepas

Et plantepas er en officiel mærkeseddel, som viser, at planterne og planteprodukterne er underlagt officiel kontrol på produktionsstedet og fundet frie for EU-karantæneskadegørere og overholder tolerancerne for RNQP'ere. Lovgivningen lister omkring 170 karantæneskadegørere. Plantepasset skal følge planter, planteprodukter og andre objekter, som flyttes mellem virksomheder inden for Unionens område. Den generelle regel er, at plantepasset bruges i alle de professionelle handelsled.

Plantepasset sikrer sporbarhed og garanterer, at varen lever op til en række plantesundhedsmæssige krav. Hvilke planter, der kræver plantepas, og hvilke krav der skal overholdes, fremgår af Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 2019/2072 bilag IV, V, XIII og XIV.

Figur 7.2. Certificeringsmærkeseddel med plantepasdelen fremhævet med en rød ring. I dette tilfælde er plantepassets oplysninger indarbejdet i mærkesedlen. Det andet eksempel er et plantepas, som ikke er en del af en certificeringsmærkeseddel hvor A: Botanisk navn(e); B: Medlemsstaten (iso-landekoden), og registreringsnummer for operatøren, som udsteder plantepasset; C: Sporbarhedskode; D: Oprindelsesland.

Ikke alle må udstede plantepas. Virksomheder og personer, der har søgt om og har fået godkendelse af Landbrugsstyrelsen til at udstede plantepas, kan udstede og forsyne planter med plantepas. For at kunne udstede og forsyne planter med plantepas, skal du opfylde en række krav (kompetencekrav). Plantepasset skal principgodkendes af styrelsen som en del af godkendelsesproceduren. Hvis du ikke producerer, men alene videresælger planter m.m., som skal forsynes med plantepas, skal du sørge for, at hver handelsenhed, f.eks. sæk med frø, er forsynet med plantepas. Det betyder, at hvis du opdeler handelsenheder i to eller flere nye handelsenheder, skal du udstede plantepas til hver af de nye handelsenheder. Alternativt skal du sørge for at få din leverandør til at forsyne de salgsklare enkelte handelsenheder med plantepas.

Eksempler

En virksomhed indkøber et parti af 10 kg. sække med rødbedefrø fra Holland. Sækkene er forsynet med plantepas fra den hollandske producent. Virksomheden vil udportionere til poser med 20 g., som skal sælges til havecentre, som videresælger til forbrugere. Virksomheden opdeler handelsenheden (10 kg. sæk) i flere nye handelsenheder (20 g. pose) og videresælger til et professionelt handelsled (havecenteret). De nye handelsenheder skal have plantepas på. Virksomheden skal derfor opfylde kompetencekravene og godkendes af Landbrugsstyrelsen til at udstede plantepas.

En virksomhed indkøber et parti på 10 tons vårraps i Sverige. Partiet er fordelt på 100 sække à 10 kg. Sækkene sælges forseglet videre til en jordbruger. Hver handelsenhed (10 kg. sæk) er

forsynet med plantepas fra den svenske producent. Virksomheden videresælger til et professionelt handelsled (jordbrugeren), men opdeler ikke handelsenheden (10 kg. sæk). Virksomheden skal derfor ikke udstede nye plantepas.

En virksomhed importerer et parti på 1 ton lucerne fra New Zealand (ikke medlem af EU). Partiet følges af et plantesundhedscertifikat udstedt af de New Zealandske myndigheder. Virksomheden anmelder importen til Landbrugsstyrelsen. Virksomheden udportionerer frøene til 10 kg. poser, som skal sælges i virksomhedens egen butik til haveejere. Virksomheden skal ikke forsyne poserne med plantepas, da der ikke videresælges til et professionelt handelsled.

Plantesundhedsmæssig kontrol, der er grundlaget for udstedelse af plantepas, er ikke en del af frøcertificeringskontrollen og skal udføres særskilt af Landbrugsstyrelsen. I nogle tilfælde er det dog muligt at kontrollen udføres af en avlskontrollør eller et frøanalyselaboratorium, der er autoriseret til det. Se listen over hvilke arter og hvilke sygdomme, hvor dette er en mulighed i Vejledning om brugen af plantepas, bilag 3⁵³. Al anden plantesundhedsmæssig kontrol skal altid rekvireres hos Landbrugsstyrelsen. Frøarter, der kan angribes af karantæneskadegørere, beskyttet zone skadegørere eller er omfattet af hasteforanstaltninger, som fx tomatskrumpevirus, skal altid kontrolleres officielt, dvs. af Landbrugsstyrelsen.

Udstedes plantepas til frø med officiel EU-certificeringsmærkeseddel, skal plantepasset være en del af den officielle mærkeseddel. Er der tale om andre mærkesedler, f.eks. grå mærkesedler eller leverandørmærkesedler, skal plantepasset være en separat mærkeseddel. Det samme gælder ved OECD-certificering, da det heller ikke er muligt at kombinere plantepasset med en OECD-mærkeseddel. Du kan læse mere om mærkesedler i kapitel 6.2.5.

Landbrugsstyrelsen har udgivet Vejledning om brugen af plantepas som beskriver plantepasset og dets anvendelse. Du finder særskilt information om plantepas til handel med frø i Plantepasvejledningens kapitel 3.1 og bilag 3.

7.1.2 Plantesundhedscertifikat

Plantesundhedscertifikater anvendes ved handel med lande udenfor EU. Importerer man frø til EU skal EU's importkrav overholdes. Disse regler fremgår af Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 2019/2072, bilag VII. Reglerne skal sikre mod, at der indslæbes uønskede planteskadegørere til Danmark og EU. Reglerne håndhæves af Landbrugsstyrelsen. Reglerne indebærer, at der skal udføres importkontrol med en lang række planter og planteprodukter, der importeres til EU. Ved kontrollen kontrolleres både dokumentation, og forsendelsen ses igennem for symptomer, og der tages evt. en prøve, som analyseres af det officielle diagnostiske laboratorium. For visse planteprodukter er der krav om plantesundhedscertifikat ved import, men derimod ikke obligatorisk importkontrol. Landbrugsstyrelsen har udgivet Vejledning om import af planter og planteprodukter, Plantesundhedskontrol som beskriver reglerne. Du kan læse om øvrige regler for import af frø i denne vejlednings kapitel 8.

Vil du eksportere frø til et land udenfor EU, kan der også være krav om plantesundhedscertifikat. Dette afhænger af det modtagende lands importkrav. Du kan læse mere om krav ved eksport, og hvordan du kommer i gang med at eksportere på Landbrugsstyrelsens hjemmeside⁵⁴.

⁵³ Du finder Vejledning om brugen af plantepas her

⁵⁴ Du kan læse mere om krav ved eksport, og hvordan du kommer i gang med at eksportere her

8. Import, eksport og samhandel i EU

I dette kapitel kan du læse om, hvilke regler du skal være opmærksom på, når du handler med frø i EU. Her kan du også læse om, hvilke krav der bliver stillet ved handel med lande udenfor EU.

8.1 Samhandel og import

Når du handler frø med andre EU-medlemsstater (samhandel) eller importerer frø fra lande uden for EU, er der en række krav, som du skal være opmærksom på. Som udgangspunkt gælder de samme produktionskrav i hele EU, og disse krav stiller EU også ved import fra lande uden for EU.

Danmark har derudover fået tilladelse til at kræve strengere krav opfyldt ved indførsel fra andre EU-medlemsstater og import af frøpartier af sædekorn. Det skyldes, at vi i Danmark har et udryddelsesprogram for flyvehavre, der gør, at vi kan stille strengere krav til sædekorn end EU's minimumsnormer, se kapitel 4.3.2.

Reglerne om samhandel og import er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 3 og 13 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om sædekorn og kapitel 3 og 12 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

8.1.1 Indførsel af frø fra andre EU-medlemsstater (samhandel)

Der gælder de samme regler for samhandel i EU, som der gælder for handel i Danmark. Det betyder, at frø, der er certificeret i en anden EU-medlemsstat, kan indføres og handles i Danmark. Du skal være opmærksom på, at der er en række betingelser, som skal være opfyldt:

- 1) Sorten skal være optaget på den danske sortliste⁵⁵ eller på en af EU's fælles sortslister⁵⁶.
- 2) Frøpartiet skal være certificeret og mærket efter EU-reglerne i en EU-medlemsstat; frøpartier af standardfrø, økologisk heterogent materiale og økologiske sorter til økologisk brug kan ligeledes indføres, hvis de er produceret i en anden EU-medlemsstat og mærket efter EU-reglerne.

Derudover skal frøpartier af sædekorn med en samlet vægt på over 100 kg, som indføres med henblik på handel, anmeldes til TystofteFonden og være ledsaget af en officiel erklæring om, at

- a) Det er avlet på et areal, der ved avlskontrol er fundet fri for flyvehavre, og at en prøve på mindst et kg af partiet er undersøgt og fundet fri for kerner af flyvehavre, eller
- b) En prøve på tre kg af partiet er undersøgt officielt i afsenderlandet eller af et EU-autoriseret frøanalyaselaboratorium, og er fundet fri for kerner af flyvehavre.

Kravet om, at partier af sædekorn skal ledsages af en officiel erklæring og anmeldes til TystofteFonden gælder ikke for majsudsæd og alm. kanariegræs.

Supplerende krav ved indførsel af udlægspartier

Der gælder særlige regler for indførsel af frøpartier, der skal anvendes til videre fremavl (udlægspartier):

- 1) Frøpartiet skal altid anmeldes til TystofteFonden
- 2) Ved anmeldelsen skal du medsende kopi eller foto af partiets mærkeseddel
- 3) En prøve af partiet, som er udtaget af en officiel eller autoriseret prøvetager i EU, skal anmeldes til kontroldyrkning ved TystofteFonden eller ved myndigheden i en anden EU-medlemsstat eller en medlemsstat af det Europæiske Økonomiske Samarbejde, se kapitel 6.4.
- 4) Sorten skal være

⁵⁵ Du finder den danske sortliste i bilag 2 i bekendtgørelse om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortliste [her](#)

⁵⁶ Du finder EU's fælles sortslister [her](#)

- a) Optaget på den danske sortsliste eller på en af EU's fælles sortslister,
- b) Anmeldt til optagelse på den danske sortsliste, eller
- c) Tilladt anvendt i en stat, der ikke er medlem af Den Europæiske Union, forudsat at avlen skal udføres til denne stat.

Supplerende krav ved indførsel af ikke-endeligt certificeret frø

Frøpartier kan indføres som ikke endeligt certificeret frø (grå mærkesedler) med henblik på certificering i Danmark eller med henblik på oprensning og udførsel som ikke endeligt certificeret frø. Der gælder følgende betingelser:

- 1) Frøpartiet skal altid anmeldes til TystofteFonden
- 2) Partiet skal være mærket med en officiel grå mærkeseddel og et officielt følgedokument som beskrevet i bekendtgørelsernes bilag om mærkning. Kopi eller foto af mærkesedlen og det officielle følgedokument skal sendes til TystofteFonden.
- 3) Sorten skal være optaget på den danske sortsliste eller på EU's fælles sortsliste, hvis frøpartiet skal certificeres.

8.1.2 Import af frø fra tredjelande

Der kan kun ske import af frø fra tredjelande, hvis produktionen i landet er godkendt som ligestillet med gældende krav til produktion i EU, se mere nedenfor.

Frøpartier af arterne i kolonne 3 i bilag 1, som du importerer fra lande udenfor EU, skal opfylde samme kvalitetskrav, som der gælder i EU.

Importen skal anmeldes til TystofteFonden med kopi eller foto af den officielle OECD-mærkeseddel og OECDcertifikat og et ISTA orange analysebevis, eller for USA og Canada et AOSA-analysecertifikat. Importen skal ligeledes anmeldes til Landbrugsstyrelsen af plantesundhedshensyn, se kapitel 7.1.2.

Følgende betingelser gælder ved import af certificeret frø:

- 1) Import kan kun ske fra ligestillede tredjelande og for de arter/artsgrupper, som landet er ligestillet for jf. bilag 3
- 2) Frøpartiet skal være officielt OECD-certificeret og mærket efter OECD-reglerne og følges af et OECD-certifikat, se kapitel 3.9
- 3) Frøpartiet skal være officielt mærket med en erklæring om, at frøet opfylder de betingelser, der er fastsat i EU-reglerne, bortset fra dem, der vedrører sortsægthed og sortsrenhed. Erklæringen skal have følgende ordlyd: »EF-bestemmelser og -normer« eller på engelsk »EC rules and standards«
- 4) Sorten skal være
 - a) Optaget på den danske sortsliste eller på en af EU's fælles sortslister, eller
 - b) (For udlægspartier) tilladt anvendt i en stat, der ikke er medlem af Den Europæiske Union, forudsat at avlen skal udføres til denne stat
- 5) Frøpartier af sædekorn skal være ledsaget af en officiel erklæring om, at
 - a) Det er avlet på et areal, der ved avlskontrol er fundet fri for flyvehavre, og at en prøve på mindst et kg af partiet er undersøgt og fundet fri for kerner af flyvehavre, eller
 - b) En prøve på tre kg af partiet er undersøgt officielt i afsenderlandet eller af et EU-autoriseret frøanalyselaboratorium, og er fundet fri for kerner af flyvehavre.

Import af certificerede frøpartier med en vægt på over 2 kg og partier af ikke endeligt certificeret frø skal altid anmeldes til TystofteFonden.

Supplerende betingelser ved import af udlægspartier

Hvis frøpartiet skal anvendes som udlægsparti, skal en prøve af partiet, som er udtaget af en officiel eller autoriseret prøvetager i EU, anmeldes til kontroldyrkning ved TystofteFonden eller ved myndigheden i en anden EU-medlemsstat eller en medlemsstat af det Europæiske Økonomiske Samarbejde, medmindre kontroldyrkning allerede har fundet sted et af ovenstående steder, se kapitel 6.4. Resultatet af kontroldyrkningen skal sendes til TystofteFonden forud for certificering af avlen.

Supplerende krav ved import af ikke-endeligt certificeret frø

Hvis frøpartiet er ikke endeligt certificeret, skal det være mærket med en officiel grå OECD-mærkeseddel og et officielt OECD-følgedokument, som beskrevet i bekendtgørelsernes bilag om mærkning.

Hvad betyder ligestillede tredjelande?

For at importere frøpartier kræver det, at eksportlandet er godkendt af EU. Godkendte lande kaldes ligestillede tredjelande. Det er lande, hvor EU har vurderet, at deres sorts- og certificeringssystemer lever op til EU's krav. Du finder de ligestillede lande i bilag 3. For hvert land er anført de arter/artsgrupper, som landet er ligestillet for⁵⁷.

Undtagelser fra ligestillingsafgørelsen

Forældermateriale og mindre mængder frø til officiel kontrol, afprøvning og undersøgelse samt frø, der ikke er til kommercielt brug, kan importeres uden en ligestillingsafgørelse, når frøet følges af et officielt plantesundhedscertifikat. Det samme gælder frø af arter, der ikke er med i bilag 1.

Hvad med Nordirland?

I forbindelse med Storbritanniens udmeldelse af EU er det indtil videre aftalt, at Nordirland fortsat certificerer frø efter EU's regler og normer. Det betyder, at Nordirland fortsat er en del af EU's indre marked med mulighed for samhandel med EU på lige vilkår. Import fra Nordirland anses derfor indtil videre som indførsel fra en anden EU-medlemsstat.

Krav om plantesundhedscertifikat ved import

Hvis du ønsker at indføre frø og frøpartier fra lande udenfor EU, skal du være opmærksom på EU's plantesundhedskrav, se kapitel 7, og sikre dig et plantesundhedscertifikat fra eksportlandet, når frøet importeres til Danmark.

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside finder du lister over frø, der er omfattet af de nævnte krav, og her kan du også finde yderligere oplysninger om procedurer ved import af frø, der har plantesundhedsmæssige importkrav⁵⁸, samt om planteskadegørere⁶⁸.

8.2 Eksport

Ved eksport af frøpartier ud af EU gælder importlandets krav. De fleste lande kræver OECD-certificering og mærkning, men nogle lande accepterer desuden EU-certificerede og –mærkede frøpartier.

⁵⁷ [Du finder også de ligestillede tredjelande og hvilke arter, der er godkendt til, i EU-Kommissionens beslutning 2003/17/EC her](#)

⁵⁸ [Du kan læse mere om import og plantesundhedsmæssige krav for frø her](#)

⁶⁸ [Du kan læse mere om skadegørere her](#)

Danmark har en stor samhandel og eksport af frø

Danmarks samhandel i EU og eksport af frø er i fremgang og er nu på ca. 3 milliarder kroner om året. Danske frø handles og eksporteres i dag til over 80 lande verden over. Handlen og eksporten er spredt på forskellige plantearter, især græs-, kløver og havefrø, herunder spinatfrø. Danmark står for mere end 50 pct. af EU's produktion af græs- og kløverfrø. Denne førerposition skyldes dygtige avlere og et gunstigt klima, højt specialiserede planteforædlings- og handelsvirksomheder som producerer certificeret frø, der lever op til kvalitetsnormer for handel i EU og internationalt, samt en langsigtet forsknings- og forsøgsindsats.

Foto: Vikima seed

8.3 OECD-certificering (international handel)

OECD-certificering er en certificering, der dels anvendes i forbindelse med eksport ud af EU og dels kræves ved import til EU.

OECD-certificering er en sortscertificering, som især garanterer frøets sortsægthed og sortsrenhed gennem regler om sporbarhed og mærkning. OECD-reglerne har fastlagt kvalitetsnormer for bederoe, hvor der er fastlagt norm for specifik renhed, spireevne og vandindhold. For øvrige arter gælder ingen kvalitetsnormer, men der skal altid foreligge et ISTA-analysebevis⁵⁹ på et OECD-certificeret parti.

Når et parti skal OECD-certificeres, er det et krav, at sorten er optaget på OECD's liste over godkendte sorter⁷⁰. Optagelse på OECD's sortsliste sker normalt automatisk, når en sort optages på en national sortsliste i en EU-medlemsstat. Hvis sorten er på sortsliste i en EU-medlemsstat, men ikke på OECD's sortsliste, skal du henvende dig til sortsmyndigheden i den pågældende medlemsstat, som kan være behjælpelig med hurtigt at få sorten på OECD's sortsliste.

⁵⁹ Alternativt et AOSA-analysecertifikat, hvis der er tale om frøpartier fra USA og Canada. ⁷⁰

[Du finder OECD's sortsliste her](#)

Plantenyhedsnævnet kan certificere partier efter OECD-reglerne. Partierne skal anmeldes elektronisk til TystofteFonden, der fungerer som sekretariat for Plantenyhedsnævnet. Mulighed for OECD-certificering fremgår af kapitel 10 i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Frøpartier af arter, der er nævnt i bilag 1, kolonne 3 og 5, og som er OECD certificerede i EU, må ikke handles i EU, men kan udelukkende bruges til eksport ud af EU.

OECD-certificering er baseret på OECD's regler om handel med frø. OECD-reglerne indeholder regler for følgende artsgrupper:

- Græsser og bælgssæd
- Korsblomstrede arter og andre olie- og spindplantearter
- Sædekorn
- Sukker- og foderroer
- Jordkløver og lignende arter
- Majs
- Sorghum
- Grøntsagsfrø

OECD har desuden vejledninger om kontroldyrkning, avlskontrol, egnede karakterer ved bedømmelse af sortsrenhed, opformering i andre lande, autorisation af avlskontrollører, prøvetagere og frøanalyzelaboratorier, samt internationalt anerkendte bio- og molekylærbiologiske metoder til bedømmelse af sortsrenhed og sortsægted.

Omkostninger forbundet med OECD-certificering og kontrol betales af virksomheden. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside⁶⁰.

8.3.1 Certifikater ved eksport og import

OECD-certificerede partier skal være ledsaget af et officielt OECD-certifikat, som udstedes af certificeringsmyndigheden i det land, der certificerer partiet. Partierne skal desuden være ledsaget af et internationalt analysebevis⁷². Når Plantenyhedsnævnet har OECD-certificeret et parti frø, kan du anmode nævnet om at udstede et OECD-certifikat på partiet.

OECD-certifikatet indeholder oplysning om det OECD-regelsæt, der gælder for artsgruppen, hvem certificeringsmyndigheden er, partiets referencenummer, art, sort, oplysning om evt. ompakning eller ommærkning, partiets vægt, antal pakningsenheder og partiets kategori.

8.3.2 Særlige OECD-regler for opformering

Opformering i lande udenfor EU, hvor avlen skal certificeres i EU

Hvis din virksomhed skal opformere frø i et land udenfor EU, skal du anmelde det til certificeringsmyndigheden i det land, som har optaget sorten på OECD-sortlisten. Det fremgår af OECD-sortlisten, hvilke lande, der har registreret sorten på sortlisten.

Anmeldelsen skal ske forud for opformeringen med information om

- Art
- Sort
- Partistørrelse på udsæden

⁶⁰ [Du kan læse mere om anmeldelse til sortsafprøvning og certificering af frø i Danmark her](#) ⁷²

Normalt et ISTA-analysebevis. For Canada og USA tillades også et AOSA-analysebevis.

- Udsædens kategori

72

- Certificeringsland
- Ønsket kategori på det avlede frø
- Land, hvor opformeringen skal ske
- Navn og adresse på den virksomhed, der skal opformere frøet.

Certificeringsmyndigheden i landet, hvor sorten er registreret, sender herefter information til certificeringsmyndigheden i det land, hvor frøet skal opformeres, hvis opformeringslandet ønsker det.

Når avlen efterfølgende skal importeres og certificeres i en EU-medlemsstat, skal frøet være mærket, som ikke endeligt certificeret frø, og der skal medfølge et OECD-certifikat, jf. kapitel 8.3.1.

Opformering i Danmark, hvor avlen skal certificeres i lande udenfor EU

Hvis din virksomhed skal opformere et parti frø i Danmark for en virksomhed i et land udenfor EU, skal du anmelde det til avlskontrol og kontroldyrkning ved TystofteFonden i så god tid, at fonden kan rekvirere en beskrivelse og standardprøve af sorten, inden fristen for udsåning af en partiprøve i kontrolmarken, medmindre kontroldyrkningen af udlægspartiet sker ved myndigheden i en anden medlemsstat af Den Europæiske Union eller medlemsstat af det Europæiske Økonomiske Samarbejde. Avlen kan efterfølgende mærkes som ikke-endeligt certificeret frø, og Plantenyhedsnævnet kan udstede et OECD-certifikat, til brug for certificering af avlen i modtagerlandet.

9. Blandinger

Dette kapitel beskriver, hvilke betingelser der gælder for blandinger af frøpartier. Her kan du finde en tabel over mulige blandinger, som overskueliggør sammensætningerne. Der skelnes mellem blandinger til avl af foderplanter og ikke til foderplanter, specialblandinger samt sortsblandinger.

Blandinger af frøpartier kan handles på særlige betingelser. Formålet med sådanne blandinger kan f.eks. være at give en højere modstandsdygtighed overfor sygdom eller et bedre foder. Der er forskellige typer af blandinger, afhængig af hvilke arter/sorter, som indgår. Som udgangspunkt består alle blandinger af certificerede frøpartier af landbrugsarter og grøntsagsarter eller af frøpartier af standardfrø af grøntsagsarter. Selve blandingen er som sådan ikke certificeret, men blandingen skal leve op til de gældende kvalitetskrav for den relevante kategori samt forseglings- og mærkningskrav.

Der er ikke krav til maksimal partistørrelse for selve blandingen, men de certificerede partier, der indgår i blandingen, skal overholde de normale krav til maksimale partistørrelser, se kapitel 6.1.1.

Der er krav til virksomheden i forbindelse med produktion af blandinger, f.eks. skal virksomheden føre regnskab med forbrug og handel med frø, have installeret blandeudstyr, der sikrer en ensartet blanding, have passende procedurer for blandingsoperationerne, og have en person, der har direkte ansvar for blandingsoperationen. Virksomheder, der producerer frøblandinger bestemt til avl af foderplanter, skal derudover føre et register over blandingerne.

Der gælder mærkningskrav, f.eks. skal mærkesedlen for blandinger normalt være grøn, se dog kapitel 9.1.4 om sammensatte sorter af olie- og spindplanter. Mærkningskravene fremgår af bekendtgørelsernes bilag om mærkning. Blandinger skal fremstilles under prøvetagerens tilsyn.

Blandingspartier skal anmeldes til TystofteFonden. TystofteFonden kontrollerer blandingspartier stikprøvevis.

Hvis der indgår certificerede partier fra en anden EU-medlemsstat eller certificerede partier fra et ligestillet tredjeland, skal hvert parti anmeldes til TystofteFonden forud for anmeldelse af blandingen, se kapitel 8 og bilag 3.

Reglerne om blandinger er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 15 i bekendtgørelse om markfrø og kapitel 14 i bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Afhængig af art, er forskellige blandinger mulige:

Type blanding	Art, jf. bilag 1, som <u>skal</u> indgå	Art som <u>kan</u> indgå	Se kapitel
Blandinger til produktion af foderplanter	En eller flere af følgende arter: Foderplanter (græsser godkendt til foderbrug, bælplanter og andre arter af foderplanter) Bederoer Olie- og spindplanter Sædekorn Grøntsagsarter	Ikke relevant	9.1.1
Blandinger, som <u>ikke</u> er til produktion af foderplanter	En eller flere af følgende arter: Foderplanter (græsser, bælplanter og andre arter af foderplanter)	Bederoer Olie- og spindplanter Sædekorn Grøntsagsarter Arter der ikke er nævnt i bilag 1	9.1.2

Specialblandinger af markfrø	En eller flere af følgende arter: Foderplanter (græsser godkendt til foderbrug, bælplanter og andre arter af foderplanter) Bederoer Olie- og spindplanter	Ikke relevant	9.1.3
Sammensatte sorter af olie- og spindplanter	En af følgende arter: Olie- og spindplanter	Ikke relevant	9.1.4
Sortsblandinger af sædekorn	Sædekorn	Ikke relevant	9.1.5
Sortsblandinger af standardfrø af grøntsagsfrø	Grøntsagsarter	Ikke relevant	9.1.6

Tabel 9.1. Typer af frøblandinger

NB. Der skelnes i EU-reguleringen mellem arter af foderplanter og avl af foderplanter

Arter af foderplanter fremgår af bilag 1. Det drejer sig om græsser, bælplanter samt kålroe, fodermarkål, honningurt og olieræddike.

Produktion af foderplanter er et formål, dvs. det som frøene anvendes til, som f.eks. foderbrug, brødfremstilling, malt osv.

9.1.1 Blandinger til produktion af foderplanter

Certificerede partier af arter, der indgår i bekendtgørelse om markfrø (dog ikke partier af græsser, der ikke er godkendt til foderbrug, hvilket i praksis betyder plænegræsser), bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø, kan blandes og handles i blandinger til produktion af foderplanter. Der er strengere krav til hvilke arter, der kan indgå i blandinger, som skal anvendes til produktion af foderplanter, end til blandinger, der ikke skal anvendes til foder jf. kapitel 9.1.2.

De indgående partier skal være certificerede eller standardfrø og dermed opfylde de relevante bekendtgørelsers kvalitetsnormer, inden de må anvendes i en blanding, se kapitel 4.3 og 11.2.

9.1.2 Blandinger, som ikke er til produktion af foderplanter

Certificerede partier af arter, der indgår i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø, kan blandes og handles i blandinger, som ikke er til produktion af foderplanter. Udover de nævnte arter, kan der også indgå frøpartier af arter, der ikke er med i de tre bekendtgørelser.

Der skelnes mellem blandinger til produktion af foderplanter, se kapitel 9.1.1, og andre blandinger. Andre blandinger kan f.eks. være plænegræsblandinger.

Det er et krav, at der indgår en eller flere arter af foderplanter i blandingen, dvs. græsser, bælplanter, kålroe, fodermarkål, honningurt eller olieræddike, se bilag 1.

De indgående partier, af arter, der er med i de tre bekendtgørelser, skal være certificerede eller godkendt som standardfrø og dermed opfylde de relevante bekendtgørelsers kvalitetsnormer, inden de må anvendes i en blanding, se kapitel 4.3 og 11.2.

9.1.3 Specialblandinger af markfrø

Certificerede partier af forskellige arter og sorter, der indgår i bekendtgørelse om markfrø, kan blandes og handles som specialblandinger på bestilling af jordbrugeren.

De indgående partier skal være certificerede og dermed opfylde kvalitetsnormerne i bekendtgørelse om markfrø, inden de må anvendes i en blanding, se kapitel 4.3. Blandingen skal have en anden sammensætning end frøblandinger nævnt på den registrerede virksomheds bestillingsliste.

9.1.4 Sammensatte sorter af olie- og spindplanter

Certificerede partier af olie- og spindplanter kan handles som sammensatte sorter, hvor et parti af en hunkomponent blandes med et parti af en hankomponent for at sikre bestøvning. Muligheden blev især brugt tidligere ved produktion af særlige hybridsorter.

De indgående partier skal være certificerede og dermed opfylde kvalitetsnormerne i bekendtgørelse om markfrø, inden de må anvendes i en blanding, se kapitel 4.3.

Blandingsforholdet bestemmes af de personer, der er ansvarlige for vedligeholdelsen af de enkelte komponenter og blandingen skal anmeldes til TystofteFonden. Frøene af han- og hunkomponenter skal farvebejdses med forskelligfarvet bejdsemiddel af hensyn til kontrol af blandingsforholdet.

Der gælder mærkningskrav, fx skal mærkesedlen være blå med grøn diagonal stribe. Mærkningskravene fremgår af bekendtgørelsens bilag om mærkning.

TystofteFonden kontrollerer blandingspartier stikprøvevis.

9.1.5 Sortsblandinger af sædekorn

Sortsblandinger af sædekorn bruges i stigende grad i forbindelse med ønsket om mere robuste afgrøder i forhold til sygdoms- og skadedyrsangreb, bl.a. som følge af klimaforandringer og for at reducere brugen af pesticider. Certificerede partier af forskellige sorter af samme art, der indgår i bekendtgørelse om sædekorn, kan blandes og handles som sortsblandinger. Blandingen skal anmeldes til godkendelse ved TystofteFonden, som godkender sortsblandinger, når videnskabelige eller tekniske erfaringer har vist, at blandingen er særligt velegnet til at begrænse udbredelsen af visse skadegørere. Ved sammensætning af blandingen skal der tages hensyn til sorterens dyrkningsegenskaber, som f.eks. sorterens højde og modningstidspunkt.

Sortsblandinger skal derudover opfylde følgende kriterier for at blive godkendt:

- De anvendte sorter i en blanding skal hver især have et forholdstal for kerneudbytte på mindst 95 i gennemsnit af de seneste 5 års landsundersøgelser. For nye sorter med færre forsøgsår skal det gennemsnitlige forholdstal være 97
- Der må højst være fem dages forskel i modningstidspunkt for de anvendte sorter
- Der må højst være 15 cm forskel i strålængde på de anvendte sorter af vårsæd • Der må højst være 20 cm forskel i strålængde på de anvendte sorter af vintersæd.

Hvert år offentliggør Landbrugsstyrelsen⁶¹ og TystofteFonden⁷⁴ grænseværdier for sygdomstryk for relevante arter/sortsgupper, som også skal være overholdt, for at en given sortsblanding kan godkendes.

Certificerede partier kan indgå i sortsblandinger, selvom resultatet af den officielle laboratorieanalyse endnu ikke foreligger, når virksomheden har sikret sig, at EU's minimumsnormer er opfyldt, se kapitel 4.2.2, pkt. 2. De indgående partier skal prøvetages inden blanding af sorter.

Certificerede datterpartier kan indgå i sortsblandinger, se kapitel 4.3.4. Hvis blandingen produceres, inden de indgående partier er certificerede, er det virksomhedens ansvar at sikre sig, at EU's minimumsnormer er opfyldt forud for blandingen, se kapitel 4.2.2, pkt. 2. De indgående partier skal prøvetages inden blanding af sorter.

⁶¹ Kriterierne fremgår af kapitel 14 i bekendtgørelse om sædekorn

⁷⁴ [Du kan tilmelde dig TystofteFondens nyhedsbrev her](#)

Der gælder regler om gyldighed og forlængelse af gyldighed for de indgående partier og for sortsblandinger, se kapitel 4.3.5.

Ansøgninger om godkendelse af sortsblandinger skal sendes til TystofteFonden senest den 20. april for vintersæd og senest den 20. oktober for vårsæd. TystofteFonden tildeler den godkendte blanding et blandingsnummer, hvorefter blandingen kan produceres. Godkendelsen gælder kun for en virksomhed og for en sæson. Det betyder, at der skal indsendes ny ansøgning for sortsblandingen, hvis blandingen ønskes anvendt i den efterfølgende sæson, eller gyldigheden af restpartier af blandingen ønskes forlænget for den efterfølgende sæson. Andre virksomheder, der ønsker at producere samme blanding, skal selv ansøge om at få blandingen godkendt. Der vil gælde samme blandingsnummer for en sortsblanding, der er godkendt til flere virksomheder. Hvis der opstår behov for at få godkendt en sortsblanding efter ansøgningsfristen, kan virksomheden søge dispensation ved Landbrugsstyrelsen jf. kapitel 12.1.1.

Sortsblandinger skal indeholde tre eller fire sorter, der vægtmæssigt skal udgøre samme andel af blandingen.

Andre sortsblandinger af sædekorn

Uanset kravet om tre eller fire sorter i lige forhold i en sortsblanding, som nævnt ovenfor, kan TystofteFonden efter en konkret vurdering godkende sortsblandinger i et andet forhold, såfremt videnskabelige eller tekniske erfaringer godtgør, at en anden sammensætning er særligt egnet til at begrænse udbredelsen af visse skadegørere, f.eks. ved økologisk dyrkning.

De øvrige krav til sortsblandinger nævnt ovenfor gælder også for disse særlige blandinger.

Hybridsorter af rug

Det er desuden muligt at handle sortsblandinger af hybridrug og konventionel rug for at sikre en tilstrækkelig bestøvning og derved minimere risikoen for sygdom, som f.eks. meldrøjer. Disse blandinger skal ligeledes anmeldes til godkendelse ved TystofteFonden.

Hvis du ønsker at producere sortsblandinger af hybridrug og konventionel rug, skal blandingen indeholde mindst 90 % af hybridsorten. Blandingens skal være anmeldt til TystofteFonden med navne på de sorter, som indgår i den. Det skal fremgå, hvor stor en procentdel hver enkelt sort udgør af den samlede blanding. Blandinger af samme sorter med forskellige vægtindhold skal anmeldes hver for sig.

TystofteFonden tildeler den godkendte blanding et blandingsnummer, hvorefter blandingen kan produceres og ikke skal genanmeldes til TystofteFonden i efterfølgende sæsoner.

De indgående partier i blandingen skal være certificerede og dermed opfylde kvalitetsnormerne i bekendtgørelse om sædekorn, inden de må anvendes i en blanding, se kapitel 4.3.

Der gælder mærkningskrav, fx skal mærkesedlen for blandinger normalt være grøn. Mærkningskravene fremgår af bekendtgørelsens bilag om mærkning.

9.1.6 Sortsblandinger af standardfrø af grøntsagsfrø

Standardfrø af sorter af samme art må blandes og handles i småpakninger. Mærkningskrav fremgår af bilag 5 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

10. Småpakninger af foderplanter, bederoe og grøntsagsfrø

I dette kapitel kan du læse om småpakninger, herunder om anvendelsen, typer af småpakninger og vægtgrænser, samt hvilke krav, der gælder for småpakninger.

Småpakninger anvendes til handel med præcisionsfrø eller mindre mængder frø til den endelige forbruger, som f.eks. et landbrug, et gartneri eller en haveejer. Der er ikke krav om officiel mærkeseddel på en småpakning, men pakningen skal mærkes med en leverandøretiket.

Der er flere typer af småpakninger: EU-småpakninger for bederoefrø, EU A-småpakninger for blandinger, der ikke er til avl af foderplanter, EU B-småpakninger og småpakninger af grøntsagsfrø. Der gælder forskellige maksimale pakningsstørrelser afhængig af typen af småpakning.

Reglerne om småpakninger er baseret på EU's markedsdirektiver om handel med frø og fremgår af kapitel 16 i bekendtgørelse om markfrø og kapitel 14 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

10.1.1 Foderplanter og bederoer

En registreret virksomhed må udportionere partier af frø af foderplanter og af bederoe af kategorierne basisfrø og certificeret frø i småpakninger og sælge disse. Det er en forudsætning, at frøet overholder EU's kvalitetsnormer og er mærket efter de gældende mærkningskrav, som fremgår af bilag om mærkning i bekendtgørelse om markfrø.

Virksomheden skal anmelde produktionen af småpakninger til TystofteFonden, senest 14 dage efter lukning af småpakningerne, med oplysning om art, sort, om sorten er genetisk modificeret, referencenumre og mængder på de partier, der er opdelt. Når der udportioneres partier, der ikke er avlet i Danmark, skal der medsendes kopi af en mærkeseddel fra hvert af partierne. Hvis partiet er importeret fra et land udenfor EU, skal der medsendes kopi af et ISTA-analysebevis, eller for USA og Canada et AOSA-analysebevis, se kapitel 8 om import.

Der findes forskellige typer af småpakninger, og der gælder særlige vægtgrænser for pakningerne afhængig af type pakning og art:

Arter	Type småpakning	Tilladte, største pakningsstørrelse (nettovægt) ⁶²
Bederoe • Monogerm frø og præcisionsfrø	EU-småpakning	2,5 kg eller indtil 100.000 frønøgler
Bederoe • Andet frø	EU-småpakning	10 kg
Foderplanter • Blandinger af frø til andet formål end avl af foderplanter	EU A-småpakning	2 kg

⁶² Nettovægt er vægten af småpakningen, fraregnet et eventuelt indhold af granulerede bekæmpelsesmidler, pilleringsmidler og andre faste tilsætningsstoffer.

Foderplanter	EU B-småpakning	10 kg
• Rene arter af basisfrø, certificeret frø eller handelsfrø samt blandinger af frø		

Tabel 10.1. Typer af småpakninger for foderplanter og bederoer

10.1.2 Grøntsagsfrø

En registreret virksomhed må udportionere partier af grønssagsfrø af kategorierne certificeret frø og standardfrø samt frø af sorter, der er under afprøvning for optagelse på sortliste, i småpakninger.

Udportioneringen skal anmeldes til TystofteFonden senest 14 dage efter lukning af partiet, og virksomheden skal oplyse, hvornår udportioneringen indledes og forventes afsluttet.

Virksomheden skal ved anmeldelsen oplyse art, sort, om sorten er genetisk modificeret, mængde og referencenummer.

Småpakningerne skal være forseglet og mærket efter de gældende mærkningskrav, som fremgår af bilag om mærkning i bekendtgørelse om grønssagsfrø.

Der gælder vægtgrænser for småpakningerne. Vægtgrænserne fremgår af bilag 2 i bekendtgørelse om grønssagsfrø og er gengivet i tabellen:

Arter	Tilladte, største pakningsstørrelse (nettovægt) ⁶³
Haveært, slikært, sukkerært, havebønne og pralbønne	5 kg
Alm. asparges, bladbede, centnergræskar, havegulerod, havekørvel, haveskorzoner, kepaløg, majroe, mandelgræskar, radise, ræddike, rødbede, skalotteløg, spinat, tandfri vårsalat og vandmelon	500 g
Andre arter	100 g

Tabel 10.2. Typer af pakninger for grønssagsfrø

TystofteFonden kontrollerer ved stikprøver, om de udportionerede partier overholder EU's kvalitetsnormer, og om partierne er tilstrækkeligt sortsægte og sortsrene.

⁶³ Nettovægt er vægten af småpakningen, fraregnet et eventuelt indhold af granulerede bekæmpelsesmidler, pilleringsmidler og andre faste tilsætningsstoffer.

11. Handel med andet end certificeret frø

Her kan du læse om handel og produktion af bevaringssorter, standardfrø af grøntsagsfrø, hobby sorter, økologiske sorter til økologisk brug, økologisk heterogent materiale samt miljøfrøblandinger.

11.1 Produktion og handel med bevaringssorter

En bevaringssort er defineret som en landrace eller sort af landbrugsarter eller grøntsagsarter, der er naturligt tilpasset lokale eller regionale forhold, og som er truet af genetisk erosion. Der er tale om sorter med særlige behov i forhold til at sikre sorternes bevaring og brug. Derfor gælder der mere lempelige krav til sortsregistrering og godkendelse af frø af bevaringssorter.

Hvis du ønsker at producere og handle frø af bevaringssorter, skal din virksomhed registreres ved TystofteFonden. Produktion og handel må kun foregå i oprindelsesregionen. Sorten skal anmeldes til og godkendes af TystofteFonden for at blive sortsregistreret, se kapitel 2.3.

Du skal anmelde producerede partier af bevaringssorter til TystofteFonden senest 14 dage efter forsegling af partiet. Du skal ved anmeldelsen oplyse art, sort, mængde, referencenummer og dato for forsegling af partiet. Dato for forsegling af partiet må ikke være senere end den seneste prøvetagning af partiet for undersøgelse af partiets spireevne.

En sort, der er godkendt som bevaringssort, kan handles på lempelige vilkår i forhold til almindelige sorter, f.eks. er der ikke krav om officiel godkendelse eller certificering af frøet inden salg, og der er heller ikke krav om, at frøet skal analyseres ved et autoriseret laboratorium. Du skal blot sikre dig, at frøet opfylder EU's minimumsnormer for certificeret frø samt de danske normer for flyvehavre, gold havre og gold hejre, når du sælger frøet. For bevaringssorter af grøntsagsfrø er det tilstrækkeligt, at frøet opfylder minimumsnormerne for standardfrø. Minimumsnormerne for certificeret frø og standardfrø finder du i bilag 5 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om sædekorn og bilag 2 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Der gælder mængdebegrænsninger for bevaringssorter. Derfor skal du forud for hver produktionssæson anmelde størrelsen og beliggenheden af produktionsarealet samt den mængde frø, som du forventer at kunne sælge, til TystofteFonden. Vårafrøder skal anmeldes senest 1. januar og vinterafgrøder senest 1. juli. TystofteFonden fordeler herefter mængderne blandt producenterne. Du vil få besked fra TystofteFonden om den mængde frø, som du må bringe i handel i den efterfølgende sæson. Den samlede mængde frø, der gives tilladelse til for hver art, sort og sæson, kan ikke overstige mængderne nævnt i de relevante bilag 12 i bekendtgørelse om markfrø og bekendtgørelse om sædekorn og bilag 8 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Du skal sørge for, at der bliver udtaget en repræsentativ prøve af partiet efter regler i Instruks i prøvetagning af frø⁶⁴. Prøven skal analyseres for EU's minimumsnormer for renhed og spireevne efter gældende internationale metoder og vores anvisninger. Ved gældende internationale metoder mener vi f.eks. ISTA's regler⁶⁵. Der er ingen krav om, hvem der kan udtage og/eller analysere prøven. Du skal sende kopi af analyseresultatet, hvis TystofteFonden beder om det. Du skal opbevare en yderligere prøve af partiet i 2 år til brug for en eventuel officiel kontrol.

Der gælder vægtgrænser for, hvor store partier af landbrugsplanter og grøntsagsfrø må være afhængig af arten. Partier skal sælges i lukkede og mærkede pakninger, der er forsegledede, så forseglingen ødelægges ved åbning. De gældende partistørrelser og mærkningskrav fremgår af bekendtgørelserne om markfrø, sædekorn og grøntsagsfrø.

Du skal senest den 1. september indberette til TystofteFonden, hvilken mængde, der er bragt i handlen i den forudgående sæson.

⁶⁴ [Du finder Instruks i prøvetagning af frø her](#)

⁶⁵ [Du finder ISTA's regler på ISTA's hjemmeside her](#)

Omkostninger forbundet med sortsregistrering og kontrol betales af anmelderen. Taksterne fremgår af Bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

11.2 Standardfrø af grøntsagsfrø (undtagen cikorierod⁶⁶)

Frøpartier af grøntsagsarter (undtagen cikorierod) handles primært som standardfrø. Standardfrø er en kategori af grøntsagsfrø, der er underlagt mere lempelige produktionskrav end certificeret frø, idet der ikke stilles krav om avlskontrol, officielle analyser og certificering.

Kategorien blev oprindeligt indført som en midlertidig løsning i forhold til forsyningsvanskeligheder for certificeret frø, men er efterfølgende blevet permanent, og standardfrø er den mest anvendte kategori af grøntsagsfrø.

Hvis du ønsker at producere og handle standardfrø, skal din virksomhed registreres ved TystofteFonden.

Der er ikke krav om, at partier af standardfrø skal godkendes inden salg. Du skal sørge for, at der bliver udtaget en repræsentativ prøve af partiet efter regler i Instruks i prøvetagning af frø, se TystofteFondens hjemmeside⁶⁷. Prøven skal analyseres efter gældende internationale metoder og TystofteFondens anvisninger. Ved gældende internationale metoder mener vi her ISTA's regler⁶⁸. Formålet er, at undersøge om kvalitetsnormerne for standardfrø er opfyldt. Der er ingen krav om, hvem der kan udtage og/eller analysere prøven. Du skal sende kopi af analyseresultatet, hvis TystofteFonden beder om det. Du skal opbevare prøven af partiet i 2 år til brug for en eventuel officiel kontrol.

Sorten skal være optaget på den danske sortsliste eller på EU' fælles sortsliste.

Der gælder vægtgrænser for, hvor store partier af grøntsagsfrø til handel som standardfrø må være afhængig af arten. Partier skal sælges i lukkede og mærkede pakninger, der er forseglede, så forseglingen ødelægges ved åbning. De gældende kvalitetsnormer, partistørrelser og mærkningskrav fremgår af bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Du skal anmelde producerede partier af standardfrø til TystofteFonden senest 14 dage før påtænkt påbegyndt og afsluttet pakning af partiet. Du skal ved anmeldelsen oplyse art, sort, mængde, referencenummer og den forventede dato for forsegling af partiet. Dato for forsegling af partiet må ikke være senere end den seneste prøvetagning af partiet for undersøgelse af partiets spireevne. TystofteFonden kontrollerer ved stikprøver, om partierne overholder de gældende kvalitetsnormer og er tilstrækkeligt sortsægte og sortsrene, se kapitel 4.3.2 og kapitel 6.4.

Partier af standardfrø produceret i andre EU-medlemsstater må indføres og handles, når de er mærket efter EU-reglerne. Hvis du opdeler frøpartier af standardfrø fra andre EU-medlemsstater i mindre pakninger skal partiet anmeldes til TystofteFonden efter reglerne beskrevet ovenfor.

Hvis grøntsagsfrø importeres fra lande udenfor EU, skal partiet anmeldes som standardfrø til TystofteFonden efter reglerne beskrevet ovenfor. Frøet kan herefter handles i EU.

Reglerne om standardfrø er baseret på EU's markedsdirektiv om handel med grøntsagsfrø og fremgår af kapitel 13 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Omkostninger forbundet med sortsregistrering og kontrol skal betales af anmelderen. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

⁶⁶ Frø af cikorierod kan kun handles som certificeret frø efter samme regler, der gælder for landbrugsplanter, da den primært anvendes industrielt, se kapitel 4.2, 4.3 og 4.3.5.

⁶⁷ [Du kan læse mere om anmeldelse til sortsafprøvning og certificering af frø i Danmark, herunder gældende priser, på TystofteFondens hjemmesider her](#)

⁶⁸ [Du finder ISTA's regler på ISTA's hjemmeside her](#)

11.3 Handel med hobby sorter

En hobby sort er defineret som en sort af grøntsagsfrø, der ikke har nogen egentlig kommerciel produktionsværdi, men som er udviklet med henblik på dyrkning under særlige forhold. Særlige forhold kan f.eks. være manuel pasning og gentagen høst igennem dyrkningsæsonen.

Reglerne om hobby sorter er baseret på EU's markedsdirektiv om handel med grøntsagsfrø af bevarings- og hobby sorter⁶⁹ og fremgår af kapitel 16 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø.

Du kan læse mere om handel med hobby sorter i Vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring⁷⁰.

11.4 Økologiske sorter til økologisk brug

EU-Kommissionen har vedtaget to forsøgsordninger med udvikling af økologiske sorter til økologisk brug for frø af henholdsvis landbrugsarter og grøntsagsarter. Forsøgsordningerne træder i kraft 1. juli 2023. Ordningerne giver indtil videre mulighed for lempeligere krav i forhold til sortsregistrering indenfor følgende arter, se kapitel 2.4:

- *Hordeum vulgare* (byg)
- *Zea mays* (majs, med undtagelse af perlemajs (popcorn) og almindelig suktermajs)
- *Secale cereale* (rug)
- *Triticum aestivum* (hvede)
- *Daucus carota* (gulerod)
- *Brassica oleracea* (knudekål)

Der er ikke undtagelser fra krav om certificering, se kapitel 4.2.2 eller kontrol med handel som standardfrø, se kapitel 11.2.

Omkostninger forbundet med certificering og kontrol vil skulle betales af anmelderen. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale⁷¹ og TystofteFondens hjemmeside.

11.5 Økologisk heterogent materiale

Virksomheder kan efter økologiforordningens artikel 13 producere og handle med økologisk heterogent materiale⁷². Muligheden og kravene er yderligere uddybet i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189⁷³.

Ordningen omfatter alle arter af frø i bilag 1, men også grøntsagsplanter, frugtplanter og planteformeringsmateriale af vin, prydplanter, læggekartofler og frugtplanter er omfattet. Forstligt formeringsmateriale er ikke med i ordningen.

Ordningen bliver administreret af Landbrugsstyrelsen herunder registrering, se kapitel 2.5, og kontrol med identitet, kvalitet og mærkning.

Frøpartier af økologisk heterogent materiale, der er opført på en officiel dansk liste over økologisk heterogent materiale⁷⁴, se kapitel 4.2, eller på EU's liste over økologisk heterogent materiale⁷⁵, kan handles i EU uden at skulle opfylde de sædvanlige krav til sortsregistrering og med begrænsede krav til kvalitet, sundhed og identitet i forhold til de normale certificeringskrav i de relevante bekendtgørelser. Materialet skal dog opfylde grundlæggende mindstekrav til identitet, sundhedstilstand, analytisk renhed og spireevne samt emballering,

⁶⁹ Du finder Kommissionens direktiv 2009/145/EF [her](#)

⁷⁰ Du finder hobbyvejledningen [her](#)

⁷¹ Du finder bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale [her](#)

⁷² Du finder økologiforordningen (EU) 2018/848 [her](#). Forordningen er direkte gældende i Danmark.

⁷³ Du finder de nye bestemmelser om handel med økologisk heterogent materiale i EU-Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189 [her](#). Forordningen er direkte gældende i Danmark.

⁷⁴ Du finder listen over økologisk heterogent materiale [her](#)

⁷⁵ [Du finder listen her: *Listen er endnu ikke offentliggjort*]

mærkning og sporbarhed. Mindstekravet til spiringsprocent kan fraviges, hvis spiringsprocenten specifikt fremgår af mærkningen. Der er desuden krav til vedligeholdelse af materialet og krav til opbevaring af oplysninger om blandt andet anmeldelsen og eventuelle leverancer af økologisk heterogent materiale. Kravene er beskrevet i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189. Der er således pt. ikke formelle krav til ansøgningen, og at det er dermed op til ansøgeren selv at sørge for på tilstrækkelig vis at beskrive materialet, så vi kan vurdere, at kravene er overholdt.

Arealer med avl af økologisk heterogent materiale skal anmeldes til Landbrugsstyrelsen på planter&biosikkerhed@lbst.dk. Anmeldelse af arealer skal så vidt muligt ske senest 1. maj i avlsåret.

Landbrugsstyrelsen gennemfører risikobaseret kontrol og kan udtage stikprøver af frøpartier til laboratorieanalyse og kontroldyrkning for at kontrollere om kravene til handel med økologisk heterogent materiale er overholdt.

Økologisk heterogent materiale skal produceres i overensstemmelse med kravene i økologiforordningen i alle faser af produktionen, tilberedningen og distributionen⁷⁶. Derfor skal din virksomhed registreres hos Landbrugsstyrelsen, både i forhold til kontrol med handel og i forhold til kontrol med de økologiske produktionsregler.

Indtil videre koster det ikke noget at anmelde, producere og handle med økologisk heterogent materiale, idet Landbrugsstyrelsen afholder alle omkostninger forbundet med administration og kontrol i forbindelse med indkøring af ordningen. På sigt kan gebyrer for kontrol af ordningen dog komme på tale.

11.6 Produktion og handel med miljøfrøblandinger

Spørgsmålet om biodiversitet og bevarelse af plantegenetiske ressourcer har fået større og større betydning i de senere år, hvilket også fremgår af diverse tiltag på internationalt plan og på EU-plan. Derfor har Kommissionen taget initiativ til at gøre det muligt at bringe blandinger af foderplante frø i handelen, som er bestemt til anvendelse med henblik på bevarelsen af det naturlige miljø inden for rammerne af bevarelsen af de genetiske ressourcer. I de tilfælde, hvor de enkelte bestanddele af disse blandinger ikke opfylder de generelle krav til handel, har Kommissionen fastsat visse undtagelser.

Reglerne om miljøfrøblandinger er baseret på EU's markedsdirektiv om handel med miljøfrøblandinger⁹⁰ og fremgår af kapitel 17 i bekendtgørelse om markfrø.

Produktion og handel med miljøfrøblandinger må kun ske efter forudgående tilladelse fra TystofteFonden.

Registrerede virksomheder skal ansøge TystofteFonden om tilladelse til handel senest 1. marts i produktionsåret. Ansøgningskrav og betingelser fremgår af bekendtgørelsen. Produktion og handel må kun foregå i oprindelsesregionen, hvor Danmark betragtes som én samlet region.

Omkostninger forbundet med kontrol vil skulle betales af anmelderen. Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteforneringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside.

⁷⁶ Du kan læse om, hvilke økologiregler, der i øvrigt gælder på vores hjemmeside om økologi her ⁹⁰

Du finder Kommissionens direktiv 2010/60/EU her

12. Lovgivning mv.

I dette kapitel kan du læse om kontrol i virksomheder, dispensationsmuligheder, overtrædelse, sanktioner og bødeforlæg. Det er også her du kan læse om hvad du skal gøre, hvis du vil klage over en afgørelse. Endvidere findes et overblik over hvilke bekendtgørelser, der gælder for produktion og handel med frø.

TystofteFonden udfører kontrol med overholdelse af reglerne i bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø. Det betyder, at fonden kontrollerer virksomhedens registrering, autorisationer, opformering, produktion, import og salg.

Landbrugsstyrelsen udfører kontrol med de generelle plantesundhedsregler, herunder reglerne om plantepas, se kapitel 7.

12.1 Dispensationer og sanktioner

Landbrugsstyrelsen er den kompetente, nationale myndighed for reguleringen af produktion og handel med frø til kommercielt brug. En række myndighedsopgaver og kontrolopgaver indenfor området, er dog delegeret til andre institutioner, se kapitel 1.

Det er Landbrugsstyrelsen, der udarbejder de gældende bekendtgørelser og det er derfor også styrelsen, der i særlige tilfælde kan dispensere fra reglerne i bekendtgørelserne.

Det er også Landbrugsstyrelsen, der sanktionerer virksomheders overtrædelser af bestemmelserne i bekendtgørelserne og tager stilling til, hvad den relevante sanktion bør være.

Sanktioner kan være alt fra påbud og forbud til bødestraf.

12.1.1 Dispensationsmuligheder

Virksomheder kan søge Landbrugsstyrelsen om dispensation fra reglerne, f.eks. hvis anmeldelsesfrist for avlskontrol er overskredet, eller et parti ikke er anmeldt til udsåning i kontrolmarken. Landbrugsstyrelsen tager konkret stilling til ansøgningen, men kan kun give dispensationer i særlige tilfælde. Som udgangspunkt giver styrelsen kun dispensation i situationer, hvor virksomheden ikke selv er ansvarlig for, at kravet i bekendtgørelsen ikke kan overholdes, som f. eks. strømafbrydelser, hacking osv. Dog lægger styrelsen også i vurderingen vægt på, hvilke konsekvenser det vil have for virksomheden, hvis den ikke får dispensation. Og styrelsen lægger derudover vægt på, om kravene i bekendtgørelserne, f.eks. kvalitetsnormer, på tilstrækkelig måde kan sikres på anden vis.

12.1.2 Overtrædelse og sanktioner, herunder tilbagekaldelse af autorisation

Hvis en virksomhed har overtrådt reglerne i bekendtgørelserne vil Landbrugsstyrelsen tage konkret stilling til overtrædelsen. Landbrugsstyrelsen kan vælge at indskærpe reglerne eller politianmelde virksomheden med henblik på bødestraf. I særlige tilfælde kan Landbrugsstyrelsen udstede administrative bødeforlæg, se kapitel 12.1.3.

I tilfælde af politianmeldelse er det domstolene, der tager stilling til udmåling af bøden, Landbrugsstyrelsen kommer med en vurdering af overtrædelsen og indstiller et bødeniveau til politiet. I den forbindelse lægger vi vægt på overtrædelsens grovhed og på øvrige oplysninger om virksomheden.

Det fremgår af kapitel 21 i bekendtgørelse om markfrø, kapitel 18 i bekendtgørelse om sædekorn og kapitel 19 i bekendtgørelse om grøntsagsfrø, hvilke overtrædelser i bekendtgørelserne, der kan straffes med bøde.

Landbrugsstyrelsen kan tilbagekalde en autorisation, som TystofteFonden har givet til en avlskontrollør, en prøvetager eller et frøanalyselaboratorium, hvis betingelserne for autorisationen ikke er overholdt eller virksomheden ikke har betalt eventuelle skyldige gebyrer efter betalingsbekendtgørelsen. En afgørelse om tilbagekaldelse af autorisation kan indbringes for domstolene.

12.1.3 Administrative bødeforlæg

Landbrugsstyrelsen kan udstede administrative bødeforelæg for overtrædelse af reglerne i bekendtgørelse om sædekorn om salg af partier, før de er certificeret, se kapitel 4.2.2, pkt. 2. Når virksomheden benytter denne mulighed, er det et krav, at virksomheden sikrer sig og kan dokumentere, at EU's kvalitetsnormer er opfyldt på tidspunktet for handel.

Hvis det efterfølgende viser sig, at virksomheden har solgt partier af sædekorn, som ikke overholder EU's kvalitetsnormer, vil det dermed være en overtrædelse af bekendtgørelsens regler, som kan straffes med bøde.

Landbrugsstyrelsen udsteder administrative bøder på 5.000 eller 10.000 kr. pr. halvår. Landbrugsstyrelsen kan dog altid anmelde overtrædelser til politiet med henblik på en større bøde. Det vil vi gøre, hvis vi vurderer, at der er skærpende omstændigheder til stede. Det kan f.eks. være, hvis der er særligt mange eller grove overtrædelser, eller hvis vi vurderer, at der er tale om bevidst omgåelse af reglerne.

12.2 Hvordan klager jeg over en afgørelse?

Hvis du er utilfreds med en afgørelse, som Landbrugsstyrelsen, Plantenyhedsnævnet eller TystofteFonden har truffet, kan du klage over afgørelsen. Du finder klagevejledningen i afgørelsesbrevet, og der kan du læse, hvordan du skal forholde dig i den enkelte sag.

[Du skal klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet via Klageportalen, som du finder her.](#)

Du logger på Klageportalen ved brug af NemLogin.

Vi modtager automatisk besked fra Klageportalen, når du har oprettet en klage. Herefter vil den institution, der har truffet afgørelsen, vurdere sagen og sende bemærkninger til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Institutionerne, der har truffet afgørelsen, har mulighed for at genoptage din sag og behandle den igen, hvis den vurderer, at afgørelsen er forkert. I disse tilfælde træffer institutionen en ny afgørelse, og sender den til dig.

Det bemærkes, at en klage ikke har opsættende virkning. Det betyder, at du under alle omstændigheder skal følge den oprindelige afgørelse, indtil der er truffet afgørelse i klagesagen. Det er muligt at søge om opsættende virkning, så du ikke skal følge afgørelsen, før klagesagen er afsluttet. Der gives dog som udgangspunkt kun opsættende virkning, hvis formålet med den oprindelige afgørelse ikke forspildes.

Begrund din klage

Du skal i din klage fortælle, hvorfor og på hvilke punkter du er uenig i afgørelsen. Det gør det nemmere at vurdere, om afgørelsen er forkert, og er dermed også med til at afkorte sagsbehandlingstiden for klagen.

Klagefrist

Din klage skal være modtaget senest 4 uger fra den dato, hvor du har modtaget den afgørelse, du klager over.

Hvis en anden klager på dine vegne

Du kan godt klage gennem din advokat, registrerede/autoriserede revisor eller din landbrugskonsulent. Her er det ikke nødvendigt med en fuldmagt, for at de kan repræsentere dig og handle på dine vegne i klagesagen.

Du kan også lade andre klage på dine vegne, f.eks. en brancheorganisation eller et familiemedlem, men her vil det være nødvendigt, at du giver fuldmagt til, at de må repræsentere dig i klagesagen.

12.3 Hvor finder jeg gebyrer og priser?

Omkostninger forbundet med sortsafprøvning, certificering og kontrol betales af virksomheden henholdsvis producenten.

Taksterne fremgår af bekendtgørelse om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale og TystofteFondens hjemmeside⁷⁷.

12.4 Hvor finder jeg lovgivning om produktion og handel med frø?

Bestemmelserne i love og bekendtgørelser⁷⁸ og forordninger⁷⁹ er uddybet i denne vejledning og andre vejledninger om handel med frø og sædekorn⁹⁴. Forordninger er direkte gældende i Danmark.

Frøreglerne erstatter ikke andre regler, der regulerer dansk jordbrugsproduktion. Hvis et område er reguleret af både frøreglerne og andre regler, f.eks. økologireglerne, skal du derfor overholde alle reglerne.

Reglerne om frø omfatter bestemmelserne i:

- Bekendtgørelse nr. 1050 af 10. juli 2023 af lov om planter og plantesundhed m.v. [Du finder bekendtgørelsen af lov om planter og plantesundhed m.v. her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1131 af 3. juli 2020 af lov om plantenyheder. [Du finder bekendtgørelsen af lov om plantenyheder her.](#)
- Bekendtgørelserne nr. 76 af 29. januar 2020 om formering af plantenyheder til erhvervsmæssig anvendelse i egen bedrift. [Du finder bekendtgørelsen om formering af plantenyheder til erhvervsmæssig anvendelse i egen bedrift her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1013 af 26. juni 2020 om Plantenyhedsnævnet. [Du finder bekendtgørelsen om Plantenyhedsnævnet her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 952 af 9. august 2024 om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortliste. [Du finder bekendtgørelsen om optagelse af sorter af planteformeringsmateriale på den nationale sortliste her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 293 af 21. marts 2024 om sædekorn. [Du finder bekendtgørelsen om sædekorn her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1221 af 30. august 2022 om markfrø. [Du finder bekendtgørelsen om markfrø her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1212 af 30. august 2022 om grøntsagsfrø. [Du finder bekendtgørelsen om grøntsagsfrø her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1150 af 20. juli 2022 om grøntsagsplanter og grøntsagsplanteformeringsmateriale. [Du finder bekendtgørelsen om grøntsagsplanter og grøntsagsplanteformeringsmateriale her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 653 af 1. juni 2023 om frugtplanter og frugtplanteformeringsmateriale. [Du finder bekendtgørelsen om frugtplanter og frugtplanteformeringsmateriale her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 652 af 1. juni 2023 om prydplanteformeringsmateriale. [Du finder bekendtgørelsen om prydplanteformeringsmateriale her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1353 af 28. november 2023 om plantesundhed. [Du finder bekendtgørelsen om plantesundhed her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1804 af 21. december 2023 om import, transit og omladning af sendinger af planter og planteprodukter m.v. [Du finder bekendtgørelsen om import, transit og omladning af sendinger af planter og planteprodukter her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1010 af 26. juni 2020 om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale. [Du finder bekendtgørelsen om betaling for opgaver forbundet med sortslisteoptagelse, plantenyhedsbeskyttelse og certificering af planteformeringsmateriale her.](#)
- Bekendtgørelse nr. 1686 af 11. december 2023 om betaling for plantesundhedskontrol m.v. [Du finder bekendtgørelsen om betaling for plantesundhedskontrol m.v. her.](#)

⁷⁷ [Du finder TystofteFondens priser her](#)

⁷⁸ [Du kan søge de til enhver tid gældende love og bekendtgørelser frem her](#)

⁷⁹ [Du finder plantesundhedsforordningen her](#)

⁹⁴ [Du finder vejledningerne om frø her](#)

Bilag 1. Regulerede arter pr. 1. januar 2023

Tabel 12.1. Tabel over alle regulerede arter pr. 1. januar 2023

1	2	3	4	5	6	7	8
Botanisk navn	Dansk navn	Krav om sortsregistrering og certificering jf. kapitel 2 og 3.7 NB. (C2) efter krydset betyder at kategorien C2 er tilladt for arten, dog ikke for hybrider NB. (H) betyder at handelsfrø er tilladt	Krav om sortsregistrering og mulighed for handel med bevarings- sorter jf. kapitel 2 og 3.14	Krav om sortsregistrering og mulighed for handel som standardfrø eller hobbysorter jf. kapitel jf. kapitel 2, 3.10 og 3.15	Krav om sortsregistrering og certificering, men mulighed for lempeligere sortsafprøvning for økologiske sorter til økologisk brug fra 1. juli 2023 til 1. juli 2030 jf. kapitel 2 og 3.10	Mulighed for at producere og handle økologisk heterogent materiale jf. kapitel 2 og 3.10	Brug af egen udsæd tilladt for sorter, der er omfattet af sortsbeskyttelse jf. dog kapitel 2
Bederoer af arten:							
<i>Beta vulgaris</i>	Sukker- og foderroer	X	X			X	
Olie- og spindplanter:							
<i>Arachis hypogaea</i>	Jordnød	X	X			X	
<i>Brassica juncea</i>	Sareptasennep (brun sennep)	X	X			X	
<i>Brassica napus</i> (partim)	Raps	X	X			X	X
<i>Brassica nigra</i>	Sort sennep	X (H)	X			X	
<i>Brassica rapa</i> var. <i>silvestris</i>	Rybs	X	X			X	X
<i>Cannabis sativa</i>	Hamp, enbo Hamp, andre end enbo	X (C2) X	X X			X X	
<i>Carthamus tinctorius</i>	Saflor	X	X			X	

<i>Carum carvi</i>	Kommen	X	X		X	
<i>Glycine max</i>	Sojabønne	X	X		X	
<i>Gossypium</i> spp.	Bomuld	X	X		X	
<i>Helianthus annuus</i>	Solsikke	X	X		X	
<i>Linum usitatissimum</i>	Hør (spindhør, olieør)	X (C2)	X		X	X (olieør)
<i>Papaver somniferum</i>	Opiatvalmue	X	X		X	
<i>Sinapis alba</i>	Gul sennep	X	X		X	
Sædekorn:						
<i>Avena nuda</i>	Nøgen havre	X (C2)	X		X	
<i>Avena sativa</i> (herunder <i>byzantina</i>)	Almindelig havre A.	X (C2)	X		X	X
<i>Avena strigosa</i>	Purhavre	X (C2)	X		X	
<i>Hordeum vulgare</i>	Byg	X (C2)	X	X	X	X
<i>Oryza sativa</i>	Ris	X (C2)	X		X	X
<i>Phalaris canariensis</i>	Kanariegræs	X	X		X	X
<i>Secale cereale</i>	Rug	X	X	X	X	X
<i>Sorghum bicolor</i>	Durra	X	X		X	
<i>Sorghum sudanense</i>	Sudangræs	X	X		X	
<i>xTriticosecale</i>	Triticale	X (C2)	X		X	X
<i>Triticum aestivum</i> subsp. <i>aestivum</i>	Alm. hvede	X (C2)	X	X	X	X
<i>Triticum turgidum</i> subsp. <i>durum</i>	Durumhvede	X (C2)	X		X	X
<i>Triticum aestivum</i> subsp. <i>spelta</i>	Spelt	X (C2)	X		X	X

<i>Zea mais</i> (partim)	Majs, med undtagelse af perlemajs (popcorn) og almindelig sukkermajs	X	X	X	X
--------------------------	--	---	---	---	---

Foderplanter:					
<i>Poaceae</i> (<i>Gramineae</i>):	Græsser				
<i>Agrostis canina</i>	Hundehvene	X	X		X
<i>Agrostis gigantea</i>	Storstoppet hvene	X	X		X
<i>Agrostis stolonifera</i>	Krybhvene	X	X		X
<i>Agrostis capillaris</i>	Almindelig hvene	X	X		X
<i>Alopecurus pratensis</i>	Engrævehale	X	X		X
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Draphavre	X	X		X
<i>Bromus catharticus</i>	Amerikansk hejre	X	X		X
<i>Bromus sitchensis</i>	Alaska-hejre	X	X		X
<i>Cynodon dactylon</i>	Bermudagræs	X (H)	X		X
<i>Dactylis glomerata</i>	Hundegræs	X	X		X
<i>Festuca arundinacea</i>	Strandsvingel	X	X		X
<i>Festuca filiformis</i>	Finbladet svingel	X	X		X
<i>Festuca ovina</i>	Fåresvingel	X	X		X
<i>Festuca pratensis</i>	Engsvingel	X	X		X
<i>Festuca rubra</i>	Rød svingel	X	X		X
<i>Festuca trachyphylla</i>	Bakkesvingel	X	X		X
<i>Lolium multiflorum</i>	Italiensk rajgræs (herunder westerwoldisk rajgræs)	X	X		X
<i>Lolium perenne</i>	Almindelig rajgræs	X	X		X
<i>Lolium × hybridum</i>	Hybrid rajgræs	X	X		X

<i>Phalaris aquatica</i>	Glansfrø	X	X	X
<i>Phleum nodosum</i>	Knoldrottehale	X	X	X
<i>Phleum pratense</i>	Timothe	X	X	X
<i>Poa annua</i>	Enårig rapgræs	X (H)	X	X
<i>Poa nemoralis</i>	Lundrapgræs	X	X	X
<i>Poa palustris</i>	Sump-rapgræs	X	X	X
<i>Poa pratensis</i>	Engrapgræs	X	X	X
<i>Poa trivialis</i>	Almindelig rapgræs	X	X	X
<i>Trisetum flavescens</i>	Guldhavre	X	X	X
<i>xFestulolium</i>	Festulolium (hybrider, der stammer fra en krydsning af en art af slægten <i>Festuca</i> med en art af slægten <i>Lolium</i>)	X	X	X

Fabaceae (Leguminosae):	Bælgplanter			
<i>Biserrula pelecinus</i>	Savbælg	X (H)	X	X
<i>Galega orientalis</i>	Blå stregbælg	X (H)	X	X
<i>Hedysarum coronarium</i>	Rød hanekløver	X	X	X
<i>Lathyrus cicera</i>	Kikerfladbælg	X (H)	X	X
<i>Lotus corniculatus</i>	Almindelig kællingetand	X	X	X
<i>Lupinus albus</i>	Hvid lupin	X (C2)	X	X
<i>Lupinus angustifolius</i>	Smalbladet lupin	X (C2)	X	X
<i>Lupinus luteus</i>	Gul lupin	X (C2)	X	X X
<i>Medicago doliaata</i>	Tornet sneglebælg	X (H)	X	X
<i>Medicago italica</i>	Disc medic (engelsk navn)	X (H)	X	X
<i>Medicago littoralis</i>	Kyst-sneglebælg	X (H)	X	X
<i>Medicago lupulina</i>	Humlesneglebælg	X	X	X

<i>Medicago murex</i>	Kærsvneglebælg	X (H)	X	X	
<i>Medicago polymorpha</i>	Krogsneglebælg	X (H)	X	X	
<i>Medicago rugosa</i>	Wrinkled medic/Gama medic (engelsk navn)	X (H)	X	X	
<i>Medicago sativa</i>	Lucerne	X	X	X	X
<i>Medicago scutellata</i>	Skjoldsneglebælg	X (H)	X	X	
<i>Medicago truncatula</i>	Tøndesneglebælg	X (H)	X	X	
<i>Medicago x varia</i>	Sandlucerne	X	X	X	
<i>Onobrychis viciifolia</i>	Foderesparsette	X (H)	X	X	
<i>Ornithopus compressus</i>	Flad fugleklo	X (H)	X	X	
<i>Ornithopus sativus</i>	Liden fugleklo	X (H)	X	X	
<i>Pisum sativum</i> (partim)	Markært	X (C2)	X	X	X
<i>Trifolium alexandrinum</i>	Aleksandrinerkløver	X	X	X	X
<i>Trifolium fragiferum</i>	Jordbærkløver	X (H)	X	X	
<i>Trifolium glanduliferum</i>	Glandular clover (engelsk navn)	X (H)	X	X	
<i>Trifolium hirtum</i>	Rose clover (engelsk navn)	X (H)	X	X	
<i>Trifolium hybridum</i>	Alsikekløver	X	X	X	
<i>Trifolium incarnatum</i>	Blodkløver	X	X	X	
<i>Trifolium isthmocarpum</i>	Moroccan clover (engelsk navn)	X (H)	X	X	
<i>Trifolium michelianum</i>	Balansa clover (engelsk navn)	X (H)	X	X	
<i>Trifolium pratense</i>	Rødkløver	X	X	X	
<i>Trifolium repens</i>	Hvidkløver	X	X	X	

<i>Trifolium resupinatum</i>	Omvendt kløver	X	X		X	X
<i>Trifolium squarrosum</i>	Squarrose clover (engelsk navn)	X (H)	X		X	
<i>Trifolium subterraneum</i>	Jordkløver	X (H)	X		X	
<i>Trifolium vesiculosum</i>	Pilebladkløver	X (H)	X		X	
<i>Trigonella foenumgraecum</i>	Almindelig bukkehorn	X (H)	X		X	
<i>Vicia benghalensis</i>	Bengalsk vikke	X (C2) (H)	X		X	
<i>Vicia faba</i> (partim)	Hestebønne	X (C2)	X		X	X
<i>Vicia pannonica</i>	Ungarsk vikke	X (C2) (H)	X		X	
<i>Vicia sativa</i>	Vandrevikke	X (C2)	X		X	X
<i>Vicia villosa</i>	Sandvikke	X (C2)	X		X	
Andre arter af foderplanter:						
<i>Brassica napus</i> var. <i>napobrassica</i>	Kålroe	X	X		X	
<i>Brassica oleracea</i> convar. <i>Acephala</i> var. <i>medullosa</i> + var. <i>viridis</i>	Fodermarvkål	X	X		X	
<i>Phacelia tanacetifolia</i>	Honningurt	X	X		X	
<i>Plantago lanceolata</i> L.	Lancetvejbred	X (H)	X		X	
<i>Raphanus sativus</i> var. <i>oleiformis</i>	Olieræddike	X	X		X	
Grøntsager:						
<i>Allium cepa</i>	Kepaløg		X	X	X	
	Skalotteløg		X	X	X	
<i>Allium fistulosum</i>	Pibeløg		X	X	X	

<i>Allium porrum</i>	Porre	X	X	X
<i>Allium sativum</i>	Hvidløg	X	X	X
<i>Allium schoenoprasum</i>	Purløg	X	X	X
<i>Anthriscus cerefolium</i>	Havekørvel	X	X	X
<i>Apium graveolens</i>	Bladselleri	X	X	X
	Knoldselleri	X	X	X
<i>Asparagus officinalis</i>	Almindelig asparges	X	X	X
<i>Beta vulgaris</i>	Rødbede	X	X	X
	Bladbede	X	X	X
<i>Brassica oleracea</i>	Grønkål	X	X	X
	Blomkål	X	X	X
	Hovedkål (rødkål og hvidkål/spidskål)	X	X	X
	Rosenkål	X	X	X
	Knudekål	X	X	X
	Savojkål	X	X	X
	Broccoli	X	X	X
	Palmekål	X	X	X
	Ribbekål (portugisisk kål)	X	X	X
<i>Brassica rapa</i>	Kinakål	X	X	X
	Majroe	X	X	X
<i>Capsicum annuum</i>	Spansk peber, herunder chilipeber og sød peber	X	X	X
<i>Cichorium endivia</i>	Endivie	X	X	X
<i>Cichorium intybus</i>	Julesalat	X	X	X
	Cikorierod	X	X	X
	Italiensk cikorie	X	X	X
<i>Citrullus lanatus</i>	Vandmelon	X	X	X
<i>Cucumis melo</i>	Melon	X	X	X
<i>Cucumis sativus</i>	Almindelig agurk	X	X	X
	Drueagurk	X	X	X
<i>Cucurbita maxima</i>	Centnergræskar	X	X	X
<i>Cucurbita pepo</i>	Mandelgræskar, herunder moden græskar og ufo-squash, eller courgette, herunder umoden ufo-squash	X	X	X

<i>Cynara cardunculus</i>	Artiskok	X	X	X
	Kardon	X	X	X
<i>Daucus carota</i>	Have- og fodergulerod	X	X	X
<i>Foeniculum vulgare</i>	Almindelig fennikel	X	X	X
<i>Lactuca sativa</i>	Havesalat	X	X	X
<i>Solanum lycopersicum</i>	Tomat	X	X	X
<i>Petroselinum crispum</i>	Bladpersille	X	X	X
	Rodpersille	X	X	X
<i>Phaseolus coccineus</i>	Pralbønne	X	X	X
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Buskbønne	X	X	X
	Stangbønne	X	X	X
<i>Pisum sativum</i>	Skalært	X	X	X
(partim)	Marvært	X	X	X
	Sukkerært	X	X	X
<i>Raphanus sativus</i>	Radise	X	X	X
	Ræddike	X	X	X
<i>Rheum rhubarbarum</i>	Haverabarber	X	X	X
<i>Scorzonera hispanica</i>	Haveskorzoner	X	X	X
<i>Solanum melongena</i>	Aubergine eller æg-plante	X	X	X
<i>Spinacia oleracea</i>	Spinat	X	X	X
<i>Valerianella locusta</i>	Tandfri vårsalat	X	X	X
<i>Vicia faba</i> (partim)	Valsk bønne	X	X	X
<i>Zea mays</i> (partim)	Sukkermajs	X	X	X
	Perlemajs	X	X	X
Andre arter:				
<i>Cicer arietinum</i> L.	Kikært			X

Bilag 2. Godkendelse til at udføre analyse af vandindhold, registrering og indberetning af resultater

1. Godkendelse til at udføre analyse af vandindhold - sædekornsproducenten

Sædekornsproducenter, der ønsker at udføre analyse af stikprøver for vandindhold, skal være forudgående godkendt til dette af TystofteFonden.

Anmodning om godkendelse sker ved at sende:

- en tilmeldingsblanket for hvert prøvetagningssted
- en skriftlig procedure for udpegning af partier og for analyse af prøver for vandindhold, samt rapportering af resultater og konsekvenser af analyseresultater over kvalitetsnormen

Producenten skal have en procedure som sikrer, at vandindholdet bestemmes senest én uge efter prøvetagningen, samt at prøven er pakket korrekt i lufttæt emballage. Proceduren skal desuden beskrive, hvordan de 5 pct. stikprøver udpeges, hvornår og af hvem vandindholdet bestemmes, samt registrering og indberetning af resultater og konsekvenser af analyseresultater over kvalitetsnormen. Der skal endvidere udarbejdes en procedure for intern kontrol af det anvendte apparatur. Et eksempel på procedure er angivet sidst i dette afsnit.

Procedurene vil være omfattet af TystofteFondens dokumentkontrol. Det vil sige, at de skal indeholde følgende informationer:

- Hvem har udarbejdet proceduren
- Hvem har godkendt proceduren
- Sidetal i formatet side xx af i alt yy sider
- Dato for godkendelse (ibrugtagning) af proceduren
- Firmaets logo eller anden identifikation af hvem proceduren tilhører.

Efterfølgende ændringer af procedurene skal meddeles til TystofteFonden, der vurderer, om godkendelsen kan opretholdes.

Vandindholdet kan bestemmes på internationalt godkendt vandmåleudstyr, f.eks. kan vandmåleudstyr godkendes efter ISTA's regler eller en tilsvarende ISO standard, eller ved tørreskabsmetoden efter ISTA's regler. Hvis sædekornsproducenten benytter et instrument, der er tilmeldt under de Danske NIT netværk, skal alle målinger foretages på baggrund af kalibreringerne, der foretages ved Eurofins, ligeledes skal alle instrumenterne være underlagt service og løbende overvågning af enten FOSS eller Perten.

Hvis resultatet af analysen på godkendt vandmåleudstyr er på $16,0 \pm 0,2$ pct., skal analysen gentages. Hvis forskellen mellem de to analyser overskrider 0,2 pct., skal vandindholdet bestemmes ved tørreskabsmetoden efter ISTA's regler. I givet fald skal prøven umiddelbart efter de første analyser neddeles til en prøve til vandbestemmelse ved tørreskabsmetoden. Prøven skal pakkes i lufttæt emballage⁸⁰, som f.eks. plastpose, og sendes til et autoriseret frølaboratorium, som er autoriseret til vandanalyse efter tørreskabsmetoden. Resultatet af analysen efter tørreskabsmetoden vil være endeligt gældende.

Eksempel på procedure hos sædekornsproducent; eksemplet er vejledende, der er ingen formkrav til procedurene.

⁸⁰ [Du kan læse mere om håndtering og forsegling af prøver i Instruks i prøvetagning af frø her](#)

Sidehoved

Godkendt af: NN

Navn på prøvetagningssted

Gældende fra: dato

Udarbejdet af: NN

Stikprøvekontrol af vandindhold

Side 1 af xx

Formål:

Formålet er at sikre, at der bestemmes vandindhold i 5 pct. af alle virksomhedens sædekornspartier.

Proces:

Udpegning af partier

Ansvar: Prøvetager

For alle partier, hvor løbenummeret i referencenummeret ender på 01, 21, 41, 61 og 81, udtager prøvetageren en prøve på mindst 500 g af den sammensatte prøve, inden den deles ned til originalprøve og duplikatprøve. For neddeling, se gældende udgave af TystofteFondens Instruks i prøvetagning af frø.

De 500 g kommes i kraftig plastikpose, som lukkes tæt og mærkes med referencenummer, dato og initialer.

Prøven afleveres til rum X, hvor vandanalyseapparatet står.

Måling af vandindhold:

Ansvar: Vandanalysesemester

Program for udførelse:

Beskriv hvornår/hvor ofte prøver analyseres.

Måling:

Kontrollér, at vandanalyseapparatet er tændt og er opdateret.

Mål kontrolprøven efter vandanalyseapparatets brugsanvisning i check af apparatet.

Hvis alt er OK, mål vandindholdet i prøverne.

Kom kornet tilbage i posen og luk den forsvarligt. Gem prøverne i mindst en uge.

2. Godkendelse til at udføre analyse af vandindhold - autoriseret frølaboratorium

Autoriserede laboratorier, som ønsker at udføre denne stikprøvekontrol, skal autoriseres til det efter gældende regler for autorisation som frøanalyselaboratorium, som fremgår af bilag 4 i bekendtgørelse om sædekorn. Autorisation af frøanalyselaboratorier er desuden beskrevet i vejledningens kapitel 3.5.

Vandindholdet kan bestemmes på internationalt godkendt vandmåleudstyr, f.eks. kan vandmåleudstyr godkendes efter ISTA's regler eller en tilsvarende ISO standard, eller ved tørreskabsmetoden efter ISTA's regler. Hvis laboratoriet benytter et instrument, der er tilmeldt under de Danske NIT netværk, skal alle målinger foretages på baggrund af kalibreringerne, der foretages ved Eurofins, ligeledes skal alle instrumenterne være underlagt service og løbende overvågning af enten FOSS eller Perten.

Laboratoriet skal have en procedure som sikrer, at vandindholdet bestemmes senest én uge efter prøvetagningen, og at det kontrolleres, at prøven er pakket korrekt i lufttæt emballage. Proceduren skal indgå i laboratoriets kvalitetshåndbog.

Proceduren skal beskrive, hvordan de 5 pct. stikprøver udpeges og hvordan, hvornår og af hvem vandindholdet bestemmes. Der skal endvidere udarbejdes en procedure for intern kontrol af det anvendte apparatur.

Hvis resultatet af vandanalysen ved brug af vandanalyseapparat er på $16,0 \pm 0,2$ pct. skal analysen gentages. Hvis forskellen mellem de to analyser overskrider 0,2 pct., skal vandindholdet bestemmes ved tørreskabsmetoden efter ISTA's regler.

Er laboratoriet ikke selv autoriseret til bestemmelse af vandindhold efter tørreskabsmetoden, skal prøven umiddelbart efter analyserne neddeles til en prøve til vandbestemmelse ved tørreskabsmetoden. Prøven emballeres i en vandtæt pose og sendes til et autoriseret frølaboratorium, som er autoriseret til vandanalyse efter tørreskabsmetoden. Resultatet af analysen efter tørreskabsmetoden vil være endeligt gældende.

3. Registrering af resultat

Vandindholdet skal opgives med én decimal, fx 15,3.

- Er resultatet mindre end 15,8 eller større end 16,2 pct., registreres resultatet i Excel-ark eller tilsvarende dokument til indberetning.
- Er vandindholdet i intervallet 15,8 - 16,2, skal prøven analyseres igen jf. afsnit 1 og 2. Begge resultater registreres i Excel-arket eller tilsvarende dokument.

Hvis analysen udføres af et autoriseret frølaboratorium, skal resultatet for vandindhold, når analysebeviset modtages, skrives ind i Excel-arket eller tilsvarende dokument og skriv i bemærkninger: Bestemt af 'navn på frølaboratorium'.

4. Indberetning af resultater til TystofteFonden

Analyseresultaterne skal løbende indberettes til TystofteFonden af den producent eller det laboratorium, der har udført analysen. Indberetning skal følge retningslinjer, som findes på TystofteFondens hjemmeside.

Bilag 3. Ligestillede lande, myndigheder og arter/artsgrupper

Tabel 12.2. over ligestillede lande, myndigheder og arter/artsgrupper

Land	Myndighed	Arter/artsgrupper jf. bilag 1
Argentina	Instituto Nacional de Semillas (INASE) Av. Paseo Colón 922, 3 Piso 1063 BUENOS AIRES	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Australien	Australian Seeds Authority LTD. P.O. BOX 187 LINDFIELD, NSW 2070	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Bolivia	Ministerio de Desarrollo Rural y Tierras, Bolivia Av. Camacho entre calles Loaya y Bueno N°1471, LA PAZ	Majs og sorghum Solsikke
Brasilien	Ministry of Agriculture, Livestock and Food Supply Esplanada dos Ministérios, bloc D 70.043-900 Brasilia-DF	Foderplanter Sædekorn
Canada	Canadian Food Inspection Agency, Seed Section, Plant Health & Biosecurity Directorate 59 Camelot Drive, Room 250, OTTAWA, ON K1A 0Y9	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Chile	Ministerio de Agricultura Servicio Agrícola y Ganadero, División de Semillas Casilla 1167, Paseo Bulnes 140 — SANTIAGO DE CHILE	Bederoer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Israel	Ministry of Agriculture & Rural Development Plant Protection and Inspection Services P.O. BOX 78, BEIT-DAGAN 50250	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Marokko	D.P.V.C.T.R.F. Service de Contrôle des Semences et Plants, B.P. 1308 RABAT	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Moldova	National Agency for Food Safety (ANSA) str. Mihail Kogălniceanu 63, MD-2009, Chisinau	Sædekorn Olie- og spindplanter Grøntsager
New Zealand	Ministry for Primary Industries, 25 »The Terrace« P.O. BOX 2526 6140 WELLINGTON	Bederoer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter

Serbien	Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management Plant Protection Directorate Omladinskih brigada 1, 11070 NOVI BEOGRAD Landbrugsministeriet har bemyndiget de følgende institutioner til at udstede OECD-certifikater: National Laboratory for Seed Testing Maksima Gorkog 30 – 21000 NOVI SAD Maize Research Institute »ZEMUN POLJE« Slobodana Bajica 1 11080 ZEMUN, BEOGRAD	Bederøer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Storbritannien ⁸¹	Department for Environment, Food & Rural Affairs (DEFRA) Eastbrook, Shaftesbury Road Cambridge CB2 8DU	Bederøer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Tyrkiet	Ministry of Agriculture and Rural Affairs, Variety Registration and Seed Certification Centre Gayret mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvari No:62 P.O.BOX: 30, 06172 Yenimahalle/ANKARA	Bederøer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Ukraine	Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine Khreshchatyk str., 24, 01001, KYIV	Sædekorn
USA	USDA — Agricultural Marketing Service Seed Regulatory & Testing Branch 801 Summit Crossing, Suite C, GASTONIA NC 28054	Bederøer Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Uruguay	Instituto Nacional de Semillas (INASE) Cno. Bertolotti s/n y Ruta 8 km 29 91001 PANDO — CANELONES	Foderplanter Sædekorn Olie- og spindplanter
Sydafrika	National Department of Agriculture, c/o S.A.N.S.O.R. Lynnwood Ridge, P.O. BOX 72981, 0040 PRETORIA	Foderplanter Majs og sorghum Olie- og spindplanter

⁸¹ I overensstemmelse med aftalen om Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands udtræden af Den Europæiske Union og Det Europæiske Atomenergifællesskab, særlig artikel 5, stk. 4, i protokollen om Irland/ Nordirland sammenholdt med bilag 2 til samme protokol, omfatter henvisninger til Det Forenede Kongerige i dette bilag ikke Nordirland

Bilag 4. Analyser i laboratorierne

Del 1 Arter, som en frølaborant skal have bestået eksamen i

Arter listet i tabel 12.3 og 12.4, er de arter, der er omfattet af bekendtgørelse om markfrø, bekendtgørelse om sædekorn og bekendtgørelse om grøntsagsfrø⁸², med undtagelse af arter markeret med 1, som er omfattet af EU's handelsdirektiver. En frølaborant skal være eksamineret i de arter denne arbejder med, men da nogle arter ligner hinanden, vil kompetence i én art ofte give kompetence i lignende arter. En frølaborant skal bestå eksamen i analyser af den art, der er angivet i kolonne 1 i tabel 12.3 og 12.4. Ud for arter er der i kolonne 2 angivet de arter, som eksamen i kolonne 1 også dækker. Et laboratorium kan undtagelsesvist afholde eksamen i en art i kolonne 2, hvis laboratoriet ikke analyserer prøver af arten i kolonne 1.

Tabel 12.3. Renheds- og antalsbestemmelse. Oversigt over arter, som en frølaborant skal have bestået eksamen i, inden vedkommende må udføre renheds- og antalsbestemmelser af frøprøver af denne art.

Art til eksamensprøve		Arten dækker også eksamen i følgende arter	
Kolonne 1		Kolonne 2	
Dansk navn	Botanisk navn	Dansk navn	Botanisk navn
Sædekorn			
Alm. byg	<i>Hordeum vulgare</i>	Majs	<i>Zea mays</i>
Alm. havre	<i>Avena sativa</i>	Majs Nøgen havre Purhavre	<i>Zea mays</i> <i>Avena nuda</i> <i>Avena strigosa</i>
Alm. hvede	<i>Triticum aestivum</i>	Durumhvede Majs	<i>Triticum durum</i> <i>Zea mays</i>
Alm. kanariegræs	<i>Phalaris canariensis</i>		
Alm. rug	<i>Secale cereale</i>	Majs	<i>Zea mays</i>
Spelt	<i>Triticum spelta</i>		
Triticale	<i>X Triticosecale</i>	Majs	<i>Zea mays</i>
Græsser			
Alaskahejre	<i>Bromus sitchensis</i>	Amerikansk hejre	<i>Bromus catharticus</i>
Alm. draphavre	<i>Arrhenatherum elatius</i>	Alm. guldhavre	<i>Trisetum flavescens</i>
Alm. hundegræs	<i>Dactylis glomerata</i>		
Alm. Hvene	<i>Agrostis capillaris</i>	Hundehvene Krybhvene Stortoppet hvene	<i>Agrostis canina</i> <i>Agrostis stolonifera</i> <i>Agrostis gigantea</i>
Alm. rajgræs	<i>Lolium perenne</i>	Hybridrajgræs Italiensk rajgræs Rajsvingel Westerwoldisk rajgræs	<i>Lolium x boucheanum</i> <i>Lolium multiflorum</i> <i>X Festulolium</i> <i>Lolium multiflorum</i>

⁸² Du kan finde bekendtgørelserne findes på Landbrugsstyrelsens hjemmeside [her](#)

Alm. rapgræs	<i>Poa trivialis</i>		
Bermudagræs	<i>Cynodon dactylon</i>		
Engrapgræs	<i>Poa pratensis</i>		
Engrævehale	<i>Alopecurus pratensis</i>		
Engsvingel	<i>Festuca pratensis</i>		
Enårig rapgræs	<i>Poa annua</i>		

Art til eksamensprøve		Arten dækker også eksamen i følgende arter	
Kolonne 1		Kolonne 2	
Dansk navn	Botanisk navn	Dansk navn	Botanisk navn
Knoldrottehale	<i>Phleum nodosum</i>	Timoté	<i>Phleum pratense</i>
Lundrapgræs	<i>Poa nemoralis</i>		
Rød svingel	<i>Festuca rubra</i>	Bakkesvingel Finbladet svingel Fåresvingel	<i>Festuca trachophylla</i> <i>Festuca filiformis</i> <i>Festuca ovina</i>
Stortoppet rapgræs	<i>Poa palustris</i>		
Strandsvingel	<i>Festuca arundinacea</i>		
Bælgplanter			
Alm. bukkehorn	<i>Trigonella foenum-graecum</i>		
Alm. kællingetand	<i>Lotus corniculatus</i>		
Alsikekløver	<i>Trifolium hybridum</i>		
Fodervikke	<i>Vicia sativa</i>	Foderesparsette Gul lupin Hvid lupin Sandvikke Smalbladet lupin Ungarsk vikke	<i>Onobrychis viciifolia</i> <i>Lupinus luteus</i> <i>Lupinus albus</i> <i>Vicia villosa</i> <i>Lupinus angustifolius</i> <i>Vicia pannonica</i>
Humlesneglebælg	<i>Medicago lupulina</i>		
Hvidkløver	<i>Trifolium repens</i>		
Lucerne	<i>Medicago sativa</i>	Aleksandrinerkløver Blodkløver Blå stregbælg Omvendt kløver Rød hanekløver Sandlucerne	<i>Trifolium alexandrinum</i> <i>Trifolium incarnatum</i> <i>Galega orientalis</i> <i>Trifolium resupinatum</i> <i>Hedysarum coronarium</i> <i>Medicago x varia</i>
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>		

Ært	<i>Pisum sp.</i>	Markært Havebønne Haveært Hestebønne Markært Pralbønne Sojabønne Valsk bønne	<i>Pisum sativum</i> <i>Phaseolus vulgaris</i> <i>Pisum sativum</i> <i>Vicia faba</i> <i>Pisum sativum</i> <i>Phaseolus coccineus</i> <i>Glycine max</i> ¹⁾ <i>Vicia faba</i>
Andre arter			
Alm. agurk	<i>Cucumis sativus</i>	Alm. solsikke Centnergræskar Mandelgræskar Melon Squash	<i>Helianthus annuus</i> ¹⁾ <i>Curcubita maxima</i> <i>Curcubita pepo</i> <i>Cucumis melo</i> <i>Curcubita pepo</i>
		Vandmelon	<i>Citrullus lanatus</i>
Alm. cikorie	<i>Cichorium intybus</i>	Cikorierod Cikoriesalat Endivie Julesalat	<i>Cichorium intybus</i> <i>Cichorium intybus</i> <i>Cichorium endivia</i> <i>Cichorium intybus</i>
Alm. hør	<i>Linum usitatissimum</i>	Oliehør Spindhør	<i>Linum usitatissimum</i> <i>Linum usitatissimum</i>

Art til eksamensprøve		Arten dækker også eksamen i følgende arter	
Kolonne 1		Kolonne 2	
Dansk navn	Botanisk navn	Dansk navn	Botanisk navn
Alm. persille	<i>Petroselinum crispum</i>	Bladselleri Knoldselleri Kommen	<i>Apium graveolens</i> <i>Apium graveolens</i> <i>Carum carvi</i>
Bede	<i>Beta sp.</i>	Bladbede Foderbede Rødbede Sukkerroe	<i>Beta vulgaris</i> <i>Beta vulgaris</i> var. <i>Rapacea</i> <i>Beta vulgaris</i> <i>Beta vulgaris</i> var. <i>altissima</i>
Gul sennep	<i>Sinapis alba</i>	Olieræddike Radise Ræddike	<i>Raphanus sativus</i> <i>Raphanus sativus</i> <i>Raphanus sativus</i>
Hamp	<i>Cannabis sativa</i>		
Havegulerod	<i>Daucus carota</i>	Alm. fennike	<i>Foeniculum vulgare</i>
Havekørvel	<i>Anthriscus cerefolium</i>		
Havesalat	<i>Lactuca sativa</i>	Alm. honningurt Opiumvalmue Tandfri vårsalat	<i>Phacelia tanacetifolia</i> <i>Papaver somniferum</i> <i>Valerianella locusta</i>
Haveskorzoner	<i>Scorzonera hispanica</i>		
Kardon	<i>Cynara cardunculus</i>	Artiskok	<i>Cynara cardunculus</i>

Kepaløg	<i>Allium cepa</i>	Hvidløg Pibeløg Porre Purløg Skalotteløg	<i>Allium sativum</i> <i>Allium fistulosum</i> <i>Allium porrum</i> <i>Allium schoenoprasum</i> <i>Allium cepa</i>
Kål/rajs <i>Brassica</i> sp.	<i>Brassica napus</i>	Alle kålarter Alm. asparges Fodermarvkål Kinakål Kålroe Majroe Rybs	<i>Brassica oleracea</i> <i>Asparagus officinalis</i> <i>Brassica oleracea</i> var. <i>medullosa</i> <i>Brassica rapa</i> <i>Brassica napus</i> var. <i>napobrassica</i> <i>Brassica rapa</i> <i>Brassica rapa</i>
Sareptasennep	<i>Brassica juncea</i>	Sort sennep	<i>Brassica nigra</i>
Spinat	<i>Spinacea oleracea</i>	Haverabarber	<i>Rheum rhabarbarum</i>
Tomat	<i>Lycopersicon esculentum</i>	Aubergine Spansk peber	<i>Solanum melongena</i> <i>Capsicum annuum</i>

¹ Disse arter er ikke omfattet af de danske bekendtgørelser, men er omfattet af EU's handelsdirektiver.

Tabel 12.4. Spiring. Oversigt over arter, som en frølaborant skal have bestået eksamen i, inden vedkommende må udføre spiringsanalyser af frøprøver af denne art.

Art til eksamensprøve		Arten dækker også eksamen i følgende arter	
Kolonne 1		Kolonne 2	
Dansk navn	Botanisk navn	Dansk navn	Botanisk navn
Alm. byg	<i>Hordeum vulgare</i>		
Alm. havre	<i>Avena sativa</i>	Nøgen havre Purhavre	<i>Avena nuda</i> <i>Avena strigosa</i>
Alm. hvede	<i>Triticum aestivum</i>	Durumhvede	<i>Triticum durum</i>
Alm. kanariegræs	<i>Phalaris canariensis</i>		
Alm. rug	<i>Secale cereale</i>		
Majs	<i>Zea mays</i>		

Spelt	<i>Triticum spelta</i>		
Triticale	<i>X Triticosecale</i>		
Græsser			
Engrapgræs	<i>Poa pratensis</i>	Alm. hvene Alm. rapgræs Enårig rapgræs Hundehvene Knoldrottehale Krybhvene Lundrapgræs Stortoppet hvene Stortoppet rapgræs Timoté	<i>Agrostis capillaris</i> <i>Poa trivialis</i> <i>Poa annua</i> <i>Agrostis canina</i> <i>Phleum nodosum</i> <i>Agrostis stolonifera</i> <i>Pos nemoralis</i> <i>Agrostis gigantea</i> <i>Poa palustris</i> <i>Phleum pratense</i>
Rød svingel	<i>Festuca rubra</i>	Alm. guldhavre Alm. hundegræs Bakkesvingel Finbladet svingel Fåresvingel	<i>Trisetum flavescens</i> <i>Dactylis glomerata</i> <i>Festuca trachyphylla</i> <i>Festuca filiformis</i> <i>Festuca ovina</i>
Bælgplanter			
Alm. bukkehorn	<i>Lucium barbarum</i>		
Havebønne	<i>Phaseolus vulgaris</i>	Pralbønne Sojabønne	<i>Phaseolus coccineus</i> <i>Glycine max</i> ¹⁾
Hestebønne	<i>Vicia faba</i>	Fodervikke Sandvikke Ungarsk vikke Valsk bønne	<i>Vicia sativa</i> <i>Vicia villosa</i> <i>Vicia pannonica</i> <i>Vicia faba</i>
Hvid lupin	<i>Lupinus albus</i>	Gul lupin Smalbladet lupin	<i>Lupinus luteus</i> <i>Lupinus angustifolius</i>
Hvidkløver	<i>Trifolium repens</i>	Aleksandrinerkløver Alm. kællingetand Alsikekløver Blodkløver Blå stregbælg Foderesparsette Humlesneglebælg Lucerne Omvendt kløver Rød hanekløver Rødkløver Sandlucerne	<i>Trifolium alexandrinum</i> <i>Lotus corniculatus</i> <i>Trifolium hybridum</i> <i>Trifolium incarnatum</i> <i>Galega orientalis</i> <i>Onobrychis viciifolia</i> <i>Medicago lupulina</i> <i>Medicago sativa</i> <i>Trifolium resupinatum</i> <i>Hedysarum coronarium</i> <i>Trifolium pratense</i> <i>Medicago x. varia</i>

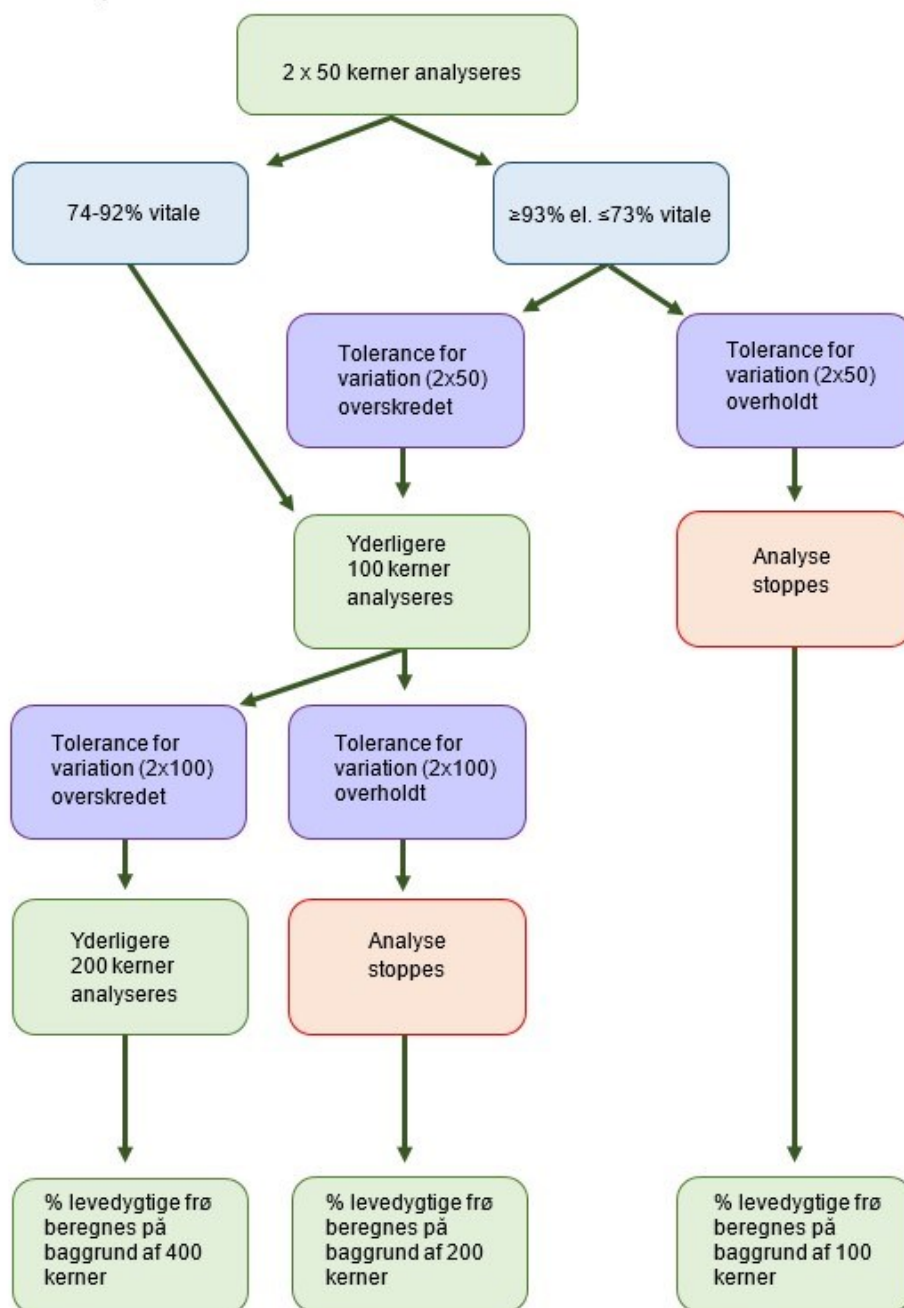
Art til eksamensprøve	Arten dækker også eksamen i følgende arter
Kolonne 1	Kolonne 2

Dansk navn	Botanisk navn	Dansk navn	Botanisk navn
Ært	<i>Pisum sp.</i>	Alm. ært Markært Haveært	<i>Pisum sativum</i> <i>Pisum sativum</i> <i>Pisum sativum</i>
Andre arter			
Alm. agurk	<i>Cucumis sativus</i>	Alm. solsikke Centnergræskar Mandelgræskar Melon Squash Vandmelon	<i>Helianthus annuus</i> ¹⁾ <i>Curcubita maxima</i> <i>Curcubita pepo</i> <i>Cucumis melo</i> <i>Curcubita pepo</i> <i>Citrullus lanatus</i>
Alm. asparges	<i>Asparagus officinalis</i>		
Alm. honningurt	<i>Phacelia tanacetifolia</i>		
Alm. hør	<i>Linum usitatissimum</i>	Oliehør Spindhør	<i>Linum usitatissimum</i> <i>Linum usitatissimum</i>
Alm. persille	<i>Petroselinum crispum</i>	Alm. fennikel Bladselleri Havegulerod Havekørvel Knoldselleri Kommen	<i>Foeniculum vulgare</i> <i>Apium graveolens</i> <i>Daucus carota</i> <i>Anthriscus cerefolium</i> <i>Apium graveolens</i> <i>Carum carvi</i>
Bede	<i>Beta sp.</i>	Bladbede Foderbede Rødbede Sukkerroe	<i>Beta vulgaris</i> <i>Beta vulgaris</i> var. <i>rapacea</i> <i>Beta vulgaris</i> <i>Beta vulgaris</i> var. <i>altissima</i>
Hamp	<i>Cannabis sativa</i>		
Havesalat	<i>Lactuca sativa</i>	Alm. cikorie Cikorierod Cikoriesalat Endivie Julesalat Tandfri vårsalat	<i>Cichorium intybus</i> <i>Cichorium intybus</i> <i>Cichorium intybus</i> <i>Cichorium endivia</i> <i>Cichorium intybus</i> <i>Valerianella locusta</i>
Haveskorzoner	<i>Scorzonera hispanica</i>		
Kardon	<i>Cynara cardunculus</i>	Artiskok	<i>Cynara cardunculus</i>
Kepaløg	<i>Allium cepa</i>	Hvidløg Pibeløg Porre Purløg Skalotteløg	<i>Allium sativum</i> <i>Allium fistulosum</i> <i>Allium porrum</i> <i>Allium schoenoprosom</i> <i>Allium cepa</i>

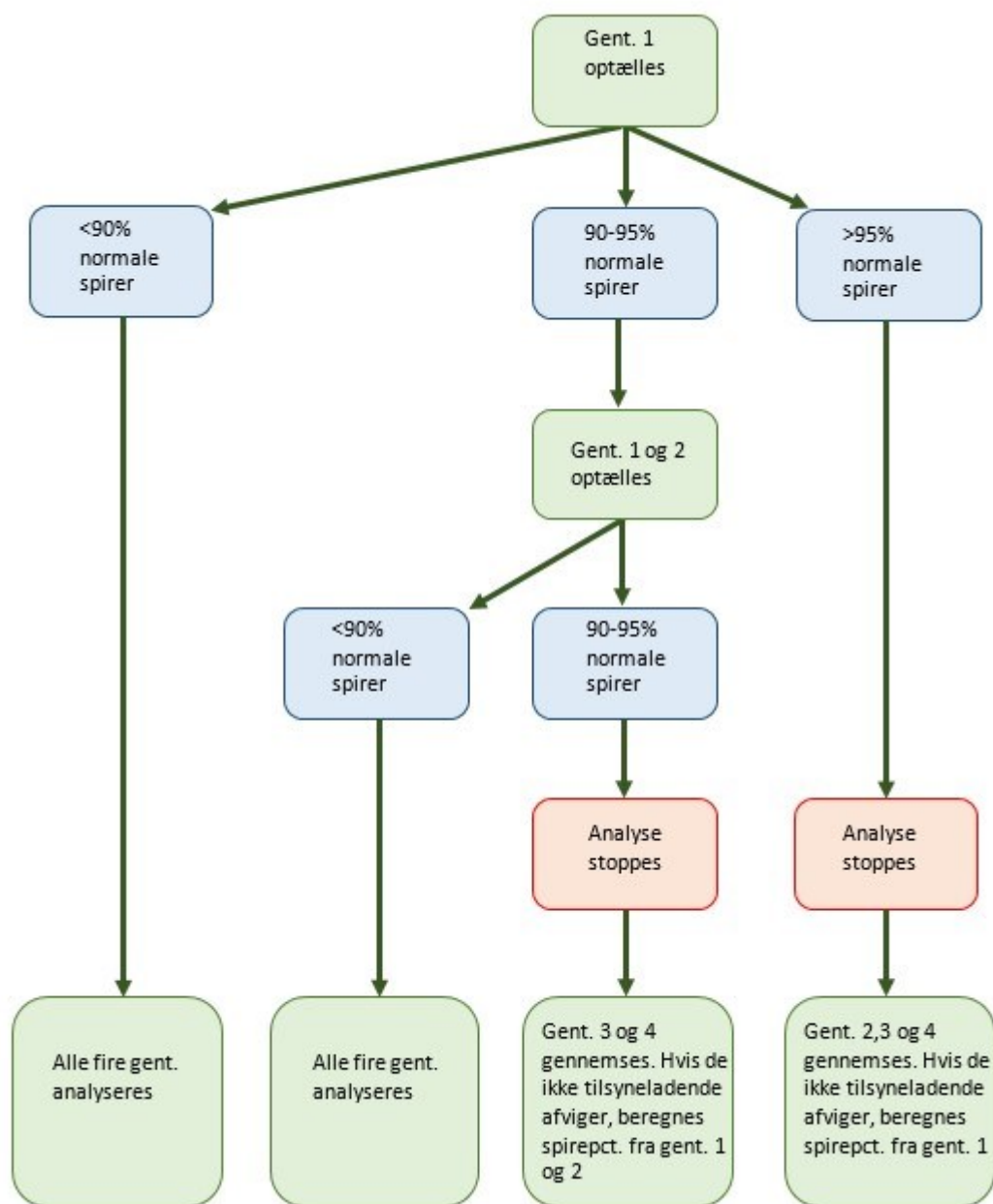
Kål/rops	<i>Brassica sp./Brassica napus</i>	Alle kålarter Fodermarvkål Gul sennep Kinakål Kålroe Majroe Olieræddike Opiumvalmue Radise	<i>Brassica oleracea</i> <i>Brassica oleracea</i> <i>Sinapis alba</i> <i>Brassica rapa</i> <i>Brassica napus</i> <i>Brassica rapa</i> <i>Raphanus sativus</i> <i>Papaver somniferum</i> <i>Raphanus sativus</i>
		Rybs Ræddike Sareptasennep Sort sennep	<i>Brassica rapa</i> <i>Raphanus sativus</i> <i>Brassica juncea</i> <i>Brassica nigra</i>
Spinat	<i>Spinacea oleracea</i>	Haverabarber	<i>Rheum rhabarbarum</i>
Tomat	<i>Lycopersicon esculentum</i>	Aubergine Spansk peber	<i>Solanum melongena</i> <i>Capsicum annum</i>

¹ Disse arter er ikke omfattet af de danske bekendtgørelser, men er omfattet af EU's handelsdirektiver.

Del 2 Beslutningsdiagrammer ved sekventielle analyser

Figur 12.1. Beslutningsdiagram ved TZ-analyse

Figur 12.2. Beslutningsdiagram ved sekventiel spireanalyse

Bilag 5. Gyldighedsperioder

Tabel 12.5. over gyldighedsperiode for certificerede partier og blandinger

Planteart	Kategori eller blandinger	Handel tilladt	Forlængelse af gyldighed
-----------	---------------------------	----------------	--------------------------

Markfrø	Præ-basis, Basis	Indtil udløbet af den sæson ⁸³ , der følger efter den sæson, hvor partiet er prøvetaget første gang med henblik på certificering	Partiet skal prøvetages og analyseres på ny. Er fornyet analyse OK, så forlænges gyldigheden for en ny periode, dvs. indtil udløbet af den sæson, der følger efter den sæson, hvor partiet er prøvetaget igen med henblik på forlængelse af gyldigheden. NB! kapitel 3.10.2, pkt. 3.
Markfrø	C1 og C2	Et år fra den dato, hvor partiet er prøvetaget første gang med henblik på certificering	Partiet skal prøvetages og analyseres på ny. Er fornyet analyse OK, så forlænges gyldigheden for en ny periode, dvs. et år fra den dato, hvor partiet er prøvetaget igen med henblik på forlængelse af gyldigheden.
Markfrø	Blandinger, jf. bekendtgørelsens kapitel 15	Følger det parti med kortest gyldighedsperiode	Partiet skal prøvetages og analyseres på ny. Er fornyet analyse OK, så forlænges gyldigheden for en ny periode, dvs. et år fra den dato, hvor partiet er prøvetaget igen med henblik på forlængelse af gyldigheden.
Markfrø	Restpartier, der sammenblandes efter gyldighedsperiodens udløb	Afhænger af kategori, se ovenfor	Kan ikke forlænges.
Markfrø	Småpakninger	Indtil den 30. september efter udløbet af den sæson ⁹⁹ , der følger efter den sæson, hvor partiet er prøvetaget er forseglet	Partiet skal prøvetages og analyseres på ny. Er fornyet analyse OK, så forlænges gyldigheden for en ny periode, dvs. indtil den 30. september efter udløbet af den sæson, der følger efter den sæson, hvor partiet er prøvetaget igen med henblik på forlængelse af gyldigheden
Sædekorn	Alle kategorier	I samme sæson ¹⁴ som partiet er prøvetaget første gang med henblik på certificering	Partiet skal prøvetages og analyseres på ny. Er fornyet analyse i efterfølgende sæson OK => handel tilladt i samme sæson som fornyet prøvetagning. NB! kapitel 3.10.2, pkt. 3. for præ-basis- og basissæd Yderligere forlængelse er ikke mulig. Hvis fornyte prøvetagning af vintersæd, der ikke oprindeligt er forseglet og prøvetaget i perioden maj-juni, jf. nedenfor, sker allerede i maj-juni i forseglingssæsonen og analyse OK => er handel tilladt indtil 1. december i kalenderåret for prøvetagning NB! kapitel 3.10.2, pkt. 3. for præ-basis- og basissæd Yderligere forlængelse er ikke mulig.
Sædekorn - vintersæd	Alle kategorier	Hvis partiet er forseglet og prøvetaget i maj-juni, er handel tilladt indtil 1. december i kalenderåret for forsegling	Forlængelse er ikke mulig
Sædekorn	Restpartier, der sammenblandes efter gyldighedsperiodens udløb	Samme som for øvrige/ovenstående kategorier	Kan ikke forlænges

⁸³ En sæson går fra 1. juli til 30. juni.

⁹⁹ En sæson går fra 1. juli til 30. juni.

Sædekorn	Sortsblandinger	I samme sæson som de indgående partier er prøvetaget første gang med henblik på certificering Følger det parti med kortest gyldighedsperiode	NB. Sortsblandinger skal godkendes særskilt og må kun handles i den sæson de er godkendt til. Det betyder, at forlængelse af gyldighedsperioden kun er mulig, hvis selve sortsblandingen godkendes igen for den nye sæson. Det blandede parti skal prøvetages og analyseres for spireevne. Er fornyet prøvetagning i efterfølgende sæson og analyse OK => er handel tilladt i samme sæson som fornyet prøvetagning af sortsblandingen. Yderligere forlængelse er ikke mulig. Hvis fornyet prøvetagning af sortsblandinger af vintersæd, der ikke oprindeligt er forseglet og prøvetaget i perioden maj-juni, jf. nedenfor, sker allerede i majjuni i forseglingssæsonen og analyse for spireevne OK => er handel tilladt indtil 1. december i kalenderåret for prøvetagning NB! kapitel 3.10.2, pkt. 3. for præ-basis- og basissæd Yderligere forlængelse er ikke mulig.
Sædekorn - vintersæd	Sortsblandinger	Hvis de indgående partier er forseglet og prøvetaget i maj-juni, er handel tilladt indtil 1. december i kalenderåret for forsegling Følger det parti med kortest gyldighedsperiode	Forlængelse er ikke mulig

Bilag 6. Store moderpartier

1. Virksomhedens skriftlige procedurer

Afdelingen skal have en procedure for, hvordan den producerer store partier. Proceduren skal beskrive hvordan:

- Prøvetagning af et moderparti udføres.
- Sporbarhed mellem et moderparti og de certificerede partier sikres i praksis.
- Analyseresultater for moderpartier opbevares.

Proceduren bliver kontrolleret af TystofteFonden ved audit/tilsynsbesøg på det pågældende produktionssted.

2. Udpegning og identifikation af moderparti

Et moderparti kan være et råvareparti. Der kan indgå mængder fra mere end én godkendt avl i et moderparti. Et moderparti kan evt. udpeges samtidig med, at datter-partierne produceres, hvilket kan forenkle prøvetagningen af moderpartiet.

Moderpartiet skal tildeles et af produktionsafdelingens almindelige referencenumre (f.eks. 23NE123).

Moderpartiet skal ikke mærkes med officielle mærkesedler. Af hensyn til sporbarheden, kan det være nødvendigt at mærke moderpartierne med virksomhedens egne mærker. Det gælder f.eks. ved opbevaring af flere moderpartier samme sted. I så fald skal det fremgå af afdelingens skriftlige procedure.

3. Prøvetagning og analyse af moderparti

Virksomheden skal for hvert moderparti udtage en prøve til analyse, for at kunne dokumentere, at moderpartiet opfylder EU's minimumsnormer. Prøvetagning og laboratorieanalyse af moderpartiet kan udføres af virksomheden, der er således ikke krav om officiel/autoriseret prøvetagning og laboratorieanalyse.

Afdelingen skal opbevare analyseresultaterne for alle moderpartier, som dokumentation for, at virksomheden har truffet korrekt beslutning mht. den videre produktion. Analyseresultaterne skal indsendes eller forevises efter anmodning fra TystofteFonden.

Virksomheden skal vurdere om analyseresultatet af moderpartiet opfylder EU-minimumsnormerne. Kravene fremgår af bilag om kvalitetsnormer i bekendtgørelse om sædekorn.

4. Prøvetagning og analyse af datterparti/-er

Et moderparti kan opdeles i maksimalt fire datterpartier. Alle datterpartier prøvetages, forsejles og mærkes efter gældende regler. Som minimum skal et af datterpartierne analyseres efter gældende regler. På baggrund af resultatet af virksomhedens analyse af moderpartiet og resultatet af analysen af det ene datterparti afgøres det, om de øvrige datterpartier også skal analyseres efter gældende regler. Se nedenfor og skematisk oversigt sidst i bilaget.

5. Hvis prøven falder, enten for moderpartiet eller for datterparti

Hvis analysen af prøven fra moderpartiet viser, at moderpartiet ikke overholder EU-kvalitetsnormerne, kan det ikke bruges til moderparti, og prøve fra alle tilknyttede datterpartier skal derfor analyseres, og datterpartierne certificeres hver for sig.

Det samme gælder, hvis analysen af prøven fra et datterparti viser, at datterpartiet ikke overholder EU-kvalitetsnormerne.

6. Udpegning af moderparti samtidig med produktionen af datterpartier

I denne vejledning er produktion af moderparti og de certificerede datterpartier beskrevet i flere prøvetagningstrin: Prøvetagning af moderparti efterfulgt af prøvetagning af de certificerede datterpartier. I praksis er det muligt "at producere" et moderparti og de tilknyttede certificerede datterpartier samtidig.

For eksempel kan prøven for moderpartiet skaffes ved, at der ved produktion af de certificerede datterpartier, ved automatisk prøvetagning udtages en repræsentativ prøve, der dækker alle datterpartierne. Prøven for moderpartiet kan fremskaffes ved at blande en kopiprøve fra hver af de fire partier til en samlet prøve.

Prøven for moderpartiet og originalprøven fra én af de certificerede datterpartier sendes til analyse. Når virksomheden modtager analyseresultatet for moderpartiet og det udvalgte datterparti, afgør resultaterne, om prøverne for de resterende tre partier også skal sendes til analyse.

7. Indberetning af udpegning af moderparti til TystofteFonden

Udpegning af moderpartiet skal indberettes til TystofteFonden. Det kan ikke ske elektronisk. F.eks. kan formular 300, "Indberetning om parti", benyttes. Virksomheden skal på indberetningen angive:

- Det referencenummer, afdelingen har tildelt moderpartiet,
- Hvilken godkendt avl, der indgår i det, samt med hvor stor en mængde.

8. Identifikation og mærkning af datterparti

For at sikre sporbarhed mellem moderpartiet og de certificerede datterpartier, der er produceret af samme moderparti, tildeler virksomheden de certificerede datterpartier samme referencenummer som moderpartiet (f.eks. 23NE123), efterfulgt af henholdsvis bogstaverne V, X, Y og Z for at kunne adskille de fire partier (eksempelvis 23NE123V). Alternativt kan bogstavfølgen J, K, L og M benyttes.

9. Analyse af prøver fra datterpartier

Som nævnt ovenfor er det kun prøven for ét af datterpartierne, der skal sendes til laboratorieanalyse. Det skal skiftevis være prøven fra V, X, Y og Z partiet, der indsendes til analyse. Det vil sige, at for partier produceret på moderpartiet 23NE123 indsendes 23NE123V til analyse, for partier produceret på det næste moderparti 23NE124, indsendes 23NE124X til analyse osv.

Bemærk, at nogle EU-lande, f.eks. Sverige, kun accepterer indførsel af partier, der er analyseret for flyvehavre. Det betyder, at kun datterpartier, der er analyseret, opfylder reglerne for indførsel.

10. Anmeldelse til certificering af datterpartier

De op til fire partier, der produceres af et moderparti, skal anmeldes til certificering hver for sig, med de sædvanlige oplysninger i forbindelse med certificering. Det gælder uanset om partierne er analyseret eller ej. Anmeldelsen skal ske elektronisk til TystofteFonden. Som indgået avlsparti angives referencenummeret på moderpartiet, f.eks. 23NE123.

11. Certificering af datterpartier

Analyseresultatet fra det parti, der er analyseret, indberettes elektronisk til TystofteFonden af det autoriserede laboratorium, der har foretaget analysen. Det er samme procedure som ved almindelig certificering.

12. Analyseresultat for datterparti OK, jf. EU-kvalitetsnormerne

Hvis analyseresultatet viser, at normen for certificering er opfyldt for det ene datterparti, tilknytter TystofteFonden analyseresultatet til de øvrige partier, der er produceret af moderpartiet. Hermed kan disse partier også certificeres af Plantenyhedsnævnet, hvilket vil fremgå af nævnets lister over certificerede/faldne partier.

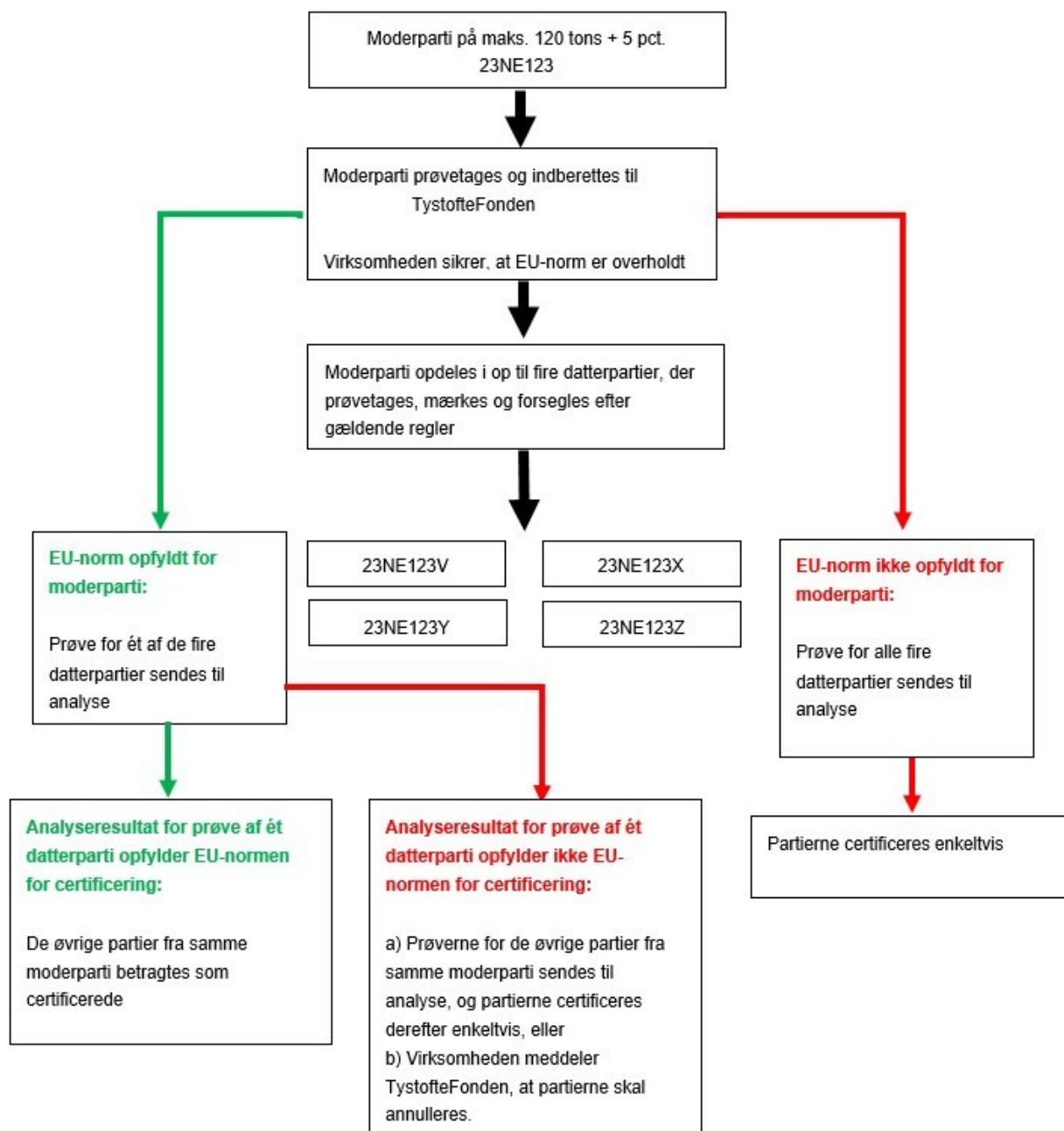
13. Analyseresultat for datterparti ikke OK, jf. EU-kvalitetsnormerne

Hvis analyseresultatet viser, at normen for certificering ikke er opfyldt for det ene datterparti, vil det fremgå af listen over certificerede/faldne partier, at det pågældende datterparti er faldet. Det medfører samtidig, at de øvrige partier (søsterpartier), produceret af moderpartiet, bliver sat i venteposition.

Partier, der er i venteposition, fordi de er søsterpartier til et faldet parti, fremgår ikke på listerne over certificerede/faldne partier. Partierne betragtes som partier, som der endnu ikke er modtaget analyseresultat for. Det vil sige, at I skal indsende analyseresultater for hvert af disse partier eller annullere partierne.

14. Stikprøver af certificerede partier

Alle virksomhedens certificerede partier er omfattet af regler om udtagning af stikprøver til kontroldyrkning og analyse for vandindhold. Virksomheden skal sikre, at alle relevante partier indgår i puljen til udtagelse af stikprøver - uanset om det er et parti, der er dannet på baggrund af et moderparti, og uanset om prøven af partiet er udvalgt til laboratorieanalyse eller ej.

Figur 12.3. Skematisk oversigt for produktion på baggrund af store moderpartier

Bilag 7. Ordforklaringer

Beskyttet zone skadegørere:

Karantæneskadegørere, der forekommer på Unionens område, men ikke forekommer på en medlemsstats område eller en del deraf og ikke er EU-karantæneskadegørere. Kommissionen har efter anmodning fra medlemsstaten anerkendt denne medlemsstats område eller en del deraf som en beskyttet zone for den aktuelle beskyttede zone skadegørere.

CPVO:

EU's sortsmyndighed (Community Plant Variety Office), der forvalter sortsrettigheder og sortsbeskyttelse. Sortsbeskyttelse er en intellektuel ejendomsbeskyttelse af plantesorter, som giver indehaveren af beskyttelsen (sortsjeren) særlige rettigheder over den beskyttede sort.

Eksport:

Et udtryk for en EU-medlemsstat, der sælger frø til en ikke EU-medlemsstat.

EU's Farm to Fork strategi:

En del af EU's Green Deal, hvor strategiens mål er at ændre det nuværende EU-fødevarer-system til at blive mere bæredygtigt.

EU's Green Deal:

Et sæt af politiske initiativer lavet af Kommissionen der har til formål at gøre EU klimaneutral i 2050.

EU-karantæneskadegørere:

En række særligt skadelige insekter, svampe, bakterier, virus med videre, der ikke tidligere er fundet eller findes meget begrænset i EU. De kan give store udbyttetab eller skade natur og landskaber.

Faksimile:

At underskrive faksimile betyder, at underskriften er gengivet/kopieret nøjagtigt ved f.eks. et stempel eller trykt på anden vis.

Farm saved seed:

Et udtryk, der betegner en jordbrugers anvendelse af egen avl som udsæd til en erhvervsmæssig produktion.

Forfrugt:

En afgrøde, som dyrkes før den primære afgrøde.

Forstligt formeringsmateriale:

Frømateriale eller plantedele fra træarter i skovbruget.

Genetisk erosion:

Tab over tid af genetisk diversitet mellem og i populationer eller sorter af samme art eller reduktion af en arts genetiske basis som følge af menneskelige indgreb eller miljøændringer.

Handel betyder i denne sammenhæng:

Salg, besiddelse med henblik på salg, udbud til salg samt enhver overdragelse, levering eller overførsel af frø til brug i erhvervsmæssig produktion. Reglerne gælder både salg mod og uden vederlag. Det betyder, at handel også kan foregå uden, at der sker nogen form for betaling for frøene. Det afgørende er, at frøene overdrages fra én person/virksomhed til en anden, og at de skal bruges til erhvervsmæssig produktion.

Import:

Et udtryk for en EU-medlemsstat, der køber frø fra en ikke EU-medlemsstat og bringer det ind i Unionen.

Indførsel:

Et udtryk for en EU-medlemsstat, der køber frø fra en anden EU-medlemsstat og bringer det ind i eget land.

ISTA (International Seed Testing Association):

Den internationale frøanalyseorganisation, der sætter de internationale regler for analyse og prøvetagning af frø.

Iteration:

Iteration betyder gentagelse, og er et begreb, der bruges i forbindelse med systemudvikling.

Kommercielt brug:

Kommercielt brug betyder, at det pågældende frø skal bruges som udsæd, hvor den resulterende avl skal indgå i en egentlig erhvervsmæssig produktion.

OECD:

Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling.

Planter:

Planter er defineret i Plantesundhedsforordningen (Europa-parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2016/2031) som: levende planter og følgende levende plantedele: a) frø i botanisk forstand, bortset fra sådanne, som ikke er bestemt til brug som såsæd b) frugter i botanisk forstand c) grøntsager d) rod- og stængelknolde, løg, jordstængler, rødder, grundstammer og stolonier e) skud, stængler og udløbere f) afskårne blomster g) grene med eller uden løv h) fældede træer med løv i) blade, løv j) plantevævskulturer, herunder cellekulturer, kimplasma, meristemer, kimæriske kloner og materiale produceret ved mikroformering k) levende pollen og sporer l) knopper, okuleringsmateriale, stiklinger, podekviste og podninger.

RNQP'ere (engelsk: regulated non-quarantine pests, dansk: regulerede ikke-karantæneskadegørere):

Skadegørere som allerede findes på EU's territorium, men hvor deres udbredelse skal forhindres eller bremses.

Samhandel:

Et udtryk for handel mellem EU-medlemsstater.

SES-afprøvning:

SES-afprøvning betyder afprøvning for selvstændighed, ensartethed og stabilitet og udføres i forbindelse med sortslisteoptagelse eller planteyhedsbeskyttelse. På engelsk hedder SES-afprøvning DUS testing.

Specifik renhed:

Partiets fysiske renhed, som kontrolleres ved en frøanalyse i laboratoriet, i modsætning til sortsrenhed, der kontrolleres ved kontroldyrkning.

Udførsel:

Et udtryk for en EU-medlemsstat, der sælger frø til en anden EU-medlemsstat.

Udlægspartiet:

Det parti, der sås ud i marken, hvoraf den producerede avl ønskes certificeret.

UPOV-medlemsstat;

En stat, der er medlem af Den Internationale Union for Beskyttelse af Plantenyheder.

Værdiafprøvning:

Værdiafprøvning betyder afprøvning af f.eks. udbytte og resistensegenskaber. Værdiafprøvningen stiller et krav om, at en ny sort skal være bedre end kendte sorter på en eller flere parametre, ellers kan den ikke godkendes.

Værdiafprøvning betegnes VCU på engelsk, dvs. Value for Cultivation and Use.

Dokument- og revisionshistorik

Dato	Noter/ændringer	Redaktør*	Godkender*
19/04/2023	Ændring i figur 12.1 i bilag 4	AMACHR	MEB

Vejledning om grøntsagsfrø, markfrø og sædekorn til kommercielt brug (sorter, produktion, forarbejdning og handel)

Landbrugs- og Fiskeristyrelsen

Nyropsgade 30

1780 København V

www.lfst.dk